

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Přístup k párům stejného pohlaví
v Českobratrské církvi evangelické**

Eliška Vančová

Katedra praktické teologie
Vedoucí práce doc. Mgr. Tabita Landová, Ph.D.
Studijní program Teologie (N6141)
Studijní obor EVT (6141T007)

Praha 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Přístup k párům stejného pohlaví v Českobratrské církvi evangelické* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 20. dubna 2023

Eliška Vančová

Bibliografický údaj

VANČOVÁ, Eliška. *Přístup k párům stejného pohlaví v Českobratrské církvi evangelické*, Praha 2023, diplomová práce, Evangelická teologická fakulta, Univerzita Karlova, vedoucí práce doc. Mgr. Tabita Landová, Ph.D.

Anotace

V rámci snah o ochranu menšin se v posledních letech dostává do popředí otázka společenského statutu intimních vztahů dvou lidí stejného pohlaví. Tato práce se zabývá tím, jak k dané problematice přistupuje Českobratrská církev evangelická (dále jen ČCE). Pro hlubší porozumění současnému východisku pojednává první část práce o náhledu na homosexualitu a vztahy dvou lidí stejného pohlaví v dějinách. Centrem bližšího zájmu je především vývoj v českém prostředí a dále křesťanský a specificky protestantský přístup. Druhá část práce se věnuje dokumentům a debatě v ČCE na toto téma. Soustředí se na postoj k homosexualitě a ke vztahům párů stejného pohlaví a v souvislosti s otázkou manželství pro všechny také na přístup ČCE k manželství. Na základě agend ČCE sleduje, jaké je církevní východisko pro liturgii požehnání párům osob stejného pohlaví. Třetí a poslední část práce představuje praxi žehnání párům stejného pohlaví v ČCE na základě empirického výzkumu. Výzkum sestává ze dvou částí. První je dotazníkové šetření zabývající se tím, nakolik je žehnání stejnopohlavním párům v církvi rozšířené a jaké faktory v tom hrají roli. Druhá část v podobě případové studie ukazuje, jak bohoslužebné shromáždění při této příležitosti může vypadat v praxi. Nakonec jsou zde závěry výzkumu reflektovány v širší liturgicko-teologické diskuzi.

Klíčová slova

Menšiny, LGBTQ, homosexualita, páry osob stejného pohlaví, manželství pro všechny, Českobratrská církev evangelická, protestantismus, Česká republika, žehnání stejnopohlavním párům.

Summary

As part of the efforts to protect minorities, the issue of the social status of intimate relationship between two people of the same sex has come to the fore in recent years. This thesis called *Attitudes towards same-sex couples in the Evangelical Church of Czech Brethren* examines how the Evangelical Church of Czech Brethren (hereafter ECCB) has approached the issue. In order to gain a deeper understanding of the current starting point, the first part of the thesis discusses views on homosexuality and same-sex relationships throughout history. Then it focuses more closely on developments in the Czech environment, as well as on Christian, and specifically protestant, approaches. The second part of the thesis is devoted to the ECCB documents and debates on the topic. It concentrates on attitudes towards homosexuality and same-sex relationships and, in relation to the issue of same-sex marriage, on the ECCB's approach to marriage. Based on ECCB agendas, it traces the Church's basis for a liturgy of blessing same-sex couples. The third and final part of the paper presents the practice of blessing same-sex couples in ECCB based on research. The research consists of two parts. The first is a questionnaire survey examining how widespread blessing same-sex couples is in the Church and what factors play a role. The second part, in the form of a case study, shows what a worship gathering on this occasion might look like in practice. Finally, it reflects the research findings in a wider liturgical and theological discussion.

Keywords

Minorities, LGBTQ, homosexuality, same-sex couples, same-sex marriages, Evangelical Church of Czech Brethren, Protestantism, Czech Republic, blessing same-sex couples.

Poděkování

Mé velké díky patří doc. Tabitě Landové za vedení práce, za veškerý čas věnovaný konzultacím, dodání odvahy do výzkumu, mnoho podnětných připomínek a rad a také za její inspiraci po celou dobu mého studia. Dále bych ráda poděkovala všem, bez jejichž spolupodílení by nemohla práce v této podobě vzniknout. V neposlední řadě moc děkuji své rodině, že mi byla při psaní této práce i během celého studia pomocí a podporou.

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Vztahy dvou lidí stejného pohlaví v dějinách	15
2.1	Homosexualita a stejnopohlavní vztahy v obecných dějinách	16
2.2	Homosexualita a stejnopohlavní vztahy v českém prostředí	21
2.3	Přístup k homosexualitě a stejnopohlavním vztahům v křesťanství .	27
3	Přístup Českobratrské církve evangelické k LGBTQ	35
3.1	Homosexualita a páry stejného pohlaví.....	35
3.1.1	Dopis mladým křesťanům o tělesné lásce	37
3.1.2	Problematika homosexuálních vztahů.....	38
3.1.3	Manželství: jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě	40
3.1.4	Komise pro přípravu rozhovoru s lesbami a gayi.....	42
3.1.5	Online diskuze	44
3.1.6	Vedení ČCE proti nenávisti a násilí vůči LGBTQ lidem.....	49
3.2	Východisko pro liturgii požehnání párům osob stejného pohlaví	49
3.2.1	Agendy ČCE.....	50
4	Výzkumná část: žehnání stejnopohlavním párům v ČCE	55
4.1	Metodologie a metodický postup výzkumu.....	55
4.2	Dotazníkové šetření: rozšířenost praxe žehnání stejnopohlavním párům v ČCE	57
4.2.1	Výsledky dotazníkového šetření	58
4.2.2	Zhodnocení dotazníkového šetření.....	68
4.3	Případové studie: podoba praxe žehnání páru stejného pohlaví v ČCE 69	
4.3.1	Případová studie 1: požehnání registrovaným partnerům	70
4.3.2	Případová studie 2: požehnání k výročí vztahu	75
4.3.3	Případová studie 3: požehnání manželství uzavřenému v zahraničí 78	
4.3.4	Zhodnocení studií	80
4.4	Diskuze: žehnání stejnopohlavním párům v liturgicko-teologickém kontextu	81
5	Závěr.....	84
6	Seznam literatury	86
7	Přílohy	92
7.1	Příloha č. 1: Dotazník	92
7.2	Příloha č. 2: Informovaný souhlas – vzor	95
7.3	Příloha č. 3: Proslov synodního seniora ČCE na demonstraci proti nenávisti.....	96

1 Úvod

K prvnímu červenci roku 2006 vešel v České republice v platnost zákon o registrovaném partnerství,¹ který umožnil právní ukotvení pro vztahy dvou osob stejného pohlaví.² Českobratrská církev evangelická (dále ČCE) téhož roku vydala dokument *Problematika homosexuálních vztahů*, schválený synodem jakožto nejvyšším zákonodárným a řídicím shromážděním církve. Ačkoli materiál zmiňuje, že gay a lesbické vztahy nejsou jednoznačně přijímány ani v české společnosti, ani uvnitř církve, dokument vůči těmto vztahům vyznívá vstřícně.³ Tento postoj tak nepřímou otvírá prostor párům stejného pohlaví pro to, aby v ČCE žádaly o požehnání svému vztahu, k čemuž také dochází. Chybí však stanovisko církve, které by tuto praxi výslovně umožňovalo, natož stanovení podmínek, za nichž lze takové žádosti vyhovět, nebo oficiální materiály, z nichž by pro liturgii požehnání bylo možno čerpat. Cílem práce je tedy jednak reflektovat vývoj pohledu na tuto problematiku v ČCE, jednak osvětlit, jak v její praxi vypadá žehnání stejnopohlavním párům a nakolik je rozšířeno. Pokusí se také vyvodit důsledky pro praxi a nastínit možné další směřování přístupu k této otázce.

Práce se skládá z teoretické a výzkumné části. Nejprve pohledem do historie přibližuje, proč se jedinci se sexuální nákloností vůči stejnému pohlaví spolu s intimními vztahy dvou lidí stejného pohlaví stali v posledních desetiletích tématem společenské i náboženské diskuze. Pro prohloubení porozumění současnému dějinnému východisku se snaží představit, nakolik a jak bylo toto téma v různých etapách historie přítomné. Protože se tážeme po stopách určujících českou protestantskou církev, zaměřuje se práce nejprve na geografickou oblast zhruba kopírující šíření křesťanství, což znamená především Evropu a později také Ameriku, poté se přesouvá přímo do historie v českém prostředí. Začíná situací v Evropě krátce před příchodem křesťanství. Následně soustředí pozornost na specificky křesťanský přístup se zacílením na postoj k tomuto tématu v protestantismu, v němž je zvláště podstatný biblický pohled.

Historický přehled čerpá převážně ze souhrnné sekundární literatury, jež se z hlediska svého účelu jeví jako dostačující. Jedná se hlavně o slovenský překlad *Dejiny homosexuality* (1999)⁴ z pera anglického spisovatele Colina Spencera a

¹ SEIDL, 428.

² Uzavření registrovaného partnerství [online].

³ *Problematika*, 3 a 55.

⁴ Originál poprvé vydaný roku 1995.

českou monografii *Gay historie* (2000) Jiřího Fanela. Ač se díla primárně nesoustředí na zde podstatnou reflexi, poskytují díky své detailní preciznosti informace také pro křesťanskou sféru. Pro české prostředí je vedle závěrečné kapitoly Fanela hojně pracováno s knihou *Homosexualita v názorech současné společnosti* (2000) od Pavlína Janošové a kolektivní monografií *Od žaláře k oltáři: Emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti* (2012) od Jana Seidla. Ze souhrnných knih věnujících se přímo křesťanství práce čerpá z knihy *Křesťanství a homosexualita: Pokusy o integraci* (2012) od Martina C. Putny a dále z různých děl věnujících se homosexualitě, psaných explicitněji křesťany pro křesťany a eticky orientovaných. Pozornost je věnována společenskému postavení LGBTQ lidí a jejich vztahů, tedy právnímu hledisku a oficiálním či obecně přijímaným postojům. Vedle toho je snahou postihnout, jak skutečně vypadal život těchto lidí a jaké možnosti vztahů v praxi měli.

Následně se již práce soustředí přímo na ČCE, a to jednak shrnutím a reflexí dosavadních materiálů, jednak formou výzkumu. Prvně práce rozebírá náhled na problematiku homosexuality a vztahů lidí stejného pohlaví v ČCE. Vychází hlavně z dokumentu ČCE *Dopis mladým křesťanům o tělesné lásce* (1989) a zmíněné *Problematiky homosexuálních vztahů* a sleduje působení komise zaměřené na LGBTQ problematiku, která byla zřízena synodem. Protože současnou otázkou v české společnosti je mimo jiné manželství pro všechny, které 21. dubna 2021 prošlo prvním čtením ve sněmovně,⁵ zabývá se práce dokumentem ČCE *Manželství: jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě* (2010). Pro východisko liturgie požehnání párům osob stejného pohlaví nahlíží také do bohoslužebných formulářů pro svatební shromáždění, v nichž se soustředí převážně na liturgicko-teologické hledisko.

Dále se práce blíže věnuje praxi žehnání stejnopohlavním párům v ČCE a vzhledem ke chybějícím materiálům volí formu výzkumu. Představuje metodologii a metodický postup, poté rozčleňuje výzkum na dvě části. V první vyhodnocuje výsledky dotazníkového šetření, jehož cílem bylo zjistit, nakolik je v ČCE rozšířená praxe žehnání stejnopohlavním párům a jaké faktory ji ovlivňují. Druhá část výzkumu obrací svou pozornost k tomu, jakou podobu může žehnání mít. Představuje tři případové studie, které zkoumají konkrétní požehnání stejnopohlavním párům formou rozboru a interpretace písemného pořadu bohoslužeb, písemného materiálu a polostrukturovaných rozhovorů.

⁵ Manželství pro všechny postoupilo do druhého čtení [online].

Závěrem zasazuje výsledky výzkumu do širší liturgicko-teologické diskuze. Na základě této reflexe vyvozuje důsledky pro kontext ČCE a navrhuje, jak pojmout liturgické formuláře.

2 Vztahy dvou lidí stejného pohlaví v dějinách

S doklady homosexuálního chování se setkáváme u různých živočišných druhů, člověka nevyjímaje, a tak není s podivem, že na tuto problematiku narážíme napříč lidskými dějinami i kulturami.⁶ Zároveň platí, že homosexuální chování ještě nemusí vypovídat o homosexuální orientaci jedince, zvláště pokud se jedná o součást společenského života, které se podrobují všichni jedinci daného společenství.⁷ Ve zpětném dějinném ohledu je proto možné referovat převážně pouze o homosexuálních projevech a z nich zpětně dovozovat, zda v konkrétních případech můžeme mluvit, viděno současnou optikou, i o gayi či lesbě, člověku bisexuálně orientovaném, trans* či jiném queer člověku. Tato skutečnost ovšem nemění nic na tom, že se s doklady o LGBTQ lidech v dějinách setkáváme.

Podoby intimních vztahů dvou osob stejného pohlaví můžeme základně rozdělit do tří kategorií.⁸ Jedná se zaprvé o vztahy s věkovým rozdílem, tedy muže a chlapce či ženy a dívky, tyto příklady bývají součástí iniciačních rituálů dospělosti. Druhou kategorií je transvestitismus, při němž dochází ke změně společenské role u jednoho ze dvojice. Do třetí kategorie spadají dvojice rovnocenné věkem i společenským postavením. Samozřejmě najdeme v historii také mnoho příkladů nerovnocenných vztahů, což však stejnou měrou platí i pro vztahy osob různého pohlaví.

Zde užívaná terminologie pro LGBTQ tematiku vychází z doporučení Prague Pride slovníku.⁹ Pojem gay či lesba odkazuje ke komplexní identitě jedince, zatímco označení homosexualita, homosexuální orientace a homosexuální chování vypovídá pouze o sexuální preferenci. Někde je použito slovní spojení stejnopohlavní páry apod. jako souhrnný pojem pro páry mající v občanském průkazu uvedené stejné pohlaví bez ohledu na jejich orientaci či jiné bližší specifikace, cílem je vedle gayů a leseb zahrnout například lidi s bisexuální orientací. Další speciální pojmy jsou případně uvedeny a vysvětleny přímo v textu.

⁶ Podrobně o tom např. SPENCER.

⁷ JANOŠOVÁ, 35.

⁸ SPENCER, 8.

⁹ *Jak psát o Prague Pride a LGBT tématech* [online].

2.1 Homosexualita a stejnopohlavní vztahy v obecných dějinách

Protože vedle židovsko-křesťanské tradice patří řecká kultura zprostředkovaná hlavně římskolatinskou tradicí mezi nedílnou součástí evropanství,¹⁰ vyjde odtud také tento dějinný přehled. Ve starověkém Řecku se povolovaly pederastické homosexuální vztahy na gymnáziích, dospělý muž mohl mít manželku a zároveň dospívajícího chlapce ve věku od dvanácti do sedmnácti let jako pasivního milence, tento vztah měl sloužit k občanské formaci mladíka a dospělému muži měl umožňovat intelektuální výměnu.¹¹ Svou funkci zastávaly mužské milenecké páry také ve vojsku, zvyšovaly bojovou solidaritu a podněcovaly k projevům statečnosti.¹² Zdá se dokonce, že existovalo i jakési mužské manželství uzavírané prostřednictvím formalizovaného únosu chlapce mužem.¹³

Pro ženy se tehdy zřizovaly múzické penzionáty nebo soukromé „vyšší dívčí“ školy, tu nejznámější založila básnířka Sapphó na ostrově Lesbos, podle dochovaných básní je pravděpodobné, že zde mezi ženami docházelo k intimním vztahům.¹⁴ Pochází proto odtud označení „lesba“ pro ženu s homosexuální orientací.¹⁵ Kromě toho máme ovšem o ženském homosexuálním chování z tohoto období pramálo zpráv, neboť zde panoval obecně velmi nízký zájem o ženu.¹⁶ Tato tendence je patrná i v dalších dějinných obdobích, které se k odkazu antiky výrazněji hlásí.

„Římský svět přejal a modifikoval řeckou kulturu. [...] V umění ji reprezentoval hermafroditismus.“¹⁷ Tato tendence vycházela z mýtický představ původních lidí, „jakýchsi symetrických, dvojítych mužů a dvojítych žen a vedle toho androgynů (oboupohlavních bytostí),“¹⁸ které Zeus za trest rozdělil. Nicméně pederastie už nenašla v tomto období své uplatnění, byla legitimní pouze mezi pánem a pasivním otrokem či propuštěncem.¹⁹ Ve třetím století př. Kr. byl dokonce vydán zákon, který mimo jiné nahradil pokuty za provozování

¹⁰ *Odvěké tabu*, 116–117.

¹¹ *Homosexualita a křesťanská antropologie*, 13–14.

¹² FANEL, 59.

¹³ BORNEMAN, 209.

¹⁴ FANEL, 71–72.

¹⁵ BORNEMAN, 263.

¹⁶ *Odvěké tabu*, 133.

¹⁷ JANOŠOVÁ, 43.

¹⁸ *Problematika*, 11.

¹⁹ *Homosexualita a křesťanská antropologie*, 15–16.

kuplířství, pokud se týkalo svobodných chlapců, trestem smrti.²⁰ Co se týče žen, v mnohých kruzích se natolik zdůrazňoval penetrační sex, že se přestávalo věřit v možnost uspokojivého ženského soužití.²¹ Přesto se i římský svět choval převážně bisexuálně a s tak silnými homosexuálními projevy, že je nelze považovat jen za mimořádné a náhražkové chování.²²

Homosexuální chování ve starověku spadalo do kategorie mravní nebo konvenční, zatímco dědičné, fyziologické a psychologické aspekty zůstaly z pochopitelných důvodů nereflktovány.²³ Zřejmě se dlouho vůbec nepočítalo s vrozenou homosexuální orientací, natož například s dodnes opomíjenou bisexualitou. Celkově odmítavý postoj k homosexuálnímu chování tehdy vedle absence reprodukce souvisel s narušováním společenské hierarchie. Ženská homosexualita byla odsuzována ze stejného důvodu jako mužská: při stejnopohlavním styku se jeden z mužů dostal do pasivní role ženy nebo naopak jedna z žen do aktivní role muže.²⁴

V počátcích křesťanské éry byla zásadním tématem věrouka, a tak se intimní život podroboval křesťanským ideálům poměrně pomalu.²⁵ Postupně však byla homosexuální praxe legislativně omezována, nakonec za císaře Justiniána došlo k jejímu úplnému zákazu pod trestem smrti.²⁶ Ovšem křesťanští císaři ve Východořímské říši danili ve svých městech homosexuální prostituci až do šestého století, a ještě v patnáctém století byla zejména v Paříži, Benátkách a Římě značně rozšířená.²⁷

Ve středověku zavedla trest smrti za homosexuálnímu chování většina evropských zemí, obvinění z homosexuálních praktik se tak stalo i velmi účinným očeřňovacím politickým nástrojem.²⁸ Po morové epidemii mezi léty 1348 a 1350 se zákonodárci obávali, že homosexuální chování ohrozí obnovu populace, proto jej sankcionovali přísnými tresty.²⁹ „Většina zákonů proti gayům byla zprvu zřizována světskou mocí bez podpory církve.“³⁰

²⁰ Jednalo se o *Lex Scantia de nefanda Venere*. (BORNEMAN, 265.)

²¹ SPENCER, 5.

²² Homosexuální chování je doloženo např. u římských panovníků jako Caesara, Tiberia, Nerona, Traiana nebo Hadriána. Víme také o fungování prostitutek pro ženy. (FANEL, 77–88.)

²³ *Homosexualita a křesťanská antropologie*, 28.

²⁴ *Problematika*, 10.

²⁵ JANOŠOVÁ, 43.

²⁶ *Homosexualita a křesťanská antropologie*, 17.

²⁷ FANEL, 103.

²⁸ SPENCER, 75–78.

²⁹ Tamtéž, 83.

³⁰ FANEL, 101.

V období renesance došlo k návratu k ideálům starověkého Řecka mimo jiné v oblasti sexuality, ke stejnopohlavní lásce se veřejně hlásil například italský umělec Michelangelo.³¹ Ovšem ani v této době nebylo takové chování tolerováno, například roku 1591 byla portugalskou inkvizicí umučena Brazilka Felipe de Couza za udržování intimního vztahu se ženami.³² Homosexuální chování bylo nadále vnímáno spíše jako jedna ze sexuálních voleb než jako odlišná identita.³³

V myšlenkách americké a francouzské revoluce mnozí vnímali hrozbu rozvrácení tradiční společnosti.³⁴ Však také právní kodex *Code Napoleon*, jenž sloužil jako vzor pro moderní právní systémy, považoval jak heterosexuální, tak homosexuální styk za trestný jen, pokud se týkal nezletilých a bylo při něm užito násilí.³⁵ Francie byla proto leckdy považována za původce homosexuality, vedle toho se objevovaly spekulace, že je homosexualita nakažlivá a že ji šíří přepych, umožňující rozmařilé chování.³⁶ Přesto do roku 1833 za ni zrušilo mnoho zemí trest smrti.³⁷

Do konce šestnáctého století se homosexuální chování pokládalo v křesťanském prostředí za hřích vůči Bohu, poté se stalo společenským přečinem vůči státu, do lexikonu nemocí se přesunulo s koncem novověku.³⁸ Mělo se obecně za to, že nedovolené sexuální chování může zapříčinit negativní konstituční změny v lidském organismu.³⁹ Opačnou tezi, totiž že homosexualita je vrozená dispozice, která pudí člověka k určitému jednání, zveřejnil roku 1849 francouzský lékař Clude-François Michéa,⁴⁰ brzy po něm následovali další.⁴¹

Za prvního bojovníka za práva homosexuálů bývá považován německý právník Karl Heinrich Ulrichs, který vystoupil roku 1867 s požadavkem odtrestnění homosexuálního chování.⁴² V letech 1896–97 sestavil obdobnou

³¹ JANOŠOVÁ, 44.

³² Na její počest se udílí cena za boj za práva gayů a leseb. (Tamtéž.)

³³ FANEL, 137.

³⁴ SPENCER, 163.

³⁵ FANEL, 226.

³⁶ Podobně byla také homosexualita spojována například s Itálií. (SPENCER, 169.)

³⁷ Např. Rusko, Rakousko, Prusko nebo Toskánsko. (Tamtéž, 171.)

³⁸ JANOŠOVÁ, 46.

³⁹ SEIDL, 69.

⁴⁰ V článku *O chorobných deviacích pohlavního pudu*.

⁴¹ SEIDL, 70.

⁴² Razil teorii tzv. uranismu čili třetího pohlavní, které není ani ženské, ani mužské.

petici také německý lékař Magnus Hirschfeld.⁴³ V téže době založil Adolf Brand v Berlíně první homosexuální časopis *Der Eigene*.⁴⁴ Časopis patřil pod stejnojmenné sdružení, které sice podporovalo práva gayů, ale zároveň „ve svém antifeminismu a propagaci mužnosti romantizovalo fašistický a nacistický maskulinismus.“⁴⁵

Jedny z prvních studií⁴⁶ o homosexualitě napsal anglický literát a sám gay, John Addington Symonds. Spolupracoval také se sexuologem Havelockem Ellisem na přelomovém díle,⁴⁷ podle jehož závěrů je homosexualita nevléčitelná a je proto třeba po společenské osvětě změnit zákony, aby homosexuální lidé mohli žít pokojně.⁴⁸ Boj o právo na stejnopohlavní lásku zahájil také anglický publicista Edward Carpenter,⁴⁹ jenž pro ni užíval termín homogenická láska a razil stanovisko, že „bisexualita nejlépe odpovídá pokrokovému demokratickému systému,“⁵⁰ jeho iniciativa šla ruku v ruce s bojem za práva žen.

Od konce devatenáctého století se nakonec ustálil výraz homosexualita,⁵¹ později se jeho protipólem stala heterosexuality.⁵² Na počátku dvacátého století byl už u plnoletých osob homosexuální styk leckde beztrestný.⁵³ Roku 1928 byla založena *Světová liga za sexuální reformu*,⁵⁴ jež se mimo jiné zasazovala o politickou, ekonomickou a sexuální rovnoprávnost mužů a žen.

Freudův přínos v této oblasti je poněkud dvojznačný, na jedné straně například odmítl představu, že homosexualita je důsledkem masturbace, na druhé straně je podle jeho teorie heterosexuality i homosexualita výsledkem interakce v rodině.⁵⁵ Závěr jeho psychoanalýzy vedl k tomu, že homosexualita

⁴³ Ve svém díle *Homosexualita mužů a žen* (1914) totiž považuje homosexualitu za vrozenou. (JANOŠOVÁ, 47.)

⁴⁴ SPENCER, 203.

⁴⁵ FANEL, 314.

⁴⁶ *Problém řecké etiky jako úvod do fenoménu sexuální inverze* (1883) a *Problém moderní etiky jako úvod do fenoménu sexuální inverze* (1891).

⁴⁷ Termín „inverze“ ve smyslu obratu zájmu ke stejnému pohlaví. (FANEL, 258.)

⁴⁸ *Sexuální inverze* (1900). (SPENCER, 196–197.)

⁴⁹ Své myšlenky prezentoval v dílech *Homogenní láska a její místo ve svobodné společnosti* (1894) nebo *Mezilehlé pohlaví* (1908).

⁵⁰ FANEL, 302.

⁵¹ Snad poprvé termín užil maďarský lékař Károly Mária Benkert roku 1869. (SPENCER, 187.)

⁵² Tamtéž, 7.

⁵³ Např. Španělsko, Portugalsko, Belgie, Rumunsko, Lucembursko nebo Holandsko, z mimoevropských třeba Turecko, Japonsko, Siam, Mexiko a mnoho jihoamerických států (FANEL, 307.)

⁵⁴ SPENCER, 212.

⁵⁵ Tamtéž, 206.

je patologická, což byl názor značně rozšířený i mezi Freudovými kritiky a určoval pohled na tuto problematiku většinu minulého století.⁵⁶

Ve dvacátém století se také výrazně ukázalo, „jak odpor vůči gayům je spjat i s popíráním lidské svobody vůbec.“⁵⁷ Za nacistické vlády v Německu bylo podle odhadů vyhlazeno skoro 50 000 lidí obviněných z homosexuality.⁵⁸ „Hlásala se ideologie silných, rasově ‚čistých‘ mužů, kteří měli být plnokrevnými plemeníky a zalidnit celou planetu,“⁵⁹ a tak nebylo v nacistickém Německu pro gaye místo. V poválečném Německu pak nebyli tito lidé uznáni za právoplatné oběti fašismu.⁶⁰

Ani za oceánem nebyla situace LGBTQ lidí vyřešená. Spojené státy nepřijímaly během druhé světové války gaye do armády, při vstupních testech se je mělo identifikovat na základě tří znaků, a totiž „ženské tělesné charakteristiky, zženštilosti v oblékání a způsobech a uvolněné nebo rozšířené rektální oblasti.“⁶¹ Vedle toho umožnila válka lékařům homosexualitu více zkoumat a experimentálně ji léčit, zprvu chemickým stimulantem metrozolem, poté elektrickými šoky či lobotomií nebo terapeutickou kastrací.⁶²

V roce 1948 publikovali Alfred C. Kinsey, Wardell R. Pomeroy a Clyde E. Martin v USA průlomovou zprávu o sexuálním chování mužů, roku 1953 žen.⁶³ Poukázali v nich na to, že každý člověk má jedinečnou sexuální orientaci, již lze klasifikovat stupnicí od nuly jako výlučně heterosexuální vazby do šestky jako výlučně homosexuální.⁶⁴

Ve čtyřicátých a padesátých letech minulého století burcovali k sexuální revoluci bítníci, přímí předchůdci hippies.⁶⁵ Krajní podobu poválečné sexuální volnosti pak v šedesátých letech představovala skupina utvořená kolem pop-artového umělce Andy Warhola.⁶⁶ V téže době se také začalo výrazněji

⁵⁶ Tamtéž, 207.

⁵⁷ FANEL, 319.

⁵⁸ K jejich označení sloužily růžové trojúhelníky. (SPENCER, 224.)

⁵⁹ FANEL, 312.

⁶⁰ Tamtéž, 317.

⁶¹ SPENCER, 224.

⁶² Tamtéž, 227–228.

⁶³ Dílo: KINSEY, Alfred C., POMEROY, Wardell R. a Clyde E. MARTIN. *Sexual Behaviour in the Human Male*, 1948. a KINSEY, Alfred C., POMEROY, Wardell R. a Clyde E. MARTIN. *Sexual Behavior in the Human Female*. Philadelphia: Saunders, 1953.

⁶⁴ SCOTT, 9–10.

⁶⁵ FANEL, 359.

⁶⁶ Tamtéž, 361.

formovat emancipační hnutí přímo za práva gayů, tehdy často levicového zaměření.⁶⁷ Prvně mělo za cíl toleranci jejich způsobu života.

„V roce 1969 narazila newyorská policie na nečekaný odpor LGBTQ lidí, kteří se postavili proti razii v podniku Stonewall Inn. Následovala několikadenní série spontánních protestů a pouličních střetů. Stonewallskými nepokoji začal nejen ve Spojených státech, ale po celém světě moderní boj za LGBTQ práva.“⁶⁸

V návaznosti na to vznikla ještě téhož roku v New Yorku asi nejznámější organizace *the Gay Liberation Front* (GLF),⁶⁹ která se brzy rozšířila do dalších zemí.⁷⁰ Pro dějiny LGBTQ lidí je tato událost výrazným mezníkem, díky němuž se z hnutí za toleranci stalo hnutí za osvobození. Později došlo k určitému umírnění a zaujetí obranné pozice akceptující ohraničenou autonomii uvnitř společnosti, v USA spojené se zavražděním gay aktivisty Harveyho Milka roku 1978 a následované identifikaci LGBTQ lidí s pozicí minority.⁷¹ O něco později v USA velmi napomohl situaci například coming out herec Rocka Hudsona, který v roce 1984 přiznal, že je gay a je HIV pozitivní, fanoušci za ním zůstali stát.⁷²

Jako první uzákonilo registrované partnerství Dánsko v květnu 1989.⁷³ Následovaly jej další státy hlavně severozápadní Evropy.⁷⁴ První zemí, která legalizovala manželství pro všechny, se stalo Nizozemí roku 2001.⁷⁵ Momentálně je možné uzavřít stejnopohlavní manželství ve třiceti státech na světě, tyto země zahrnují víceméně celou západní Evropu, Severní Ameriku, velkou část Jižní Ameriky a Austrálii.⁷⁶ Přes všelijaké obtíže napomohlo celkovému pohledu na tuto problematiku zdůraznění individuality ve dvacátém století⁷⁷ a plurality na přelomu jednadvacátého století.

2.2 Homosexualita a stejnopohlavní vztahy v českém prostředí

Historie LGBTQ lidí není v českém prostředí příliš podrobně prozkoumána. Důvodem je jednak poměrně menší množství dat oproti zahraničí, jednak

⁶⁷ DOLKART, SHOCKLEY a KLUSTBADER [online].

⁶⁸ TITLBACH, 157.

⁶⁹ SHOCKLEY [online].

⁷⁰ SPENCER, 237.

⁷¹ PUTNA. *Homosexualita*, 19.

⁷² FANEL, 340.

⁷³ SCOTT, 12.

⁷⁴ Same-sex marriage. In: *Encyclopedia Britannica* [online].

⁷⁵ ELLISON, 23.

⁷⁶ TITLBACH, 141.

⁷⁷ JANOŠOVÁ, 47.

podstatně kratší období věnované jejímu zkoumání způsobené tabuizací tématu za totality. První významná zmínka o této problematice na našem území se nachází v tzv. *Karolinském trestním kodexu* z roku 1353, podle něhož měly být homosexuální styky přísně trestány.⁷⁸ Podle trestního zákoníku vydaného Karlem V. roku 1532 za ně hrozilo upálení zaživa,⁷⁹ později v zákoníku Marie Terezie z roku 1787 se uvádí jako trest smrt a poté spálení těla.⁸⁰ K určitému zmírnění došlo až za vlády Josefa II., který roku 1787 vydal zákon, jímž snížil trest za homosexuální praktiky na vězení, tato úprava zde platila víceméně do konce monarchie.⁸¹

Rakouský zákoník z roku 1803 zahrnul stejnopohlavní styk do kategorie „smilstva proti přírodě,“ z něj pak vyšel i soubor z roku 1852, jenž platil na českém území až do roku 1950.⁸² Určité zlepšení znamenala úprava z roku 1918, kdy mohlo za určitých podmínek dojít k podmíněnému odkladu trestu.⁸³ Tento právní přístup uvedený pod § 129 b) trestního zákona⁸⁴ podrobil ve třicátých letech kritice zakladatel české sociologie a sám také gay, Emanuel Chalupný, jednak proto, že nebyl přesně definován pojem „smilstvo,“ jednak proto, že „styky ty proti normálním mají jediné sociální minus, totiž populační sterilita. Ale ta přece nemůže být důvodem k trestnosti, jinak by bylo nutno trestat i bezdětné manžely.“⁸⁵

Samotný zájem o toto téma, zejména o jeho dějiny, lze registrovat již od konce devatenáctého století, kdy se přejímaly německé práce.⁸⁶ Vůbec první česká monografie o české homosexualitě vyšla roku 1924 pod názvem *Homosexualita ve světle vědy* z pera Františka Jelínka.⁸⁷ Roku 1931 se začal vydávat i první časopis s názvem *Hlas sexuální menšiny*, o rok později jej

⁷⁸ JANOŠOVÁ, 44.

⁷⁹ Přesto najdeme zástupce této menšiny i mezi panovníky, z těch žijících přímo na českém území mezi ně bývá řazen Rudolf. II. Habsburský. (FANEL, 389.)

⁸⁰ Tamtéž, 391.

⁸¹ JANOŠOVÁ, 45.

⁸² FANEL, 391. Se vznikem republiky sice došlo k právnímu dualismu, protože na území bývalého Uherska platilo uherské spíše obyčejové právo a na území bývalého Rakouska, které zahrnovalo celou současnou Českou republiku, rakouské spíše psané právo, ale dopady těchto rozdílů na právní postavení homosexuality v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byly v praxi minimální. Zásadním rozdílem byla beztrestnost ženského homosexuálního styku v uherském zákoníku. (SEIDL, 108–109.)

⁸³ Tamtéž, 32.

⁸⁴ Tamtéž, 19.

⁸⁵ CHALUPNÝ, 4.

⁸⁶ SEIDL, 15.

⁸⁷ Digitální knihovna – texty vyšlé tiskem. *S. P. Q. P.* [online].

nahradil *Nový hlas*,⁸⁸ který však krátce nato zanikl pro nedostatek financí.⁸⁹ Další snahou o obnovu meziválečné gay literatury byl časopis *Kamarád* založený roku 1932, vyšlo ovšem jen jediné číslo.⁹⁰ Na dlouhou dobu posledním pokusem v tomto směru byl časopis *Hlas přírody* v roce 1938, rovněž s jedním číslem.⁹¹

V září 1932 se v Brně konal kongres *Světové ligy pro sexuální reformu*, výsledky své práce zde shrnul jeho předseda již zmíněný Magnus Hirschfeld.⁹² Homosexuály považoval za tzv. třetí pohlaví, jež tvoří svou tělesnou i duševní konstituci harmonickou osobností. Upozornil, že jejich perzekuce vede k podlomení jejich tvůrčí síly, v důsledku toho je pak společnost ochuzena o jejich potenciál. Uzavřel pak tvrzením, že „homosexuální netrpí homosexualitou, nýbrž pronásledováním a nesprávnými předsudky.“⁹³

Za první republiky tak můžeme vnímat jednak obecně sexuálně reformní hnutí, jehož osvobozující snahy byly výrazně motivované profesním zájmem odborníků zejména z řad lékařů a právníků, jednak aktivizační emancipační hnutí samotných sexuálních menšin.⁹⁴ S výrazně vstřícnějším přístupem se ovšem oproti předchozím obdobím tehdy čeští gayové a lesby nesetkali. Mimo jiné nehrálo v jejich prospěch ani to, že tehdejší prezident Masaryk, ač se zasazoval například o ženská práva, považoval homosexuální chování za perverzní.⁹⁵

Přijímání gayů a leseb veřejností se opět zhoršilo s nacistickým zavržením této menšiny.⁹⁶ Obecně lze říci, že se situace LGBTQ lidí vždy zhoršovala v dobách společenského pnutí, jakým byly bezpochyby obě světové války.⁹⁷ Po druhé světové válce se u nás homosexualita nadále léčila.⁹⁸ Po komunistickém převratu v únoru 1948 se podle oficiálního postoje homosexualita neslučovala s morálkou socialistického člověka.⁹⁹ A to přesto, že ještě ve třicátých letech

⁸⁸ Redakci tvořil Jiří Karásek ze Lvovic (autor tzv. Románů tří mágů), E. Weingart, Judr. F. Čerovský a V. Vávra. (FANEL, 392.)

⁸⁹ Tamtéž, 392.

⁹⁰ Digitální knihovna – texty vyšlé tiskem. *S. P. Q. P.* [online].

⁹¹ Tamtéž [online].

⁹² FANEL, 305–306.

⁹³ Prof. dr. Magnus Hirschfeld v Praze (Interview), 1.

⁹⁴ SEIDL, 105.

⁹⁵ TITLBACH, 151.

⁹⁶ FANEL, 432.

⁹⁷ TITLBACH, 151.

⁹⁸ Lékař J. Srnec a Kurt Freund využívali metodu tzv. averzivní terapie spočívající v tom, že byly pacientovi podávány léky způsobující nevolnost a ukazovány diapozitivy s nahými muži, večer jim pak po aplikaci testosteronové injekce promítali filmy s ženami. (SPENCER, 228.)

⁹⁹ FANEL, 434.

vzhlíželi někteří čeští gayové právě k levici s nadějí, neboť slibovala i svobodu sexuální.¹⁰⁰ „Pro mnohé gaye to však bylo nečekané překvapení, když r. 1950 vláda vedená Komunistickou stranou vydala zákon, v němž § 241 homosexualitu znovu kriminalizoval.“¹⁰¹

K uvolnění došlo roku 1961, kdy byl § 241 nahrazen § 244, v němž zůstalo trestné pouze erotické jednání mezi lidmi stejného pohlaví pro osoby starší osmnácti let, které se pohlavně stýkaly s neplnoletou osobou, a pro ty, kdo za styk přijali nebo poskytli úplatu.¹⁰² Důležité je k tomu připomenout, že tehdejší věková hranice pro heterosexuální styk byla patnáct let, takže stále ještě nelze hovořit o zrovnoprávnění homosexuálního styku. Zajímavé je, že k tomuto uvolnění nedošlo díky změně přístupu k homosexualitě, nýbrž díky tomu, že na začátku šedesátých let bylo zhodnoceno, že socialistická společnost již dosáhla určitého stupně vývoje, kdy lze donucovací prostředky nahradit výchovnými.¹⁰³ S normalizací se LGBTQ lidem, a hlavně gayům výrazně přitížilo zvýšením počtu policejních razií a výslechů.¹⁰⁴

„Homosexuální projevy měly v tuto dobu značně nízkou sociální úroveň [...] a měly charakter anonymního dobrodružství, což bylo také příčinou nesčetných psychosociálních problémů těchto lidí [...]. Zřejmě i z toho důvodu figurovala homosexualita v kategoriích psychiatrických nemocí mezi psychopatiemi.“¹⁰⁵

Až do pádu komunismu vedla policie kartotéky homosexuálů,¹⁰⁶ Státní bezpečnost mohla díky této informaci lépe manipulovat s uvedenými osobami a zneužívat je.¹⁰⁷ Dalším zdrojem informací o tom, kdo je gay, bylo s rozmáhajícím se AIDS zhruba od poloviny osmdesátých let zdravotnictví, gayové měli povinnost v případě nákazy nahlašovat všechny své kontakty.¹⁰⁸

V roce 1988 vznikla psychoterapeutická skupina pro homosexuály při Sexuologickém ústavu v Praze.¹⁰⁹ Zásadním mezníkem byla v českém prostředí

¹⁰⁰ Respektování homoerotického emancipačního hnutí se objevuje jako součást komunistické propagandy např. roku 1932 v listu *Levá fronta*. Není divu, Lenin skutečně zrušil trestnost homosexuálních vztahů u dospělých. Vzápětí však došlo ke změně postoje a Stalin ji roku 1934 opět zavedl. (Tamtéž, 439.)

¹⁰¹ Tamtéž, 440.

¹⁰² SEIDL, 282.

¹⁰³ Tamtéž, 284.

¹⁰⁴ TITLBACH, 103–105.

¹⁰⁵ JANOŠOVÁ, 49.

¹⁰⁶ FANEL, 451.

¹⁰⁷ JANOŠOVÁ, 48.

¹⁰⁸ FANEL, 451.

¹⁰⁹ Tamtéž, 453.

změna státního režimu roku 1989, která umožnila o LGBTQ otevřeněji mluvit.¹¹⁰ V roce 1990 u nás došlo k trestně právnímu zrovnoprávnění homosexuálních styků s heterosexuálními.¹¹¹ Gay podniky konečně fungovaly bez státního dozoru.¹¹²

Ačkoli pravděpodobně nedošlo k vědomé přímé návaznosti, inspirovalo se utvářející se porevoluční LGBTQ hnutí meziválečným aktivismem.¹¹³ Začaly vznikat různé organizace, jež nakonec zastřešilo Sdružení organizací homosexuálních občanů (dále jen SOHO), jehož hlavním cílem bylo bezpečné sociální postavení těchto lidí¹¹⁴ a mělo značný „podíl na celostátním preventivním programu boje proti AIDS.“¹¹⁵ Od roku 1991 do roku 1999 vydávalo také časopis *SOHO revue*,¹¹⁶ dalším tiskovinou byla poeticky laděná *LAMBDA*¹¹⁷ nebo specificky lesbické periodikum *Promluv* ovlivněné už také feministickým přístupem.¹¹⁸ Stále však gaye a lesby v jejich kolektivním fungování ohrožovala ustrašenost, nízké kolektivní sebevědomí a snaha o skrytost jako pozůstatek reakce mnohých jejich příslušníků na dřívější perzekuci.¹¹⁹

Záhy po revoluci v roce 1989 vzniklo také ekumenické sdružení Logos pro gay křesťany, jež našlo oficiální záštitu v ČCE v Praze Kobylisích u faráře Jiřího P. Štorka.¹²⁰ Důležitým příspěvkem Logosu pro veřejnost byl již zde citovaný teologický sborník *Křesťanství a homosexualita*, který vyšel roku 1995. Sdružení funguje dodnes, má místní skupiny v Praze, Brně a Ostravě.¹²¹ Jedná se o ekumenické společenství věřících LGBTQ lidí, jejich rodin a přátel vytvářející prostor pro společná setkání, sdílení se, debaty a modlitby.¹²²

Po roce 2000 postupně začaly vznikat různé projekty spojené s touto tematikou jako ODNAPROTI¹²³ nebo *Společnost pro queer paměť*.¹²⁴ V roce

¹¹⁰ JANOŠOVÁ, 16.

¹¹¹ *Křesťané a homosexualita*, 6.

¹¹² FANEL, 457.

¹¹³ SEIDL, 332.

¹¹⁴ FANEL, 454–455.

¹¹⁵ Tamtéž, 456.

¹¹⁶ SOHO revue [online].

¹¹⁷ LAMBDA [online].

¹¹⁸ SEIDL, 349.

¹¹⁹ Tamtéž, 341.

¹²⁰ PUTNA. *Křesťanství*, 136.

¹²¹ Místní skupiny [online].

¹²² LOGOS ~ LGBTQ věřící [online].

¹²³ O projektu. *Česká LGBT+ literatura* [online].

¹²⁴ O nás. *S. P. Q. P.* [online].

2011 byla založena platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu PROUD, jedním z jejích oblastí zájmu je organizace známého festivalu Prague Pride.¹²⁵

Už na začátku 90. let se také veřejně začalo mluvit o uzákonění vztahů stejnopohlavních párů. „Zhruba kolem roku 1995 přišel návrh od LGBTQ aktivistů, že by mělo jít o rovné manželství. Tehdejší vláda Václava Klause to ale odmítla – že prý v žádném případě.“¹²⁶ Nadto tehdy ještě mnohdy ani sami gayové a lesby nepovažovali vztahy párů stejného pohlaví za rovné manželství: „Nedomníváme se, že homosexuální partnerství je totéž jako manželství, a víme, že není ani jeho náhradou.“¹²⁷ A tak se začalo hovořit o registrovaném partnerství jako nutném mezikroku. Po mnohaletém úsilí nakonec vešel 1. července 2006 v platnost zmíněný zákon o registrovaném partnerství týkající se pouze párů stejného pohlaví, projednávaný poslaneckou sněmovnou od roku 1997.¹²⁸ V návaznosti na tento úspěch SOHO oficiálně ukončilo svou činnost.

Nicméně registrované partnerství a další jeho obdobné varianty, s nimiž se můžeme setkat v zahraničí, nejsou rovné manželství. „Tyto alternativy manželství sice poskytují určité uznání a ochranu, ale jsou oddělené a nerovné.“¹²⁹ Navíc u samotných LGBTQ lidí v České republice dominuje snaha o integraci, chtějí být vnímáni jako běžná součást širší společnosti.¹³⁰ Proto je pro ně také tak důležité, aby nebyli vyděleni ze společnosti jako odlišná kategorie již na úrovni práva.

Zákon o manželství pro všechny v současné době čeká na druhé čtení ve sněmovně. Adéla Horáková z hnutí *Jsme fér*, jehož cílem je prosazení tohoto zákona, vidí jako jeden z důvodů stagnace v postoji společnosti k LGBTQ lidem, že „společnost směřuje k tomu, aby byla k LGBTQ lidem otevřenější, ale v současné době jsou síly, které tomu nepřejí, mnohem aktivnější, než byly před několika lety.“¹³¹ Manželství pro všechny je pro odpůrce LGBTQ lidí jasným tématem, vůči němuž se mohou vymezovat, zároveň mnoho lidí neví o propastném rozdílu mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím, a proto mnohdy nepovažují jeho prosazování za důležité.¹³² Také platí, že ani sami

¹²⁵ SEIDL, 473.

¹²⁶ TITLBACH, 131.

¹²⁷ *Křesťané a homosexualita*, 10.

¹²⁸ SEIDL, 428.

¹²⁹ ELLISON, 91.

¹³⁰ PUTNA. *Homosexualita*, 21.

¹³¹ TITLBACH, 133.

¹³² Tamtéž, 133–134.

LGBTQ lidé nejsou jednotnou skupinou a často se rozcházejí v představě, jak chtějí fungovat ve zbytku společnosti.¹³³

V roce 2020 zveřejnil Sociologický ústav Akademie věd ČR výzkum zabývající se počty uzavřených registrovaných partnerství od doby jeho uzákonění po duben 2020.¹³⁴ Podle výsledků mnoho párů uzavřelo partnerství v roce jeho uzákonění, poté počet klesl, v roce 2016 dosáhl tehdejšího maxima a další roky se nadále držel poměrně vysoko. Za zkoumané období vstoupilo do partnerství celkem 3625 párů. Vysoká počáteční čísla pravděpodobně způsobilo mnohaleté čekání na uzákonění. Nárůst kolem roku 2016 souvisel jednak s tím, že se do nejčastějšího věku uzavírání partnerství, což je 35–45 let, dostaly silnější ročníky, jednak s tím, že narostla podpora LGBTQ lidí českou společností mezi léty 2014 až 2017 o skoro 10 %. Protože „počet spolu žijících párů stejného pohlaví je násobně vyšší než počet těch zaregistrovaných,“¹³⁵ bude jednou zajímavé porovnat tato čísla po uzákonění manželství pro všechny, na které mohou stejnopohlavní páry, které nejsou v partnerství, čekat.

2.3 Přístup k homosexualitě a stejnopohlavním vztahům v křesťanství

Starozákonní židovství chápalo sexualitu jako nezbytnou součást člověka, plnila dokonce určitou náboženskou funkci, neboť zaručovala pokračování Božího lidu.¹³⁶ V dlouhodobém horizontu se však stalo nepřímým následkem tohoto chápání potlačování homosexuálního jednání jakožto společensky neúčinného, neboť jeho cílem nemohla být reprodukce.¹³⁷ Později, ve stejné době, kdy se formovalo křesťanství, se na celém území tehdejší římské říše morálka obrátila konzervativnějším směrem.¹³⁸ Obrat souvisel vedle spíše „rurální etiky“ s „propopulační politikou pozdního římského státu, který zápasí s úbytkem obyvatelstva.“¹³⁹ Třebaže sehrálo křesťanství při utváření pohledu na sexualitu zejména v Evropě a Americe značnou roli, nebylo z hlediska historického prvním spouštěčem změny, ani jediným faktorem majícím vliv na její pojetí.

¹³³ Tamtéž, 120.

¹³⁴ VOHLÍDALOVÁ [online].

¹³⁵ Tamtéž [online].

¹³⁶ *Odvěké tabu*, 134–135.

¹³⁷ *Problematika*, 8.

¹³⁸ SPENCER, 55.

¹³⁹ PUTNA. *Křesťanství*, 78.

Do roku 313 nepřevládalo v sexuální oblasti žádné jednotné křesťanské učení.¹⁴⁰ A tak se objevuje legenda o svaté Perpetui a Felicitě, které roku 203 zemřely mučednickou smrtí v Kartágu a „až do posledního dechu uchovaly vzájemnou vřelost stvrzenou posledním polibkem na rozloučenou s tímto světem.“¹⁴¹ Mezi církevní otce, kteří zastávali vůči homosexuálnímu chování poměrně příznivé stanovisko, patřil Jan Zlatoústý, jenž odsuzoval pouze stejnopohlavní známosti bez citových vztahů.¹⁴²

Postupem času důraz na přínosnost a zodpovědnost v ovládání se, typický pro tehdejší filozofii, spolu s křesťanskou snahou o očištění se pro druhý příchod Krista začaly udávat jednotnější směr.¹⁴³ Sílil také vliv gnostického a novoplatónského dualismu, který byl myšlenkovým předpokladem nedůvěry k tělu.¹⁴⁴ „Kvůli znehodnocování sexu, těla a žen se v křesťanství vyvinula úzce vymezená manželská etika, která za morálně legitimní označila pouze heterosexuální, manželský a reprodukční sex.“¹⁴⁵

Na základě Augustinova spisu *De haeresibus* z roku 429 je možné rozdělit tehdejší křesťanské heterodoxní pohledy na sexualitu do tří hlavních skupin: indiferentistická, prosazující ohledně sexuality a sexuální aktivity pojetí prosté jakéhokoli mravního úsudku, filotělesná, příkládající tělu pozitivní antropologické hodnocení a považující sexuální aktivitu za posvátný úkon, a spiritualistická, lpějící na metafyzickém dualismu platónského typu odsuzující tělo, tedy i jakoukoli sexuální přitažlivost.¹⁴⁶ V této době se stává duchovní přátelství dvou lidí stejného pohlaví kladným opakem odsuzovaného tělesného přátelství, sám Augustin byl jeho velkým zastáncem a věnoval teorii duchovního přátelství samostatný spis *Řehole pro Boží služebníky*, „hodnota přátelství je velmi důležitým aspektem patristické literatury.“¹⁴⁷

V církevním prostředí však nebylo homosexuální chování nadobro vymýceno ani mezi papeži.¹⁴⁸ V jedenáctém století došlo ve Francii k rozkvětu mnišské homoerotické poezie, mezi jejíž autory patřil Marbod nebo Baudri

¹⁴⁰ SPENCER, 57.

¹⁴¹ FANEL, 107.

¹⁴² JANOŠOVÁ, 44.

¹⁴³ SPENCER, 57.

¹⁴⁴ *Odvěké tabu*, 155.

¹⁴⁵ ELLISON, 3.

¹⁴⁶ *Homosexualita a křesťanská antropologie*, 30–31.

¹⁴⁷ Tamtéž, 33.

¹⁴⁸ Podrobněji se tím, zda různí papežové označování za gaye měli skutečně homosexuální orientaci, zabývá Fanel v kapitole Gayové na papežském stolci. (FANEL, 158–163.)

z Bourgueil.¹⁴⁹ Intimní vztahy se utvářely také mezi některými řeholnicemi, což lze dokumentovat na dochovaných dopisech z bavorského kláštera Tegernsee ze dvanáctého století.¹⁵⁰ V románském období dochází „s obnovou měst i k obnově ‚urbánní etiky‘, v níž se může rozvíjet homosexuální subkultura, reprezentovaná zvláště (ale nikoliv výlučně!) kleriky.“¹⁵¹ Do ní můžeme zařadit například anglického mnicha Aelreda z Rievaulx, který rozvíjel pojetí souvztažnosti mezi pozemskou a božskou láskou a stavil přátelství a lásku mezi řeholníky za základ života, který přibližuje k Bohu.¹⁵²

Dokonce medievalista John Boswell (1947-1994) tvrdil, že dle dochovaných liturgií církev ve středověké Evropě uznávala svazky osob stejného pohlaví.¹⁵³ Usuzoval tak na základě rituálu „adelphopoiesis“, při němž kněz žehnal mužům, kteří se vzájemně zaslíbili „duchovní láskou“, a odvolával se při tom na příklady světců jako Petr a Pavel nebo Sergii a Bakch.¹⁵⁴ Nicméně podle novějších studií spadala tato možnost do kategorie skupinových obřadů s cílem vytvoření unie a mohli jej mezi sebou uzavírat i lidé, kteří žili v manželství.¹⁵⁵ Ve středověku se také svatby začaly konat před knězem nebo jiným duchovním,¹⁵⁶ čímž zesílil vliv křesťanské mravouky na pojetí manželství jako vyjádření Boží vůle, biblickou autoritou nařízené v podobě přirozeného řádu stvoření.¹⁵⁷

Zároveň bylo homosexuální chování leckdy z věroučných důvodů praktikováno heretickými skupinami, a proto byly i jen náznaky homosexuality často už v zárodku potlačovány.¹⁵⁸ Ve francouzském a anglickém argotu se například někdy užívá pro gaye označení bougres či buggers znamenající Bulhaři.¹⁵⁹ Odkazuje na hnutí bogomilů vyskytující se v této oblasti v jedenáctém století, o němž se šířilo, že v rámci rituálů užívá nepřirozené sexuální praktiky.¹⁶⁰ Toto hnutí úzce souviselo s manicheismem, katary a albigenskými.¹⁶¹ Nejspíše v této souvislosti uzákonil třetí lateránský koncil roku

¹⁴⁹ Tamtéž, 125.

¹⁵⁰ Tamtéž, 107.

¹⁵¹ PUTNA. *Křesťanství*, 78.

¹⁵² Tamtéž, 79.

¹⁵³ ELLISON, 21.

¹⁵⁴ PUTNA. *Křesťanství*, 119.

¹⁵⁵ JORDAN, 104.

¹⁵⁶ Marriage. In: *Encyclopedia Britannica* [online].

¹⁵⁷ ELLISON, 26.

¹⁵⁸ SPENCER, 59.

¹⁵⁹ PARTRIDGE, 351.

¹⁶⁰ BORNEMAN, 65.

¹⁶¹ Tamtéž, 239.

1179 exkomunikaci lidí usvědčených z homosexuálních praktik.¹⁶² Spojení věroučného pomýlení a homosexuálního chování se stalo v historii natolik obvyklým, že se objevuje v argumentaci dodnes, a to i na protestantské straně.

Zhruba od šestého do jedenáctého století je možné sledovat vývoj náhledu na homosexuální chování v tzv. knihách pokání, které měly pomáhat zpovědníkům stanovit podmínky, za jakých se člověk, jenž zhřešil, může smířit s Bohem; čtyři až osm procent pravidel se týkalo homosexuálních prohřešků, mezi nimiž jsou zmíněny i lesbické praktiky.¹⁶³ Přesto se však ještě jednalo o spíše káravý než nenávistný tón.¹⁶⁴

Období gotiky je pravděpodobně v důsledku centralizace a uniformizace společnosti charakteristické poměrně vysokou mírou intolerance vůči jakékoli jinakosti, což se výrazně projevuje také v *Teologické summě* vrcholného scholastického teologa Tomáše Akvinského.¹⁶⁵ Jeho pojetí udalo až do dnešní doby katolické církvi argumentační směr, podle něž je homosexualita jeden z nejtěžších hříchů, neboť je nepřirozená.¹⁶⁶ Přesto můžeme i v ní sledovat změnu směrem ke vstřícnějšímu postoji započatou druhým vatikánským koncilem.¹⁶⁷ Také současný papež František, který se vyjádřil souhlasně ke stejnopohlavnímu partnerství a vnáší toto téma do církevní debaty, dává naději na otevřenější směřování katolické církve právě i v otázce vztahu k LGBTQ lidem.¹⁶⁸

V českém prostředí, přestože se k LGBTQ lidem nezanedbatelný počet katolíků staví otevřeně, převládá ve společenském povědomí katolický odmítavý postoj. Příčinou je mediálně známý názor kardinála a bývalého arcibiskupa Dominika Duky, jenž se k homosexualitě dlouhodobě staví velmi odmítavě.¹⁶⁹ Druhou příčinou je, že „s katolickou církví je spojena Aliance pro rodinu, která v dnešní době velmi tvrdě vystupuje proti tomu, aby v Česku bylo uzákoněno manželství pro gaye a lesby.“¹⁷⁰

¹⁶² *Problematika*, 49.

¹⁶³ SPENCER, 70.

¹⁶⁴ FANEL, 128.

¹⁶⁵ PUTNA. *Křesťanství*, 80.

¹⁶⁶ FANEL 129.

¹⁶⁷ *Odvěké tabu*, 188.

¹⁶⁸ TITLBACH, 54–55.

¹⁶⁹ Tamtéž, 52.

¹⁷⁰ Tamtéž, 53.

V pravoslavných církvích v současné době v otázce homosexuality „převládá odmítání, i když tyto církve nemívají tendenci vydávat obsáhlé dokumenty.“¹⁷¹ Co se týče otázky stejnopohlavního manželství, „jedinou zemí, kde byla většina pro, jsou Spojené státy americké (53 %).“¹⁷²

Pro protestantismus je zásadní východisko udané reformací, jež do značné míry pomohla tehdejšímu odděmonizování sexuality typické pro středověký katolicismus stavěním se vůči klášterům, celibátu, důrazu na panenství, sexuální zdrženlivosti a kněžskému dozoru nad sexuálním životem prostřednictvím zpovědní.¹⁷³ Německý reformátor Martin Luther považoval manželství za lidskou záležitost, nikoli stvořitelství, proto také v luterské tradici přísluší uzavírání manželství světské moci.¹⁷⁴ Rubem reformačního přístupu se ovšem později ukázal dlouhodobě negativní vliv přílišného důrazu na rodinu ve smyslu prokreace,¹⁷⁵ což jednak vedlo k omezení společenské role ženy na „strážkyni rodinného krbu,“ jednak ke zvýšení odporu vůči gayům a lesbám, protože součástí jejich svazků nemůže ani potenciálně být společná reprodukce. Vedle toho protestantismus vyzdvihl přesvědčení, že je třeba potlačovat všechny sexuální projevy mimo křesťanské manželství, čímž nepřímo posílil negativní náhled na jakékoli homosexuální chování.¹⁷⁶ Vlivem puritanismu se toto vnímání ještě vyostřilo.¹⁷⁷

Pro protestantské zaujetí stanoviska bývá obecně důležité vyjít od toho, jak se k danému tématu staví Bible, proto se podíváme na texty diskutované v souvislosti s homosexualitou. Známe je označení homosexuality pojmem sodomie, vycházející z biblických příběhů o tzv. hříchu Sodomských (Gn 19,1–29) a hříchu Gibejských (Sd 19,1–30). Samotné příběhy sice neztotožňují hřích s homosexuální praxí, ale výklady v tomto smyslu mají velmi dlouhou tradici. „Homosexualita již byla odsouzena židovskou tradicí, na kterou byli raní křesťanští autoři zásadně navázáni.“¹⁷⁸ V křesťanské historii v zásadě bilancuje „složitá dynamika mezi hranicemi diskursů ‚přátelství‘ a ‚sodomie‘.“¹⁷⁹

¹⁷¹ ŠTAMPACH [online].

¹⁷² MRÁZEK [online].

¹⁷³ *Odvěké tabu*, 166.

¹⁷⁴ *Manželství*, 20.

¹⁷⁵ *Odvěké tabu*, 167.

¹⁷⁶ SPENCER, 111.

¹⁷⁷ Tamtéž, 125.

¹⁷⁸ *Homosexualita a křesťanská antropologie*, 24.

¹⁷⁹ PUTNA. *Křesťanství*, 87.

Obsah pojmu se v průběhu dějin proměňoval, vedle homosexuálního styku zahrnoval například i incest, anální styk nebo pohlavní styk se zvířaty.¹⁸⁰ Jednalo se tedy o souhrnný pojem pro jakýkoli aktuálně nedovolený pohlavní styk. Na obsah nepovoleného měl pravděpodobně vliv také biblický kodex svatosti v Lv 17–26. Prvním veršem, kterým se argumentuje proti homosexuálním praktikám, je Lv 18,22: „A s [žádným] mužským neulehneš k ležení ženskému. Je to ohavnost.“¹⁸¹ Mužský je biologickým výrazem pro samečka, zatímco pro výraz ženského typu ležení je užit výraz žena nikoli samička.¹⁸² Jedná se tedy o to, aby jeden z mužů nezaujal roli, která tehdy příslušela společenskému statutu ženy. Ohavnost je pak termín z kategorie náboženské polemiky a je pravděpodobně vyhrazením se vůči kanaánským praktikám.¹⁸³ Druhým veršem je Lv 20,13: „A [co se týče] kteréhokoli muže, jenž by ulehl s mužským k ležení ženskému, ohavnost učinili oba. Necht' jsou usmrceni, ano usmrceni. [Prolitá] Krev jejich [padá] na ně.“¹⁸⁴

Z novozákonních textů uvedme Ř 1,24–27, kde jsou zmíněny ženy i muži dopouštějící se nepřirozeného styku. Pavel zde užívá příkladu homosexuálních styků jako jedné z obvyklých charakteristik pohanství užívaných v židovských protipohanských polemikách.¹⁸⁵ Dalším textem je tzv. katalog neřestí v 1K 6,9–11, mezi nimiž jsou uvedeni také „měkkcí“ a „samcoložníci“, vedle toho, že homosexualita není zvláštním předmětem Pavlova výkladu, je uvedena pouze pederastie jako specifická podoba homosexuálního chování.¹⁸⁶ Obdobný katalog se nachází ještě v 1Tm 1,8–11. Hlubší pochopení textu ovšem stěžují i různé překlady těchto míst, které už text určitým způsobem vykládají. Například Český studijní překlad zásadně proměňuje význam, když v obou případech překládá „lidé praktikující homosexualitu,“ což jednak neodpovídá tomu, co vyjadřuje řecký originál, jednak dává poměrně jednoznačnou odpověď na otázku postoje k homosexuálnímu styku.

Vedle těchto oddílů, je třeba také zmínit, že pro Ježíše nebyla homosexualita ani obecně sexualita zásadním tématem. Tam, kde je zmiňována, se jí dostává pozornosti jen nepřímo.

¹⁸⁰ BORNEMAN, 571.

¹⁸¹ *Problematika*, 11.

¹⁸² Tamtéž, 12.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž, 25.

¹⁸⁶ Tamtéž, 27–28.

„U Ježíše samého – na rozdíl od řady jeho nejbližších žáků a pokračovatelů – není tradicí zachycen ani jediný náznak jakéhokoli znehodnocování ženy, jakéhokoli odporu k oblasti sexu (jako již např. u Pavla), jakéhokoli privilegování panictví a panenství oproti manželství.“¹⁸⁷

Jako biblické texty naopak podporující láskyplné vztahy mezi dvěma osobami téhož pohlaví bývá uváděn příběh Davida a Jónatana (1S 18–20; 2S 1,26), Rút a Noemi (zejména Rt 1,16–17), setníka a jeho jinocha (Mt 8,5–13) a postava milovaného učedníka v Janově evangeliu.¹⁸⁸ Přestože v odborné teologické diskuzi nemůžeme mluvit o dokladech gay a lesbických vztahů v dnešním slova smyslu, je možné těchto pasáží využít k dokladu, že sice „Bible výslovně zavrhuje jisté druhy homosexuální praxe (znásilnění, modloslužbu, hříšnou promiskuitu),“¹⁸⁹ ale láskyplné vztahy mezi dvěma osobami stejného pohlaví umí pozitivně ohodnotit. Přímou k dnešnímu porozumění tomu, co znamená homosexualita a gay a lesbická identita, se biblické texty nikde konkrétně nevyjadřují, neboť pracují s kontextem života starověkého blízkého východu, jenž se od toho našeho mimo jiné také v náhledu na sexualitu liší.

Vedle práce s křesťanskou tradicí a výkladu biblického textu se ukazuje, že v postoji ke vztahům párů stejného pohlaví se odráží, jak je pojímáno manželství. Čím více jsou vyzdvihnuty genderové role a jejich nutnost pro vzájemnou komplementaritu v páru a správnou výchovu dětí, tím méně je přijatelné, aby pár tvořili dva lidé, kteří by měli mít stejné genderové role. Protestantští křesťané považující manželství výhradně za svazek muže a ženy vedle toho obvykle vychází z myšlenky Božího stvořitelského řádu,¹⁹⁰ za nějž považují v případě manželství Gn 1,27–28a a Gn 2,18–25 a užití druhého textu v Ježíšově argumentaci o manželské nerozlučnosti (Mk 10,1–12). Avšak konkrétní představa obvykle odpovídá podstatně mladšímu viktoriánskému modelu bělošských manželů ze střední třídy z devatenáctého století, v němž muž pracuje mimo domov a žena se plně věnuje domácnosti.¹⁹¹ Nadto „ve Starém ani v Novém zákoně není zmínky o nějakém bohoslužebném uzavírání manželství.“¹⁹²

Přesto zrovna tento postoj v posledních letech v české křesťanské debatě na toto téma sílí. Na druhou stranu, mnohé církve se soustavně snaží o kompletní

¹⁸⁷ *Odvěké tabu*, 154.

¹⁸⁸ PUTNA. *Křesťanství*, 88.

¹⁸⁹ SCANZONI a MOLLENKOTT, 111.

¹⁹⁰ ELLISON, 73.

¹⁹¹ *Tamtéž*, 73.

¹⁹² *Agenda I.*, 138.

otevření a plnou integraci členů s LGBTQ identitou od jejich přijetí, přes žehnání svazkům párů osob stejného pohlaví po rovnocenný přístup ke službě v církvi, v USA se jedná zejména o kongregacionalisty, unitáře a kvakery, v Evropě o starokatolické církve německojazyčných oblastí a luteránské církve ve Skandinávii.¹⁹³ V českém prostředí v pohledu na soužití párů stejného pohlaví, co se oficiálních postojů týče, patří mezi ty spíše přijímající „Českobratrská církev evangelická, Církev československá husitská a Starokatolická církev, zatímco opačné stanovisko hájí více či méně radikálně všechny ostatní církve.“¹⁹⁴

¹⁹³ PUTNA. *Křesťanství*, 41.

¹⁹⁴ VYMĚTAL, 42.

3 Přístup Českobratrské církve evangelické k LGBTQ

Českobratrská církev evangelická vznikla roku 1918 sloučením Evangelické církve augsburského vyznání a Evangelické církve helvétského vyznání, které působily v českých zemích oficiálně od tolerančního patentu.¹⁹⁵ Podle posledního sčítání lidu České republiky, které proběhlo v roce 2021, se k ní hlásí 32 577 obyvatel.¹⁹⁶ V církevních statistikách je k 31. 12. 2021 evidováno 60 507 kartotéčních členů.¹⁹⁷ ČCE má trojstupňovitou strukturu: sbor, seniorát a povšechný sbor, jednotlivé sbory mají poměrně velkou míru autonomie, ale zůstávají součástí širšího celku, nejvyšším zákonodárným a řídicím shromážděním je zmíněný synod.¹⁹⁸ Zřízení církve je tedy synodálně-kongregační.

ČCE se hlásí k české, bratrské, augsburské a helvétské konfesi, její tradice je tedy velmi rozmanitá. Co se týče jejího etického přístupu, nestanovuje přesně daná pravidla chování, ale vydává obecná doporučení pro samostatné rozhodování svých členů, která vycházejí jak ze studia Bible, tak ze současných odborných poznatků.¹⁹⁹ Protože ČCE chce být bezpečným místem pro každého,²⁰⁰ zřizuje mimo jiné od roku 2015 pozici faráře pro menšiny, mezi něž spadají také LGBTQ lidé, v současné době funkci zastává Mikuláš Vymětal.²⁰¹

3.1 Homosexualita a páry stejného pohlaví

V současnosti ČCE „sdílí diskusi o homosexualitě se svými partnerskými církvemi ze střední a západní Evropy, Severní Ameriky, Austrálie a Nového Zélandu.“²⁰² V prvních desetiletích své existence se ČCE homosexualitě ani dalším queer tématům nevěnovala. Poprvé se s nimi setkáváme v církevním časopisu *Český bratr* v roce 1989 v článku *Rozhovor o homosexualitě*²⁰³ od Zdeňka Susy. Jedná se o autora níže přiblíženého dokumentu ČCE s názvem *Dopis mladým křesťanům*, který vyšel téhož roku. Susa úvodem zmiňuje, že se

¹⁹⁵ Z čeho vycházíme? [online].

¹⁹⁶ Náboženská víra [online].

¹⁹⁷ 4. zasedání 35. synodu, tisk č. 6A.

¹⁹⁸ Struktura církve [online].

¹⁹⁹ Z čeho vycházíme? [online].

²⁰⁰ Kam směřujeme? [online].

²⁰¹ Evangelický farář [online].

²⁰² ŠTAMPACH [online].

²⁰³ SUSÁ. Rozhovor, 150–151.

o homosexualitě v poslední době více mluví, a to i v církvi. Za příčinu rozvíření debaty pokládá tehdy probíhající epidemii AIDS. Dalším obsahem článku je stručný souhrn informací předložených v *Dopise*. V závěru uvádí redakce poznámku:

„Vzhledem k tomu, že jde o nadmíru závažné téma, které dnes novou situací znovu vyvolalo pozornost veřejnosti, požádali jsme dr. Susu. Byli bychom rádi, kdyby se k této otázce vyjádřili i další čtenáři, zvláště pokud mohou uvést skutečnosti dosud nezmiňované.“²⁰⁴

A vskutku o rok později se v kategorii *Ohlasy* objevuje celkem šest reakcí: poznámka o beletrii týkající se tématu, svědectví homosexuála, který se snaží žít heterosexuálně, nesouhlas s biblickou interpretací Susy s apelem na obecnou zdrženlivost, interpretace biblického přístupu jako zcela odmítavého vůči homosexualitě, poznámka, že pomoc církve homosexuálům je ve zvěsti evangelia, a apel na pomoc lidem s onemocněním AIDS.²⁰⁵

Celkovým pohledem do historie ČCE a LGBTQ se zabýval Mikuláš Vymětal v článku *Českého bratra* v roce 2022.²⁰⁶ Konstatuje, že „otázka sexuální orientace nebyla v době vzniku ČCE téma hovoru, avšak je zřejmé, že lidé odlišné sexuální orientace se v církvi vyskytovali již tehdy.“²⁰⁷ Nejsou k dispozici žádné zprávy o tom, že by církev veřejně tyto lidi odsuzovala. Po revoluci ve sboru v Kobylicích začal fungovat zmíněný spolek Logos. Pravděpodobně díky jeho působení zde bylo na přelomu tisíciletí poprvé požehnáno páru stejného pohlaví. „Na podnět spolku Logos provozovala Diakonie ČCE v letech 1994–2007 Gay linku pomoci.“²⁰⁸ V době schvalování registrovaného partnerství Spolek evangelických kazatelů ČCE jako snad jediná církevní instituce zákon podpořil. Od roku 2011 pak bývá každoroční program festivalu Prague Pride zakončen bohoslužbami v evangelickém kostele sv. Martina ve zdi. Díky dlouholetému působení Logosu konstatuje farář pro menšiny, že došlo k výrazné christianizaci LGBTQ hnutí, čehož dokladem může být řada křesťanských článků v katalogu Prague Pridu. „Vůdčí představitelé některých církví halasně mluví proti manželství pro všechny, zatímco Českobratrská církev evangelická se oficiálně do současných diskusí spíše nezapojuje.“²⁰⁹

²⁰⁴ Tamtéž, 151.

²⁰⁵ Ohlasy, 34.

²⁰⁶ VYMĚTAL, 40–42.

²⁰⁷ Tamtéž, 40.

²⁰⁸ Tamtéž, 41.

²⁰⁹ Tamtéž, 42.

V rámci své diplomové práce se věnoval Jan Lavický postoji ČCE k homosexualitě prostřednictvím ankety rozšířené mezi členy ČCE.²¹⁰ S tvrzením, že homosexuální a heterosexuální orientace jsou rovnocenné projevy lidské sexuality, respondenti ani plně nesouhlasili, ani plně neodmítali. Nejpříjemněji se jevílo libereckému seniorátu, nejproblematictější východomoravskému. S věkem respondentů rostl počet negativních odpovědí. Za projev hříchu považovalo homosexualitu jen celkem cca 14 % respondentů, největší zastoupení měl tento pohled ve východomoravském seniorátu. Proti tomuto tvrzení se téměř jednohlasně stavil horácký seniorát. Na tvrzení, že registrované partnerství představuje potřebnou alternativu k manželství, byly reakce velmi rozporuplné. „V jihočeském seniorátu má registrované partnerství podporu, zatímco ochranovští jsou k této instituci velmi skeptičtí.“²¹¹ Autor hodnotí, že souhlas s registrovaným partnerstvím vyjádřený Spolkem evangelických kazatelů nemá v církvi dostatečně širokou podporu. „Otázka, zda žehnat registrovaným partnerstvím, patřila v průzkumu k těm kontroverzním.“²¹² V odpovědi se respondenti příliš neshodli. Nejvýrazněji byli pro žehnání respondenti jihočeského seniorátu, proti naopak ochranovského. Značnou podporu mělo žehnání mezi mladými do 25 let.

3.1.1 Dopis mladým křesťanům o tělesné lásce

V roce 1989 vydala ČCE jako výsledek 20. zasedání 25. synodu text *Dopis mladým křesťanům o tělesné lásce*, který zpracoval Zdeněk Susa a prošel recenzním řízením komise pro otázky zdraví a společenství a komise pro křesťanskou rodinu. S tímto dokumentem patrně souvisela zmíněná debata vedená ve stejné době v Českém bratru.

Homosexualitě se věnuje v kapitole o sexuálních úchylnkách. Ačkoli je zde ukázán starozákonní zákaz obcování s mužem jako s ženou z Lv 18,22 jako interpretační východisko, upozorňuje se na jeho dobovou podmíněnost. Odmítání homosexuality na základě Nového zákona je zde považováno za stejně krajní polohu jako žehnání manželství stejnopohlavních párů.

Homosexualita byla vyřazena z Mezinárodní klasifikace nemocí, která v naší zemi vstoupila v platnost až 1. ledna 1994,²¹³ a proto je v textu homosexuální orientace stále ještě označována jako porucha zdraví či postižení. Usuzuje se, že

²¹⁰ LAVICKÝ, 28–34; 60–63; 74–76; 83–84.

²¹¹ Tamtéž, 75.

²¹² Tamtéž, 76.

²¹³ *Křesťané a homosexualita*, 6.

„z křesťanského hlediska je možno požadovat, aby se homosexuál o takovouhle heterosexuální adaptaci pokusil, musí se však počítat s tím, že jej žádná taková ‚léčba‘ nezbaví trvalé tendence k osobám stejného pohlaví a že s ní bude muset stejně po celý život zápasit.“²¹⁴

Razantně odmítnuti jsou zde lidé, kteří se o to bez dobrého důvodu nepokusí, a ti, kdo se chovají bisexuálně. Celkově se tedy jedná o princip tolerance těch, kteří se se svou homosexuální orientací snaží bojovat. „Názory, že homosexuální chování je jednou z plnohodnotných variant lidského sexuálního chování, a že je tedy zcela normálním, jen menšinovým jevem, nelze uznat.“²¹⁵

Pokud se podíváme na ostatní kapitoly týkající se například manželství a rodičovství hypotetickou optikou toho, nakolik by do nich šlo zahrnout páry gayů a leseb, je text podstatně otevřenější než v části přímo o homosexualitě. Znamená to, že důvodem odmítnutí homosexuálního chování je spíše tehdejší tendenční pohled na tuto problematiku, vyostřený možná probíhající epidemií AIDS. Důvodem není, že by ČCE pojímala manželství tak, že by do něj nebylo možné gay a lesbické páry začlenit.

Manželství zde není definované výhradně jako svazek muže a ženy ale dvou lidí, což tím pádem lze vztáhnout i na stejnopohlavní páry. K výkladu Gn 2,18 se píše, že „celý člověk – s tělem i duší – je stvořen pro druhého člověka, aby mu byl pomocí. [...] láskyplný vztah dvou lidí je ustanoven Bohem jako ideální řád pro ně.“²¹⁶ Dále text upozorňuje, že pohlavnost zde není jen za účelem plození dětí. A také, že „manželství těch, kteří jsou si pomocí a nedočkají se dětí, smysl neztrácí.“²¹⁷ Pokud nemohou mít manželé spolu děti, není tím manželství nijak degradováno. Na rozdíl od pastoračně velmi vstřícně a chápavě koncipované kapitoly o bezdětných manželstvích, je u pasáže o homosexualitě nemožnost reprodukce použita jako argument proti gay a lesbickým vztahům. „Pro teologa je homosexualita v rozporu s Božím pořádkem: i když tělesné milování není pouze pro plození, je s ním spojeno a zcela oddělit je nelze.“²¹⁸

3.1.2 Problematika homosexuálních vztahů

V roce 2006 vyšel na doporučení synodu jako první svazek Knižnice studijních textů ČCE s názvem *Problematika homosexuálních vztahů*. Dokument byl přijat

²¹⁴ SUSA. *Dopis*, 38.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž, 11.

²¹⁷ Tamtéž, 33.

²¹⁸ Tamtéž, 38.

s uložení rozšířit jej o problematiku sociálně-etickou třetím zasedáním 31. synodu, které se konalo 19. až 22. května 2005,²¹⁹ tedy ještě před uzákoněním registrovaného partnerství. Komise na něm pracovala od pověření synodem roku 1997.²²⁰

Dokument se dělí na část pojednávající o homosexualitě ve světle biblických textů, medicínský pohled na homosexualitu a eticko-teologický náhled. Vyrovnává se tedy s odborným náhledem na problematiku. Biblickou část zpracovali starozákoník Martin Prudký a novozákoník Jan Roskovec. Eticko-teologickou část vypracoval teologický etik Jindřich Halama. Na medicínské části spolupracoval Antonín Brzek, Dagmar Křížková a Ivo Procházka.

Pro argumentaci z Písma jsou v dokumentu ČCE uvedena tato pravidla: „musíme přijmout autoritu Písma nejen nad daným problémem, nýbrž právě tak i nad vlastním argumentačním postupem.“²²¹ Pro starozákonní hledisko je zásadní, že se zde „nemluví o fenoménu homosexuálního partnerství, jak jej známe z naší současnosti. Zcela zde také chybí jakýkoli zřetel k problematice lesbické.“²²² V Novém zákoně se jedná o ještě okrajovější téma, pro ježíšovskou tradici dokonce není předmětem řešení vůbec. U výskytu v epištolách je třeba brát ohled na to, že kritice jsou podrobeny specifické formy homosexuálního chování jako pederastie, někdy se jedná o specificky užití příklady jako v případě listu Římanům, předmětem však není například vrozená sexuální orientace. V pasáži o biblickém pojetí manželství a skutečnosti, že byl člověk stvořen ve dvou pohlavích jako muž a žena, je odmítnuta možnost ztotožnit manželství dvou lidí stejného pohlaví s manželstvím dvou lidí různého pohlaví, pokud se jedná o jeho biblické pojetí.

Medicínský pohled zdůrazňuje, že homosexuální orientace je „celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný a nezvolený stav,“²²³ který není možné vyléčit. V eticko-teologickém pohledu se vedle stručných dějin uvádí také argumentace užívaná proti homosexualitě. Odmítnutí homosexuality jako pohané neřesti je kulturně podmíněný argument, který směřuje k otázce, jak mají křesťané (na rozdíl od pohanů) jednat odpovědně, pasáž je zakončena

²¹⁹ 3. zasedání 31. synodu, usnesení č. 20.

²²⁰ 3. zasedání 29. synodu, usnesení č. 32.

²²¹ *Problematika*, 5.

²²² Tamtéž, 15.

²²³ Tamtéž, 40.

otázkou „Je ukázněný a odpovědný homosexuální život vyloučenou věcí?“²²⁴ Označení homosexuality jako jednání proti přírodě troskotá na tom, že prohlašovat konkrétní normu za jedinou možnou musí znamenat, že je všemi uskutečnitelná a ostatní normy jsou škodlivé. Chápání homosexuality jako jednání proti Božímu zákonu je charakterizováno jako donucovací pojetí křesťanství a je zproblematizováno, jak dalece je takové pojetí v souladu s evangeliem. Pojetí homosexuality jako d'ábelské zvrácenosti pak vedlo ve středověku k drastickým trestům, později z toho vzešlo označení homosexuality jako zla, ohrožujícího společnost. Argumentace smyslovou nezřízeností mylně předpokládá nutné propojení mezi homosexualitou a promiskuitou. Vnímání homosexuality jako na sebe zaměřené lásky, která postrádá pravou vzájemnost zase chybně předpokládá, že není možné milovat plně a celou bytostí osobu stejného pohlaví. Závěrem je řečeno, že „zakázat homosexuálním osobám vzájemnou lásku a její projevy je aktem zákonickým.“²²⁵ Je zde také připomenuto, že sexualita nemá eschatologickou hodnotu, a proto by se neměla stávat něčím, co by rozdělovalo církev.

V roce 2020 níže přiblížená komise pro přípravu rozhovoru s LGBT dospívá k tomu, že by tento dokument sice mohl napomoci rozhovoru s gayi a lesbami, „bylo by ale třeba ho výrazně zestručnit a zjednodušit, aby ho mohli využít presbyteri i další účastníci připravovaného rozhovoru.“²²⁶ Třebaže po vydání dokumentu následovala bouřlivá diskuze nad jeho obsahem v církevním tisku,²²⁷ dnes například Zdeněk Turek hodnotí, že ve své době byl sice posunem, ale nyní už nic neříká.²²⁸

3.1.3 Manželství: jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě

V současné době se ve sněmovně České republiky projednává uzákonění manželství pro všechny, tedy i pro páry stejného pohlaví. Aby bylo zřejmé, jakým způsobem ČCE manželství charakterizuje a jak o něm přemýšlí a zda by pro ni tedy bylo akceptovatelné dosavadní pojetí rozšířit i na stejnopohlavní manželství, podíváme se nyní do dokumentu ČCE s názvem *Manželství: jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*, který vyšel

²²⁴ Tamtéž, 50.

²²⁵ Tamtéž, 55.

²²⁶ 2. zasedání 35. synodu, usnesení č. 32, tisk 18.

²²⁷ LAVICKÝ, 60.

²²⁸ TURECKÝ, 3.

v roce 2010 jako šestý svazek Knižnice studijních textů ČCE. Dokument začíná slovy:

„Jako evangeličtí křesťané čerpáme důvěru ve smysl a cíl našich životů z Boží lásky, prokázané v životě, smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Touto láskou mohou a mají být utvářeny všechny naše vztahy, zvláště pak ty nejužší, jakým je nepochybně vztah manželský.“²²⁹

Z této výpovědi lze minimálně vyvodit, že Boží láskou mohou a mají být utvářeny také vztahy mezi dvěma osobami stejného pohlaví. I v jejich vztazích může a měla by působit Boží láska. Nadto tyto vztahy patří mezi ty nejužší, tedy do stejné kategorie jako manželství. Přímou do kategorie manželství však spadat nemohou. Manželství je sice podle dokumentu na prvním místě „jedinečný vztah lásky, důvěry a úcty“,²³⁰ což by bylo možné vztáhnout na svazek dvou žen či dvou mužů, ale následně je upřesněno, že „monogamní vztah muže a ženy, institucionálně potvrzený a společností chráněný, chápeme jako jedinou přijatelnou podobu manželství.“²³¹

Závěrem k výkladu Gn 2 se píše, že biblický text

„ujišťuje, že jedinečný, pevný a hluboký vztah mezi mužem a ženou je v tomto světě uskutečnitelný. Na otázky, které se týkají života lidí osamělých, ovdovělých, rozvedených, homosexuálně orientovaných ovšem text Gn 2 přímo neodpovídá.“²³²

V části věnované pojetí manželství jako Božího řádu je uvedeno, že má v církvi místo i každý, kdo nežije v manželství, včetně homosexuálně orientovaných, tito lidé zároveň „nejsou nuceni do určité předepsané formy soužití.“²³³ V kapitole nazvané *Jinak než v manželství* se v pasáži o homosexuálních párech píše, že vedle manželství „jsou i jiné oprávněné formy společného života ve vzájemné lásce, což církev vždycky uznávala.“²³⁴ Lidé žijící mimo manželství jsou zde uvedeni zejména v souvislosti s citlivostí a respektem, jež má doprovázet jejich pastorační péči.

Z uvedených příkladů biblických textů pro svatební shromáždění či předsvatební přípravu by bylo možné pro požehnání stejnopohlavním párům vybrat část z Gn 2 o pomoci jemu rovné, Ex 20,14 „nezcizoložíš“, Kaz 4 „lépe dvěma než jednomu“, úryvek z Písne písní nebo 1K 13. Za stěžejní část obřadu je považován svatební slib a požehnání, což není problém rozšířit i na dvě ženy

²²⁹ *Manželství*, 4.

²³⁰ Tamtéž, 6.

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž, 8.

²³³ Tamtéž 18.

²³⁴ Tamtéž, 33.

či dva muže. U příkladů slibů by byly v současné době problematické ty, které mluví o společném rodičovství.

Ačkoli tedy dokument považuje za manželství pouze svazek muže a ženy, nezmiňuje se o polaritě muže a ženy ani o společné reprodukci jako principiálním základu teologie manželství. I jinou formu blízkých vztahů považuje za místo působení Boží lásky, což může tvořit podhoubí pro budoucí akceptování manželství dvou žen či dvou mužů. Navíc materiál vyšel před skoro třinácti lety, je tedy otázkou, jestli se od té doby pojetí manželství neproměnilo.

3.1.4 Komise pro přípravu rozhovoru s lesbami a gayi

Roku 2019 uložil synod synodní radě, „aby jmenovala komisi, která se bude zabývat přípravou na rozhovor s lidmi z LGBTQ+ komunity a přípravou stanoviska ČCE k otázce, zda je svazek dvou lidí stejného pohlaví partnerstvím nebo může být i manželstvím.“²³⁵ K oficiálnímu stanovisku se zatím nepodařilo dospět. Synodní senior, Pavel Pokorný, k tomu konstatuje: „Zároveň myslím, že by se církev neměla – tak jako v historii – snažit aktivně určovat kulturní normy, ale spíš pečovat o kvalitu vztahů mezi lidmi.“²³⁶

Už v počátcích fungování této komise se ukázalo, že je třeba se prvně věnovat rozhovoru mezi členy církve, kteří přijímají LGBTQ lidi včetně toho, že považují za legitimní, aby i oni utvářeli monogamní trvalé svazky, a členy církve, kteří pokládají praktikovanou homosexualitu za hřích. Komise je proto „záměrně utvářena ze zástupců konzervativního i progresivního přístupu, heterosexuální i homosexuální orientace, a svým složením je taky ekumenická.“²³⁷

Cílem komise je, aby se církev na postoji k homosexualitě nerozštěpila, jako se tomu stalo například ve světovém anglikánském společenství.²³⁸ Avšak přizvat a udržet v komisi zástupce s postojem, jenž lze charakterizovat jako spíše konzervativní či tradiční, se dlouhodobě úplně nedaří. Jedním z důvodů může být obava z určité transformace postojů některých z těchto lidí, pokud už do komise přijmou pozvání. Příkladem je článek členky komise v *Českém bratru* z roku 2021, která popsala proměnu svého postoje za dobu práce v komisi. Ačkoli si některé postoje zachovala, mnohé z nich přehodnotila, protože jí vadí

²³⁵ 1. zasedání 35. synodu, usnesení č. 32.

²³⁶ CHALOUPKOVÁ, 3.

²³⁷ PIVONKA, 36.

²³⁸ PUTNA. *Křesťanství*, 42.

„nespravedlnost, posuzování podle účelově zvolených kritérií“²³⁹ a záleží jí na tom, aby prostředí ČCE zůstalo otevřené. Na podnět synodu byla také letos k účasti v komisi přizvána mládež, jejíž zástupci zde momentálně vystupují v roli pozorovatelů. Díky tomu by se mohla dosavadní zkušenost komise obohatit o náhled na to, „jakou roli hraje různost generací.“²⁴⁰

Ve zprávě této komise pro zasedání synodu roku 2020 se píše: „Uvědomujeme si většinou skrývanou přítomnost gayů a leseb v církvi. Vnímáme dluh církve vůči těmto lidem i jejich blízkým. Cítíme potřebu změny, která může začít vzájemným rozhovorem s nimi.“²⁴¹ Přiznává také, že „dosud nedospěla k jasnému stanovisku, zda svazek osob stejného pohlaví může být manželstvím.“²⁴² V roce 2021 pak synod zpravuje, že „problematika homosexuálních vztahů je pro nás otázkou pastorační, nikoliv věroučnou.“²⁴³ Vzhledem k pestrosti přístupů zahraničních církví přichází roku 2022 s tím, že „nám nepomůže přijmout stanovisko, které vypracoval někdo jiný. Že je na nás, abychom spolu hovořili a své stanovisko hledali.“²⁴⁴

Ještě v roce 2020 komise konstatuje: „Žijeme spolu v jedné církvi, heterosexuálně i homosexuálně orientovaní, a často spolu neumíme nebo nedokážeme hovořit.“²⁴⁵ Avšak už o rok později pořádá tři webináře, jejichž obsah je přiblížen v další podkapitole, aby přiblížila práci komise a zpřítomnila v ČCE téma LGBTQ. V březnu 2023 Petr Pivoňka, předseda komise, v článku v *Českém bratru* dokonce píše, že rozhovor zahájili. Po získání zkušeností z rozhovoru uvnitř komise se rozhodli s podporou synodní rady a souhlasem seniorátního výboru pozvat k otevřenému rozhovoru sbor a další zájemce v Českém Těšíně a v Ostravě.²⁴⁶ V Těšíně vyšlo najevo, že s LGBTQ lidmi nemají moc osobních zkušeností, v Ostravě byla naopak komise překvapena hojnou účastí, a tím, „jak upřímně a otevřeně dokážou mladí a ti, kterých se to týká, diskutovat a mluvit o svých prožitcích.“²⁴⁷ Výjezd komise mimo jiné potvrdil význam různosti prostředí v utváření náhledu na LGBTQ problematiku.

²³⁹ ZEMANOVÁ, 34.

²⁴⁰ PIVOŇKA, 37.

²⁴¹ 2. zasedání 35. synodu, usnesení č. 32, tisk 18.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ 3. zasedání 35. synodu, usnesení č. 16, tisk 18.

²⁴⁴ 4. zasedání 35. synodu, usnesení č. 22, tisk 18.

²⁴⁵ 2. zasedání 35. synodu, usnesení č. 32, tisk 18.

²⁴⁶ PIVOŇKA, 36.

²⁴⁷ Tamtéž, 37.

V roce 2022 schválil synod zásadní text vypracovaný komisí,²⁴⁸ v němž se církev omlouvá lidem s homosexuální orientací a zároveň si přeje, aby byli tito lidé přijímáni i se svými partnery do společenství církve.²⁴⁹ Je zjevné, že si ČCE uvědomuje, že její postoj k LGBTQ je stále v procesu a je třeba se jím zabývat. Působení komise umožňuje, aby o tématu probíhala průběžná vnitrocírkevní debata, díky níž může dojít k odpovědnému konsenzu. Otázkou zůstává, jestli se jí k němu skutečně podaří dospět a v jakém časovém horizontu.

Člen komise, Zdeněk Turek, který je výpomocným kazatelem ČCE a dobrovolníkem v rámci Vězeňské duchovenské péče a zároveň se otevřeně hlásí k tomu, že je gay, v roce 2022 v rozhovoru pro časopis *Protestant* sdílel svůj pohled na postoj ČCE k LGBTQ komunitě.²⁵⁰ Vyjádřil vděčnost, že ho před třiceti lety církev přijala, podotýká však, že „od té doby se ve vztahu ČCE k LGBTQ lidem nic nezměnilo.“²⁵¹ A co míní tím, že se nic nezměnilo, rozvádí slovy: „Chci být ve společenství, kde nejsem ‚jiný‘. Jsme každý jedinečný, a v této jedinečnosti jsme si přeci rovni. Ale já se cítím být ‚jiný‘. ‚Jiný‘ – to je ten problém! Naštěstí v ČCE ne méněcenný.“²⁵² Vidí, že je nutné, aby se ČCE v tomto směru posunula. Domnívá se, že ji brzdí strach z reakce členů, kteří stále věří tomu, že homosexualita je hřích, a upozorňuje na to, že se tím církev nepřímou podílí na „mnohdy fatální situaci některých LGBTQ jedinců. [...] Většina v té chvíli bere naději menšinám.“²⁵³ Pokud se ČCE rozhodne pro souhlas, je přesvědčen, že by do toho měla jít s veškerou podporou včetně manželství pro všechny a agendy pro svatby stejnopohlavních párů.

3.1.5 Online diskuze

Webinář s názvem *Biblické, teologické, etické a psychologické aspekty homosexuality*²⁵⁴ se konal 10. února 2021, rozhovor vedl Mikuláš Vymětal, farář pro menšiny. Jako hosté byli pozváni tři z autorů dokumentu *Problematika*: Dagmar Křížková, lékařka vykonávající psychiatrickou a sexuologickou praxi a zakladatelka Logosu, Martin Prudký, někdejší farář ČCE a nynější starozákoník na ETF UK, a Jindřich Halama, někdejší kazatel Jednoty bratrské a etik na ETF

²⁴⁸ Plné znění textu zde: Žijeme spolu v jedné církvi [online].

²⁴⁹ 4. zasedání 35. synodu, usnesení č. 22, tisk 18.

²⁵⁰ TURECKÝ, 1. 3–4.

²⁵¹ Tamtéž, 1.

²⁵² Tamtéž, 3.

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ E-církev.cz. *Biblické, teologické, etické a psychologické aspekty homosexuality* [YouTube video].

UK. Rozhovor se týkal jednak obsahu materiálu, jednak toho, kam se církev od té doby posunula. Sledující reagovali na debatu hojnými dotazy mířenými nejčastěji do oblasti biblistiky.

Prudký vysvětluje k pojetí biblické části v dokumentu, že promluvit biblickou zvěstí k aktuální otázce vždy znamená Písmo studovat, snažit se jej vyložit a případně interpretovat do nové situace, pouhá jeho citace je velmi nedostačující. Moderní pojetí sexuality jakožto součást identity člověka v kontextu individuálních lidských práv, v nichž jsme si všichni rovni a máme stejnou důstojnost, je starověké patriarchální společnosti cizí. Nápomocná je tedy otázka, k jaké antropologii Písmo vede. Dnes by Prudký některé formulace zpřesnil, ale zdá se mu, že dokument z hlediska biblického dosud pokrývá oblast, kterou by pokrývat měl. Co se týče reakcí na dokument, vzpomíná, že byly velmi rozmanité. Dodává, že byli poté jakožto autoři biblické části spolu s Janem Roskovcem zváni na debaty do sborů. Dokument splnil i funkci otevření tohoto tématu v církvi.

Halama se snažil v dokumentu načrtnout křesťanské pojetí sexuality, které se stalo formujícím prvkem evropské civilizace. V dějinách se nakonec prosadil augustinovský pohled zužující sexualitu téměř výhradně na nástroj plození, protože není racionálně ovládnutelná. Situace se začala měnit až po druhé světové válce. Halama k tomu dodává, že má dojem, že církev bývá vždy zhruba generaci za vývojem celku společnosti. Podle něj nespadá postoj k sexuální orientaci a k intimnímu životu člověka do věrouky, a proto se na něm členové jedné církve nemusí nutně shodnout. Jakožto téma spíše pastorační se průběžně proměňuje v závislosti na vývoji společnosti a křesťanského společenství a zároveň s ohledem na konkrétní společenství. Trvání na definici manželství jako instituci vyhrazené muži a ženě s argumentací, že by manželství pro všechny rozbilo tradiční rodinu, považuje za hysterii. Zůstal by raději u definice manželství jako prostoru vzájemné lásky a respektu. K považování „praktikované homosexuality“ za hřích upřesňuje, že z hlediska evangelické etiky není hřích primárně morální povahy.

Křížková přibližuje tři části medicínského pohledu. Závěrem první části, opřené o různé výzkumy, je, že sexuální orientace je biologicky podmíněná. Druhá část vysvětluje, že homosexuální chování nemusí být vždy projevem homosexuální orientace, což platí i pro heterosexuální chování a orientaci. Z třetí části vyplývá, že homosexuální orientace je dostupnými lékařskými prostředky nezměnitelná. Dokument se věnuje také otázkám coming outu od vlastního přijetí po schopnost projevení se navenek. Protože obojí velmi souvisí nejen

s osobností jedince, ale i s prostředím, v němž se pohybuje, přijímání homosexuálních osob společností významně přispívá k jejich duševnímu zdraví. Dnes by Křížková doplnila své zkušenosti z praxe. Všimá si totiž, že za posledních patnáct let skutečně ubylo jedinců, kteří by ji kontaktovali kvůli nejistotě o své identitě nebo neschopnosti ji přijmout. Přestává tedy v její praxi být rozdíl mezi problémy, které řeší homosexuálně a heterosexuálně orientovaní lidé. Také by možná nyní více dbala na povzbuzení k sebelásce v kontextu biblického milování bližního svého jako sebe samého, protože bez vlastního sebezpřijetí je obtížné utvářet stabilní vztahy. Dodala by také, že Logos je součástí koalice Jsme fér usilující o manželství pro všechny.

Druhý webinář se konal 24. února téhož roku a nesl název *Jak se žije lesbám a gayům v církevním prostředí a v české společnosti*.²⁵⁵ Diskuzi vedl opět farář pro menšiny, hosty byli tentokrát Veronika Dočkalová, lesba z římskokatolické církve, Zděnek Turek, gay žijící v registrovaném partnerství a člen ČCE, a manželé Lenka a Patrik Pospíšilovi, rodiče mladé lesbické ženy a členové ČCE.

Nejprve sdíleli Pospíšilovi svou zkušenost coming outu rodičů lesbické dcery. Mluvili o tom, že když měla jejich dcera v osmnácti letech coming out, byla to pro ně úleva. Už od její puberty tušili, že je něco jinak, nyní měli konečně jasno. Nebylo pro ně problematické přijmout svou dceru takovou, jaká je, ale měli obavy z toho, o kolik bude její život obtížnější ve společnosti, která není vůči těmto lidem plně respektující. Podpořilo je, že se pohybují v církevním prostředí, v němž odlišná sexuální orientace není vnímána jako hřích.

Dočkalová si asi ve třinácti letech náhodou půjčila knihu o Sapphó, která jí velmi rezonovala. Její četba se tak stala jedním z momentů, při nichž začala vědoměji reflektovat svou identitu. Když se pak později zhruba ve dvaceti letech připravovala na biřmování, docházelo jí, že je určitý rozpor mezi naukou církve a jejím způsobem života, od té doby se aktivně věnuje tomu, jak se církve chovají k LGBTQ lidem.

Turek přiznává, že jeho homosexualita jej vlastně přivedla k víře. Svůj coming out popisuje jako proces. Dlouho si plně nepřiznával, že je gay. Potlačoval svou sexualitu a realizoval se v jiných oblastech. Po revoluci si však díky lepšímu přístupu k informacím začal svou identitu hlouběji uvědomovat, řešit, jaký má jeho život v takových souřadnicích smysl, a hledat i nějaký vyšší smysl. Čím dál tím více také cítil, že nechce být sám. Prošel různými

²⁵⁵ E-církev.cz. *Jak se žije lesbám a gayům v církevním prostředí a v české společnosti* [YouTube video].

společenstvími, až našel domov v ČCE. Za nejbolestivější považuje, když křesťan hlásá pod rouškou evangelia, že praktikovaná homosexualita je hřích.

Z diskuze vyplynulo, že v Praze se asi žije LGBTQ lidem snáze, často však záleží na konkrétních lidech a jejich zkušenostech. Na otázku, jak se žije gayům a lesbám v českém církevním prostředí, odpověděla Dočkalová, že většinou nijak dobře, ale lze najít moc pěkné ostrůvky, a byla by ráda, kdyby se z těchto ostrůvků stala pevnina. Turek dodává, že je situace postupem času lepší, a doufá, že časem nebude třeba otázku sexuality vůbec řešit, protože nebude mezi lidmi na základě toho dělán rozdíl. Otec lesbické ženy a farář pro menšiny společně vyzvali křesťany k podpoře LGBTQ lidí účasti na Prague Pride festivalu.

Poslední webinář ze 14. dubna nesl jméno *Církev a LGBT – zkušenosti ze zahraničí*.²⁵⁶ Debatu vedl tehdy 1. náměstek synodního seniora ČCE, nynější synodní senior, Pavel Pokorný. Pozvání přijala Benigna Carstens z vedení Jednoty bratrské v Hernhuttu, Ivan Elko, biskup Evangelické církve augsburského vyznání na Slovensku, a Ondřej Stehlík, farář z Rutgers Presbyterian Church v New Yorku. Webinář se věnoval jejich zkušenosti s tématem odlišné sexuální orientace v církvi.

Carstens konstatuje, že jako církev jsou teprve na začátku, ačkoli rozhovor již začal. Na synodu Jednoty bratrské byl vznesen dotaz na toto téma z Nizozemska jakožto první země Evropy, kde bylo uzákoněno manželství pro všechny. Elko narazil na téma ojedinele v rámci svého působení na sboru, kdy se mu jednotlivce, obvykle z řad mládeže, svěřil, že je menšinově sexuálně orientovaný nebo má ohledně své orientace pochybnosti. Ve své církvi se minimálně za posledních deset let neseťkal s tím, že by homosexualita byla tématem a hledal by se nějaký oficiální systematický postoj k této otázce. Tlak se jí věnovat přichází pouze z jednoho sboru. Stehlík se poprvé setkal s párem gayů, když působil na sboru ČCE v Libni. Této dvojici dokonce roku 2001 spolu s farářem Štorkem požehnal ve sboru v Kobylisích. Někteří starší z jeho sboru mu tehdy měli za zlé, že se pastoračně stará o ty, kteří za nimi přecházejí. Nakonec souhlasili aspoň s tím, že může páru požehnat, třebaže ne v jejich sboru. Téhož roku s farářem Mikulášem Vymětalem vznesli na pražském konventu návrh, aby byly připraveny bohoslužebné formuláře pro taková požehnání, bohužel byl smeten ze stolu. Stehlík je rád, že se nyní toto téma v církvi vrací a začíná se řešit.

²⁵⁶ E-církev.cz. *Církev a LGBT – zkušenosti ze zahraničí* [YouTube video].

Když roku 2001 odešel do USA, nemohli být v presbyterní církvi gayové a lesby ordinováni do pozic starších, diákonů nebo farářů, a to až do roku 2010. Jeho stávající sbor byl tím, kdo debatu na toto téma roku 1979 otevřel. V současnosti tvoří zhruba polovinu jeho členů gayové a lesby. Byla zde také ordinována první lesbická farářka. Pokorný doplňuje, že ČCE otázku povolání gayů a leseb nijak neupravuje. Carstens o žádném gayi nebo lesbě v úřadu faráře neví, ale ve staršovstvech bývají, záleží na přístupu konkrétního sboru. Oficiální stanovisko k tomu neexistuje. El'ko ví pouze o jednom gayi, který byl ve službě, a jeho menšinová orientace byla veřejným tajemstvím mezi jeho kolegy. Nezná žádného presbytera, který by se otevřeně hlásil k LGBTQ lidem. Předpokládá, že kdyby se někdo před ordinací přiznal ke své homosexualitě, nejspíš by se ordinaci neodvážili s čistým svědomím vykonat.

K otázce manželství pro páry stejného pohlaví odpovídá El'ko, že se k ní vztahuje stanovisko jejich církve z roku 2012, že manželství je svazkem jedné ženy a jednoho muže, tedy shodně s ústavou Slovenské republiky. Kvůli tomu ani nežehnají párům stejného pohlaví. Stehlík naproti tomu říká, že zvláště ve sboru, kde nyní působí, je párům stejného pohlaví žehnáno už několik desetiletí. Protože k uzákonění manželství pro všechny došlo ve státě New York dříve než k jeho povolení církví, oddával v tom čase stejnopohlavní páry před kostelem, v kostele jim poté udílel požehnání. Naštěstí tato situace netrvala dlouho a brzy se k manželství pro všechny souhlasně vyjádřila i církev. Carstens říká, že dle synodu mohou, pokud je to v souladu s jejich přesvědčením, žehnat stejnopohlavním párům, které spolu chtějí žít v lásce a věrnosti, protože církev má hojně žehnat všemu dobrému. Ke sňatku jasné stanovisko nemají.

Co se týče rozhovoru v církvi o LGBTQ problematice, El'ko doplňuje, že jejich věroučný výbor dostal zadání vypracovat stanovisko k soužití osob stejného pohlaví. Podle něj toto téma spadá zejména do oblasti pastorace. Výbor na něm pracuje již velmi dlouho, zatím bez oficiálního výsledku. Carstens připomíná, že Jednota bratrská rozlišuje věci podstatné, služebné a případné, s tím, že otázka LGBTQ nepatří mezi podstatné. Celá debata byla zakončena modlitbou.

Tyto tři webináře uvedly v ČCE téma LGBTQ opět do veřejné diskuze a připravily půdu pro zmíněné výjezdy do sborů. Ve značné pestrosti také představily, že církevní debata o LGBTQ lidech se týká tří základních okruhů: odborné diskuze, diskuze s LGBTQ lidmi a jejich blízkými, diskuze o LGBTQ s dalšími církvemi.

3.1.6 Vedení ČCE proti nenávisti a násilí vůči LGBTQ lidem

Z poměrně aktuálního dění můžeme připojit, že vedení ČCE, které se kriticky vyjadřuje k různým případům násilí a projevům nenávisti, zareagovalo na takový projev vůči LGBTQ. Když 12. října 2022 došlo v Bratislavě před barem Tepláreň k plánované vraždě cílené na LGBTQ lidi, synodní kurátor se synodním seniorem se k tomu vyslovili takto:

„Je nám líto obětí střelby v Bratislavě. Zdá se, že jejich jedinou ‚vinou‘ byla odlišná sexuální orientace. Vzhledem k naší historické a kulturní blízkosti se Slovenskem považujeme za nutné se distancovat od jakýchkoli projevů nesnášenlivosti vůči LGBT komunitě, a zejména vůči snaze zdůvodnit ji údajnými křesťanskými principy. Vyzýváme naše spoluobčany k toleranci a respektu vůči lidem odlišné sexuální orientace (LGBT komunitě) a důslednému oponování všem projevům nesnášenlivosti a nenávisti.“²⁵⁷

26. října se pak v reakci na událost konala demonstrace nazvaná *Společně proti nenávisti*, na níž vystoupil také Pavel Pokorný jakožto synodní senior ČCE,²⁵⁸ aby LGBTQ lidi podpořil. Mluvil hlavně o mnohdy nesouhlasném postoji křesťanů, kteří „říkají, že sex mezi lidmi stejného pohlaví je hřích, že je to v bibli.“ Vyjádřil naději, že se křesťanům jako celku podaří na to změnit náhled, stejně jako se jim podařilo vymanit se třeba z antisemitismu opírajícího se rovněž o biblickou interpretaci. Zdůraznil také, že na naše vztahy nikdo neútočí a ohrozit naše manželství a naše rodiny může jen naše vlastní neláska. „Hříchem není sex, nýbrž nedůvěra, bohorovnost a tvrdost vlastního srdce.“ Obsahem projevu mířil tedy zvláště do vlastních řad, proti nenávisti křesťanů vůči LGBTQ lidem na základě představ, že praktikovaná homosexualita je hřích a že LGBTQ lidé ohrožují tzv. tradiční rodinu. Samotným vystoupením na demonstraci zároveň ukázal, že křesťané a LGBTQ lidé nemusí a neměli by stát vůči sobě a je na straně křesťanů, aby to změnili.

3.2 Východisko pro liturgii požehnání párům osob stejného pohlaví

LGBTQ téma se týká i oblasti liturgie, nejvýrazněji v praxi žehnání vztahů dvou žen nebo dvou mužů. Třebaže už byl minimálně dvakrát na synodu vznesen návrh o vypracování stanoviska k tomu, zda má ČCE párům stejného pohlaví žehnat či nikoli, protože je církev v odpovědi na tuto otázku příliš nejednotná,

²⁵⁷ Vyjádření k útoku v Bratislavě [online].

²⁵⁸ Plné znění proslovu v příloze č. 3.

nebylo o tom dosud rozhodnuto.²⁵⁹ Je tedy ponechána sborům v této věci plná autonomie. Ačkoli momentálně neexistují žádné bohoslužebné formuláře, u nichž by bylo uvedeno, že je možné je využít při žehnání párům osob stejného pohlaví, nabízí se vyjít z formulářů pro svatební shromáždění.

3.2.1 Agendy ČCE

V prvním dílu *Agendy*, který vyšel roku 1983, se o žehnání stejnopohlavním párům neuvažuje ani není zmíněno. Předkládají se zde pouze formuláře pro požehnání svazku muže a ženy, což se v úvodním vysvětlení ke svatebnímu shromáždění odůvodňuje slovy: „Věříme, že Bůh stvořil člověka jako muže a ženu. Tak je manželství od počátku založeno v Boží vůli.“²⁶⁰ V době vydání agendy bylo možné uzavřít pouze civilní sňatek. Z církevní strany se svatební shromáždění týkalo vytvoření prostoru pro veřejný slib novomanželů a požehnání manželství, nedocházelo ovšem, jako je tomu dnes, k právnímu aktu uzavření manželství. Registrované partnerství je nyní ve stejné pozici jako dříve sňatky, protože má pouze civilní variantu. Díky tomu obsahují jinak zastaralé formuláře agendy víceméně stejné liturgické prvky, jaké lze zařadit do pořadu bohoslužeb s požehnáním stejnopohlavnímu páru.

Formuláře²⁶¹ vychází z obvyklého pořadu bohoslužeb s tím, že první dva oproti ostatním zachovávají více bohoslužebných prvků jako čtení z Písma a písně. Motivace dvojic stejného pohlaví k žádosti o požehnání může být obdobná jako se zde předpokládá v případě manželů. „Tím, že manželé žádají o požehnání sňatku, vyznávají, že svou lásku pokládají za dobrý Boží dar a Pánu Bohu za něj děkují. Touží, aby se Boží zaslíbení naplnilo v jejich manželství, které chtějí podřídit Boží vůli.“²⁶²

První formulář má být užit v případě, že oba manželé patří do sboru a „chtějí i jako rodina sloužit církvi svými obdarováními.“²⁶³ Bere se v něm oproti ostatním zřetel na službu manželů v církvi a na společenství sboru. Manželé vyznávají, že přijímají toho druhého jako dar od Hospodina, chtějí s Boží pomocí v Kristově oběti hledat sílu ke vzájemné věrnosti a odpouštění, milovat

²⁵⁹ Roku 2012 vnesl návrh konvent východomoravského seniorátu, roku 2016 konvent západočeského seniorátu. (LAVICKÝ, 33–34.) Roku 2001 vnesl návrh Stehlík a Vymětal na pražském konventu viz. výše. Naposledy podal návrh pro synod opavský sbor moravskoslezskému konventu roku 2022, návrh neprošel (zdrojem připomínky k dotazníku).

²⁶⁰ *Agenda I.*, 138.

²⁶¹ Tamtéž, 137–153.

²⁶² Tamtéž, 138.

²⁶³ Tamtéž, 141.

se, jako si Kristus zamiloval je, a v síle Ducha svatého stát jako manželé i jako rodina se sborem v Kristově službě. Na vyznání navazuje odpověď sboru. Je dotázán, zda chce nadále stát svou láskou při manželích, modlit se za ně a povzbuzovat je. Součástí požehnání je zření dobrých věcí od Hospodina, dětí svých dětí a pokoj nad Božím lidem.

V případě, že manželé vyrostli v tradici církve, ale aktivně nežijí ve sboru, slibují stejně jako v prvním formuláři, že přijímají druhého za dar od Hospodina. A dále, že spolu s pomocí Boží chtějí žít podle slyšeného slova Božího. V požehnání se objevuje oproti předchozímu připomínka zaslíbení bohabojným manželům.

Ve třetím formuláři pro manžele, kteří „nežijí se sborem a svatebního shromáždění se účastní převážně nečlenové církve,“²⁶⁴ se v rámci vyznání kazatel manželů táže, zda vstoupili do manželství s úmyslem být si věrni až do smrti, milovat se, navzájem si sloužit, odpouštět si a své děti přijímat radostně jako dar od Boha. Dále se jich ptá, zda touží po Božím požehnání, aby mohli tento záměr naplnit. Požehnání je výrazně kratší než v předchozích dvou případech: „Pán Bůh vám požehnej a buď při vás svou láskou. Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj. Amen.“²⁶⁵

Formulář 4a je určen pro požehnání sňatku manželů různých vyznání. Manželé vyznávají, že přijímají manželství jako dar a pomoc od Hospodina, slibují si, opření o lásku Kristovu a modlitby jeho lidu, před Bohem a přede svědky, že si zachovají věrnost a lásku. Obsah požehnání se shoduje se třetím formulářem. Formulář 4b slouží pro požehnání sňatku křesťana s nekřesťanem. Manžel, který je křesťan, vyznává, že chce věrně stát při tom druhém podle Božího slova a hledat pomoc pro pokojné manželství především v Boží odpouštějící lásce, zjevené v Kristu. Manžel, který není křesťan, vyznává, že chce věrně stát při tom druhém a s porozuměním přijímat jeho křesťanskou víru a účast na životě církve. Požehnání se shoduje s předchozími dvěma formuláři. Formuláře se tedy liší zejména v závislosti na tom, jaký je vztah manželů ke společenství církve.

Služba církve má při svatebním shromáždění zahrnovat děkovnou modlitbu zaměřenou na konkrétní dvojici, slyšení Božího slova s obecným poučením o manželství a s ujištěním, že se Bůh přiznává ke svobodnému rozhodnutí novomanželů. Vyznání manželů se má podle úvodního vysvětlení týkat víry ve

²⁶⁴ Tamtéž, 147.

²⁶⁵ Tamtéž, 150.

splnění Božích zaslíbení a zavázání se k životu podle slyšeného Božího slova, požehnání prostředkované kazatelem má vyjadřovat příslib „Boží blízkosti manželům v jejich zápasech a v upřímném úsilí o křesťanský život jejich rodiny.“²⁶⁶ Jestliže kazatel žehná kladením své pravice na spojené ruce manželů, jedná se zároveň o potvrzení jejich smlouvy. Boží zaslíbení ovšem explicitně tematizuje pouze požehnání ve druhém formuláři a některé jiné výše zmíněné motivy se ve vysvětlení nezmiňují.

Na 3. zasedání 32. synodu ČCE, které se konalo roku 2009, byly přijaty *Zásady práce PO liturgického při přípravě nových bohoslužebných pořádků*.²⁶⁷ Součástí východisek pro novou agendu má být usilování, „aby navrhované pořady byly nejen ve vztahu ke stávající praxi, ale také aby odpovídaly určitému teologickému porozumění bohoslužbám.“²⁶⁸ Texty, které již schválil synod, jsou dostupné na stránkách ústředí ČCE.²⁶⁹ Formuláře ke svatebnímu shromáždění prošly revizí už v roce 2010, protože *Agenda* z roku 1983 ještě nemohla počítat s církevním sňatkem.

Nabízí se zde čtyři varianty. První důsledně „odděluje akt uzavření manželství s právní platností od svatební pobožnosti s požehnáním pro manželství již uzavřené.“²⁷⁰ Manželé vyznávají, že manželství přijímají jako vzácný Boží dar a jsou ochotni z něj rozdávat druhým. Samotný akt požehnání následuje po vyznání manželů a zní: „Pán Bůh vám žehnej a buď při vás svou láskou. I kdyby ustoupily hory a pohnuly se pahorky, moje milosrdenství od tebe neustoupí a smlouva mého pokoje se nepohne, praví Hospodin, tvůj slitovník.“²⁷¹ Následuje společná modlitba za naplnění Božího zaslíbení při manželích a za Boží blízkost v jejich společném životě.

Druhá varianta „počítá s uzavřením manželství i s jeho požehnáním v celku jednoho bohoslužebného shromáždění.“²⁷² Manželé si s pomocí Boží slibují zachovat lásku, úctu a věrnost a nést spolu dobré i zlé po všechny dny. Požehnání i přimluvná modlitba se více soustředí přímo na manžele, chybí zde poukaz k rozdávání ze vztahu druhým.

Třetí se týká uzavření a požehnání sňatku mezi členy katolické a evangelické církve za účasti duchovních obou církví. Vyznání či slib zde není uveden,

²⁶⁶ Tamtéž, 140.

²⁶⁷ LANDOVÁ, 45–46.

²⁶⁸ 2. zasedání 35. synodu, Základní východiska pro novou agendu.

²⁶⁹ Bohoslužebné formuláře [online].

²⁷⁰ 4. zasedání 32. synodu, Bohoslužebné formuláře pro svatební shromáždění, 1.

²⁷¹ Tamtéž, 2.

²⁷² Tamtéž, 3.

požehnání tedy následuje po uzavření manželství a prohlášení. Nabízí se zde znění z prvního nebo druhého formuláře.

Čtvrtá varianta je pro případ, kdy jeden nebo oba snoubenci nejsou členy církve. Vyznání a sliby manželů následují po uzavření manželství, obsah je velmi podobný druhému formuláři, nadto je přidáno, že si manželé chtějí uchovat snahu o porozumění a ochotu odpouštět. Následuje otázka ke svědkům a shromáždění, zda slyšeli vyznání a sliby a chtějí manželům být nablízku. Jako požehnání zazní první část požehnání uvedená v prvním formuláři. Za současné právní situace registrovaného partnerství by se tedy pro žehnání párům stejného pohlaví dalo nejnázne čerpat z první doporučené liturgie z části požehnání sňatku.

Vzhledem k tomu, že se na nové agendě dosud pracuje, je možné, že se vytvoří formuláře přímo pro požehnání registrovanému partnerství nebo obecně pro požehnání párům osob stejného pohlaví. Pokud bude ČCE chtít vyjádřit podobnost požehnání sňatku a registrovanému partnerství, bude vhodné zařadit formuláře pro obé do stejného oddílu v rámci agendy.

Stejně jako se již poměrně dlouhou dobu připravuje nová agenda ČCE, projednává se zároveň v parlamentu manželství pro všechny. Pro církev bude výzvou udržet krok s vývojem české státní legislativy, aby předešla rozporu mezi novou agendou a zákony země, jako k tomu došlo například v Episkopální církvi v USA, kde po tom, co stát legalizoval manželství pro všechny, zůstala církev pozadu, „protože má pouze liturgii požehnání, a ne obřad manželství pro stejnopohlavní páry.“²⁷³ Protože většinovou snahou LGBTQ lidí v České republice je integrace do zbytku společnosti, bylo by v případě uzákonění manželství pro všechny nejprůhodnější upravit současné svatební formuláře tak, aby byly inkluzivní. Vytvoření oddělených rituálů by vyzdvihovalo, že vztah mezi dvěma lidmi různého pohlaví a mezi dvěma lidmi stejného pohlaví je něco jiného.²⁷⁴

²⁷³ MEYERS, 202. (Překlad vlastní.)

²⁷⁴ ELLISON, 91.

4 Výzkumná část: žehnání stejnopohlavním párům v ČCE

Církve se setkávají s tím, že vedle párů různého pohlaví za nimi, zvláště od uzákonění registrovaného partnerství, přicházejí také stejnopohlavní páry s prosbou o požehnání. V ČCE přes její obecně přijímající přístup nebylo dosud vydáno žádné oficiální stanovisko principiálně schvalující či naopak odmítající vyhovění takové žádosti, natož stanoveny podmínky pro vyhovění nebo doporučeny bohoslužebné formuláře. Přitom už od roku 2007 páry stejného pohlaví naléhaly, aby v přijímajících církvích byl připraven obřad žehnání stejnopohlavním svazkům a ideálně aby měl platnost občanské registrace jako v případě manželství církevní sňatek.²⁷⁵

Situace se zatím nezměnila ani s projednáváním zákona o manželství pro všechny, s nímž se toto téma dostalo i v ČCE opět do popředí. Protože neexistují žádné statistiky nebo jiné informace, které by praxi žehnání stejnopohlavním párům v církvi dokumentovaly, není zřejmé, jestli a nakolik je skutečně rozšířená a už vůbec jakou má podobu. Tento oddíl si proto klade za cíl doplnit a zhodnotit chybějící data prostřednictvím sociologického výzkumu, neboť „metody empirických věd mohou teologii zásadně obohatit o další horizont.“²⁷⁶

4.1 Metodologie a metodický postup výzkumu

Výzkum sestává ze dvou částí, dotazníkového šetření a případové studie. Cílem dotazníkového šetření je zjistit, nakolik je praxe žehnání stejnopohlavním párům v ČCE rozšířená a proč tomu tak je. Jako nástroj pro sběr dat slouží dotazník,²⁷⁷ v němž je uplatněna smíšená výzkumná strategie kombinující metody kvantitativní i kvalitativní, aby bylo možné „využít výhody obou přístupů při řešení výzkumného problému.“²⁷⁸ Kvantitativní práce s daty zahrnuje statistickou analýzu, kvalitativní hledá témata a pravidelnosti v datech pomocí interpretace.²⁷⁹ Kvantitativně jsou vyhodnocovány uzavřené otázky, které zkoumají, jestli mají respondenti zkušenost s žehnáním a jak bohatou. Do oblasti kvalitativního zpracování spadají naopak otázky otevřené, zjišťující konkrétní podobu zkušenosti zaměřením se na důvod k žádosti o požehnání a materiály

²⁷⁵ BEŇOVÁ, 18.

²⁷⁶ ŠÍDLOVÁ, 258.

²⁷⁷ Znění dotazníku v příloze č. 1.

²⁷⁸ HENDL, 45.

²⁷⁹ Tamtéž, 61.

využité pro jeho realizaci. V případě, že respondenti nemají zkušenost s žehnáním, je snahou zjistit proč a zda by k žehnání v případě žádosti byli ochotni. Otevřené otázky umožňují zachytit i méně obvyklé odpovědi respondentů a mohou sloužit jako sondy do oblastí, pro něž není dost podkladů pro spolehlivou formulaci uzavřené otázky, celkově slouží jako doplňující prvky dotazování, pro analýzu odpovědí na otevřené otázky je pak třeba provést kódování.²⁸⁰ Škálu doplňují také polootevřené otázky s variantou otevřeného prvku v podobě „jiné.“²⁸¹ Tato kategorie nabízí respondentům možnost vyplnit i dotazníkem nenabízenou alternativu a podat tak pravdivější výpověď o skutečnosti. Odsud je možné kvantitativně vyhodnotit míru ochoty k žehnání a kvalitativně různé podmínky a motivace formulované vlastními slovy.

Statistické údaje jsou vyhodnoceny nástroji Formuláře Google. Formulář je propojen s Tabulkou Google, do níž se zaznamenávaly jednotlivé odpovědi respondentů. Respondenti byli podle volby odpovědi přesměrováni na příslušnou další sekci otázek, aby například ti, kteří mají s žehnáním zkušenost, nemuseli vyplňovat dotazy, proč ji nemají. Vzhledem k riziku ztotožnění jednotlivých odpovědí s konkrétními osobami nebude tabulka na rozdíl od mnohých statistických údajů plně zveřejněna, ale pouze archivována autorkou práce.

Nadto výsledky dotazníku doplňuje instrumentální případová studie,²⁸² jejímž cílem je pomocí tří konkrétních případů teoreticky uchopit, jak žehnání stejnopohlavním párům může vypadat v praxi. Případová studie spadá do oblasti kvalitativního výzkumu. Má zájem „o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti.“²⁸³ Snaží se do hloubky porozumět povahám a příčinám sledovaného jevu²⁸⁴ a „poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil.“²⁸⁵ Výzkum má podobu otevřeného, pružného a flexibilního procesu.²⁸⁶ Závěry případové studie nelze vzhledem ke kvalitativnímu přístupu zobecňovat, jedná se spíše o sondu do vybraného problému, jež pomáhá jeho teoretickému porozumění.²⁸⁷ V tomto případě usiluje o získání co nejhlubšího vhledu do příprav, průběhu a dopadu obřadu žehnání. Jak je u případových studií

²⁸⁰ NOVOTNÁ, 151–152.

²⁸¹ Tamtéž, 152.

²⁸² MAREŠ, 121.

²⁸³ HENDL, 105.

²⁸⁴ NOVOTNÁ, 261.

²⁸⁵ HENDL, 53.

²⁸⁶ NOVOTNÁ, 269.

²⁸⁷ ŠÍDLOVÁ, 263.

obvyklé, pro datovou analýzu je využito vícero typů dat od různých typů aktérů,²⁸⁸ aby bylo možné co nejlépe zachytit jejich emickou perspektivu.²⁸⁹ Analýza dat pracuje asi nejvýrazněji s fenomenologickým přístupem, který se zaměřuje na „popis zkušenosti jedince tak, jak ji nahlédl, porozuměl a interpretoval badatel“²⁹⁰ včetně témat, jež se pro daný fenomén ukazují jako významná. Data jsou analyzována segmentací a kódováním a následně interpretována. Zatímco výsledky dotazníku mají určitou platnost pro zobecnění, případová studie zprostředkovává kontextuální porozumění.²⁹¹ Oba způsoby se tak velmi dobře doplňují a umožňují komplexnější celkový pohled na praxi žehnání stejnopohlavním párům v ČCE.

Pro výzkum je využit model multidisciplinarity, kdy „v první fázi teolog sbírá výsledky empirických výzkumů vztahujících se k jeho praktickému tématu a ve druhé tato data reflektuje, snaží se je vztáhnout k vhodným teologickým kritériím a shrnout z normativně-teologické perspektivy.“²⁹² Poslední část proto reflektuje závěry výzkumu v kontextu odborné literatury.

4.2 Dotazníkové šetření: rozšířenost praxe žehnání stejnopohlavním párům v ČCE

Od 1. března do 4. dubna 2023 proběhlo v rámci diplomové práce dotazníkové šetření prostřednictvím dotazníku s názvem *Žehnání stejnopohlavním párům v ČCE*. Dotazník byl sestaven pomocí nástrojů Google formuláře a měl online podobu. Byl určen farářům, jáhnům, kaplanům a výpomocným kazatelům jakožto členům církve ordinovaným ke službě slova a svátostí. Žehnat může sice kterýkoli člen církve, ale v praxi to není příliš obvyklé, a navíc by sběr dat takového rozsahu byl velice obtížný. Proto byl výzkum zúžen na vzorek, u něhož je nejpravděpodobnější, že s tím bude mít zkušenost. Forma online dotazníku byla zvolena pro svou efektivnost vzhledem k cíli výzkumu.

Dotazník byl nejprve zaslán seniorům prostřednictvím e-mailu na adresy uvedené na církevních stránkách²⁹³ s prosbou o rozšíření v seniorátu. Dále jej obdrželi celocírkevní kazatelé,²⁹⁴ členové synodní rady z řad farářů,²⁹⁵

²⁸⁸ NOVOTNÁ, 274.

²⁸⁹ Tamtéž, 286.

²⁹⁰ Tamtéž, 275.

²⁹¹ HENDL, 57.

²⁹² ŠÍDLOVÁ, 259.

²⁹³ Senioráty ČCE [online].

²⁹⁴ Dle seznamu a kontaktů uvedených zde: Celocírkevní kazatelé [online].

²⁹⁵ Na základě kontaktů uvedených zde: Synodní rada [online].

koordinátorka kaplanů²⁹⁶ a hlavní kaplan vězeňské služby, který dotazník sdílel kaplanům ČCE. O dva týdny později byl dotazník rozeslán farářům a jáhnům ze seniorátů, z nichž nepřišly odpovědi žádné nebo příliš malý počet. Opět bylo požádáno o rozšíření mezi výpomocné kazatele v jejich sboru, protože na ně se podařilo dohledat úplné kontakty jen v jednom seniorátu.²⁹⁷ Rozeslat s odstupem připomínku, pokud respondenti vyplňují dotazník samostatně, bývá při výzkumu považováno za užitečný postup.²⁹⁸

4.2.1 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazník vyplnilo 191 respondentů. V první otázce zadržovali, zda jsou faráři, jáhni, kaplani nebo výpomocní kazatelé. „K 31. 3. 2022 zaměstnávala ČCE 241 duchovních, vikářů a pastoračních pracovníků.“²⁹⁹ Přímo farářů a farárek by v církvi mělo působit 200,³⁰⁰ z toho jich 126 vyplnilo dotazník. Jáhni odeslali dotazník čtyři, podle seznamu kazatelů a pastoračních pracovníků by jich mělo být aspoň šest.³⁰¹ Kaplanů ČCE působících v jiných institucích by mělo být k 1. 4. 2022 celkem 34, z toho 13 zároveň kazatelé na sboru.³⁰² Dotazník jich vyplnilo pět, z toho dle druhé otázky čtyři nemocniční a jeden školní. Jedna farářka doplnila, že zároveň slouží jako kaplanka. Výpomocných kazatelů odpovědělo 56, z toho dva se teprve vzdělávají, aby se výpomocnými kazatelé mohli stát. O celkovém počtu lidí z této kategorie v ČCE se nepodařilo dohledat údaje.

Přímo bylo osloveno 250 osob, z tohoto čísla činí návratnost dotazníku 76 %. Procento snižují další lidé, ke kterým se dotazník dostal díky prosbě o rozšíření. Pokud bychom počítali s 200 faráři v činné službě, znamenalo by to, že dotazník vyplnilo 63 % farářů z celkového počtu, jáhnů pak 67 %. V tomto ohledu je z hlediska návratnosti dotazník velmi úspěšný a má poměrně vysokou validitu. „V dnešní době může být nicméně u obecné populace považován za velmi úspěšný výzkum, ve kterém bylo dosaženo návratnosti kolem 60–70 %.

²⁹⁶ Kaplani, bohoslovci, jáhenská praxe, vikariát, koordinátorka ubytování uprchlíků ve sborech [online].

²⁹⁷ Moravskoslezský: Výpomocní kazatelé. *Moravskoslezský seniorát Českobratrské církve evangelické* [online].

²⁹⁸ NOVOTNÁ, 135.

²⁹⁹ 4. zasedání 35. synodu, Tisk č. 6A.

³⁰⁰ Pravděpodobně přibližné číslo. (Kdo jsme? [online].)

³⁰¹ Kazatelé a pastorační pracovníci ČCE [online].

³⁰² 4. zasedání 35. synodu ČCE, Tisk č. 6A.

Nezřídka pak dotazníková šetření dosahují návratnosti jen kolem 30–40 %.³⁰³ Návratnost u kaplanů činí pouhých 18 %, má tudíž nízkou výpovědní hodnotu. Těžko říct, zda kromě zmíněné jedné farářky, nevyplnili dotazník i jiní faráři, kteří zároveň působí jako kaplani. Dotazník s touto variantou bohužel nepočítá. Z těch, kdo jsou pouze kaplani, odeslalo dotazník jen pět z jednadvaceti čili 24 %.

Třetí otázka zjišťovala, v jakém seniorátu respondenti působí. Šest z nich vybralo odpověď „ve službě povšechnému sboru.“ Do této kategorie spadají členové synodní rady z řad kazatelů nebo faráři vyhrazení pro práci v konkrétní oblasti. Zbývající rozdělení podle seniorátů znázorňuje *Tabulka 1*, přičemž souhrnné údaje čerpá ze seznamů na církevních stránkách.³⁰⁴ Celkově dotazník vyplnilo nejvíce lidí z pražského seniorátu, a to 33, což činí 17,7 % z celkového počtu respondentů. Číslo odpovídá tomu, že se jedná o seniorát s nejvyšším počtem sborů. O příčku nejmenšího počtu odpovědí se dělí čtyři senioráty, které mají zároveň nejméně sborů: jihočeský, liberecký, ochranovský a poličský. Každý z nich tvoří se třemi vyplněními 1,6 % z celku.

V kategorii farářů také odpovědělo nejvíce respondentů z pražského seniorátu. Pokud však porovnáme celkový počet farářů daného seniorátu a příchozí odpovědi, vede seniorát královehradecký, v němž dotazník vyplnilo 82 % všech farářů. Procentuálně nejnižší byla návratnost dotazníků u farářů libereckého seniorátu, a to pouhých 25 %. Jáhnů je oproti ostatním kategoriím výrazně méně, detailní čísla dle seniorátů poskytuje tabulka. Z pražského a následně brněnského a moravskoslezského seniorátu se zapojilo nemálo výpomocných kazatelů. Nicméně neznáme jejich celkový počet, což bude například pro zobecnění mínění a zkušenosti výpomocných kazatelů v závislosti na tom, v jakém seniorátu působí, limitující. Větší množství odpovědí výpomocných kazatelů z některých seniorátů dokládá pouze, že jim senioři či faráři a jáhni dotazník přeposlali.

³⁰³ NOVOTNÁ, 135.

³⁰⁴ Senioráty ČCE [online].

Seniorát:	Faráři: (odpovědi/celkem)	Jáhni: (odpovědi/celkem)	Výpomocní kazatelé: (odpovědi)
Pražský:	20/31 (65 %)	-	12
Poděbradský:	4/14 (29 %)	0 / 1	1
Jihočeský:	3/8 (38 %)	-	0
Západočeský:	6/14 (43 %)	-	5
Ústecký:	5/11 (45 %)	1 / 1	2
Liberecký:	2/8 (25 %)	-	1
Královéhradecký:	9/11 (82 %)	-	4
Chrudimský:	10/17 (59 %)	1 / 1	7
Poličský:	3/7 (43 %)	-	0
Horácký:	8/14 (57 %)	-	0
Brněnský:	15/22 (68 %)	-	11
Východomoravský:	16/21 (76 %)	2 / 2	0
Moravskoslezský:	11/15 (73 %)	-	11
Ochranovský:	3/5 (60 %)	0 / 1	0

Tabulka 1: Odpovědi podle seniorátů

Podle odpovědí na čtvrtou otázku ohledně typu sboru přišlo nejvíce odpovědí z městských sborů (82 čili 44,1 %), dále vesnických (50 čili 26,9 %) a nakonec velkoměstských nad 100 000 obyvatel (38 čili 20,4 %). Zbývající procenta se rozdělila mezi diasporní sbory, faráře působící na dvou sborech různého typu, s celocírkevní působností nebo specificky označeného působiště (např. misijní místo) apod. Procenta víceméně korelují s celkovým rozložením sborů a možných působišť v církvi.

S pátou otázkou se dostáváme k zásadnímu údaji o tom, jestli mají respondenti zkušenost s žehnáním páru stejného pohlaví. Ze 191 respondentů jich žehnilo pouze 9, tedy 5 %. Ze zbývajících 95 % většina nemá zkušenost s žehnáním, protože o to nebyla požádána. Další jeden respondent proto, že nedošlo k uskutečnění požehnání ze strany žádajícího páru. Pět neboli 3 % respondentů bez zkušenosti kvůli tomu, že žádost nebo žádosti odmítli. Důvody, proč žádost odmítli, jsou zřehledněny v tabulce níže, každý typ se vyskytuje pouze jednou s tím, že první je dotazníkem nabízená varianta, zbývající byly uvedeny v kolonce jiné.

Důvod odmítnutí žádosti o požehnání:
Nesouhlas se soužitím stejnopohlavních párů.
Časová tíseň.
Nejistota ohledně stability vztahu žádajícího páru, stejně by dle vlastních slov respondent postupoval u heterosexuálního páru.
Odkázání na kolegu.
Respondent se jakožto výpomocný kazatel necítil na roli žehnajícího, odmítl by tehdy dle vlastních slov i heterosexuální pár.

Tabulka 2: Důvody odmítnutí žádosti o požehnání stejnopohlavnímu páru

Ti, kdo nemají s žehnáním zkušenost, což je 182 respondentů, byli také v sedmé otázce dotázáni, jestli by páru stejného pohlaví požehnali. 106 z nich čili 58 % zvolilo ano, 23 čili 13 % ne. Otázka byla záměrně nabízenou variantou ano nebo ne postavena tak, aby respondenty vedla k rozhodnutí, zda je pro ně požehnání stejnopohlavnímu páru principiálně legitimní obřad. Ostatních 53 lidí (29 %) využilo možnost jiné. Na škále od nesouhlasných reakcí po vstřícné je možné jejich odpovědi rozčlenit takto: tři odmítavé, jedenáct váhavých, pět obsahujících pouze „nevím“, tři závislé na osobní známosti tazatelů, osm závislých na rozhodnutí staršovstva (jeden z nich doplňuje, že mimo půdu sboru by žehnal i bez souhlasu staršovstva), tři závislé na tom, jak by situaci vnímal sbor, jeden výpomocný kazatel by konzultoval situaci s farářem, kdyby se mu zdála problematická, sedm spíše vstřícných, sedm postupujících stejně jako při heterosexuální svatbě. U osmi lidí napříč škálou se objevoval jako stěžejní faktor při rozhodování rozhovor s párem. Nejčastěji rozhovor tematizovali ti, kteří by výslovně postupovali jako při žádosti o heterosexuální svatbu. Tři respondenti také zmiňovali jako podmínku srozumění páru s křesťanským obsahem obřadu.

Co vyplývá z rozložení odpovědí na sedmý dotaz podle toho, zda ji vyplňovali faráři, jáhni, kaplani nebo výpomocní kazatelé, ukazuje *Tabulka 3*. První dva sloupce s „ano“ a „ne“ zahrnují pouze jednoznačně formulované souhlasy nebo naopak nesouhlasy s tím, zda by respondenti stejnopohlavnímu páru požehnali. Zbývající odpovědi včetně „spíše ano“ nebo „spíše ne“ obsahuje sloupec „jiné.“ Nejvíce jsou k žehnání ochotni kaplani, ovšem jedná se pouze o pět z celkového počtu jednadvaceti. Žádný jáhen ani kaplan není vysloveně proti. I u farářů a výpomocných kazatelů převažují kladné odpovědi. Faráři také zaujímají vrchní příčku v procentuálním zastoupení odpovědi z kategorie jiné. Procentuálně jsou nejvíce proti výpomocní kazatelé. Celkově se však zdá, že u respondentů nemá tato kategorie zásadní vliv.

Kategorie:	Ano:	Ne:	Jiné:	Celkem:
Faráři:	68 (58 %)	13 (11 %)	36 (31 %)	117
Jáhni:	2 (50 %)	0 (0 %)	2 (50 %)	4
Kaplaní:	5 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5
Výpomocní kazatelé:	36 (64 %)	10 (18 %)	10 (18 %)	56

Tabulka 3: Ochota požehnat stejnopohlavnímu páru podle kategorie respondenta

Porovnání odpovědí podle toho, zda respondent působí ve velkoměstě, městě či na vesnici ukazuje *Tabulka 4*. Pro ostatní kategorie jako diasporní sbory neexistuje dost dat. Z tabulky je zřejmé, že u všech typů sboru by alespoň polovina respondentů jednoznačně požehnala stejnopohlavnímu páru. Pro všechny typy sborů také platí, že nejnižší procenta získal jednoznačný nesouhlas s požehnáním. Přitom u velkoměstských sborů nevybral nikdo přímo „ne.“ Dále vidíme, že procentuálně se od velkoměsta po vesnici snižuje jednoznačný souhlas a zvyšuje jednoznačný nesouhlas. V kategorii „jiné“ má nejvyšší procentuální zastoupení velkoměsto, číslo ovšem zvyšuje absence jednoznačného nesouhlasu. Dalo by se tedy říci, že k žehnání stejnopohlavním páram jsou nejochotnější respondenti z velkoměsta a nejméně ochotní z vesnice. Mnoho respondentů by se také rozhodovalo v závislosti na konkrétní situaci.

Typ sboru:	Ano:	Ne:	Jiné:	Celkem:
Velkoměstský:	23 (62 %)	0 (0 %)	14 (38 %)	37
Městský:	50 (61 %)	11 (13 %)	21 (26 %)	82
Vesnický:	26 (50 %)	9 (17 %)	17 (33 %)	52

Tabulka 4: Ochota k požehnání stejnopohlavnímu páru podle typu sboru

Rozložení odpovědí na otázku sedm podle seniorátu ukazuje *Tabulka 5*. Ve většině seniorátů převažuje ochota požehnat nad neochotou, a to kromě moravskoslezského naprosto jednoznačně. Nadto všichni respondenti z jihočeského a horáckého seniorátu jsou jasně pro. Mezi senioráty, kde u respondentů převažuje nesouhlas s požehnáním nad souhlasem, patří pouze západočeský a východomoravský. S tím, že u západočeského je procentuální rozdíl mezi pro a proti skutečně výrazný. Je zajímavé, že se v tomto shodují dva senioráty, z nichž první podle posledního sčítání lidu zahrnuje oblast s velice nízkou mírou religiozity a druhý naopak oblast s nejvyšší religiozitou v České

republiky vůbec.³⁰⁵ Ze tří odpovědí z ochranovského seniorátu není žádná vysloveně pro ani proti, u jedné však respondent podle vlastních slov neporozuměl tomu, co se míní požehnáním stejnopohlavnímu páru, jeho ochotu k žehnání tedy nemůžeme z odpovědi vyvozovat, a proto je správnější tvrzení, že z ochranovského seniorátu by u jediných dvou započítatelných respondentů záleželo při rozhodování na dalších okolnostech. Kromě tohoto seniorátu mají všechny aspoň jednu odpověď výslovně pro. Naproti tomu v šesti seniorátech a u respondentů spadajících do povšechného sboru (neboli do kategorie s celocírkevní působností) nikdo nevyjádřil jednoznačný nesouhlas s požehnáním. Z těchto čísel je tedy patrné, že seniorát má vedle typu sboru výraznější podíl na míře ochoty respondenta k žehnání stejnopohlavnímu páru než to, zda je respondent farářem, jáhnem, kaplanem nebo výpomocným kazatelem.

Seniorát:	Ano:	Ne:	Jiné:	Celkem:
Povšechný sbor:	7 (87 %)	0 (0 %)	1 (13 %)	8
Pražský:	25 (78 %)	1 (3 %)	6 (19 %)	32
Poděbradský:	8 (67 %)	0 (0 %)	4 (33 %)	12
Jihočeský:	3 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	3
Západočeský:	1 (11 %)	5 (56 %)	3 (33 %)	9
Ústecký:	6 (86 %)	1 (14 %)	0 (0 %)	7
Liberecký:	2 (67 %)	0 (0 %)	1 (33 %)	3
Královéhradecký:	11 (85 %)	0 (0 %)	2 (15 %)	13
Chrudimský:	10 (59 %)	1 (6 %)	6 (35 %)	17
Poličský:	2 (67 %)	0 (0 %)	1 (33 %)	3
Horácký:	8 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	8
Brněnský:	15 (65 %)	3 (13 %)	5 (22 %)	23
Východomoravský:	3 (18 %)	6 (35 %)	8 (47 %)	17
Moravskoslezský:	8 (38 %)	7 (33 %)	6 (29 %)	21
Ochranovský:	0 (0 %)	0 (0 %)	3 (100 %)	3

Tabulka 5: Ochota k požehnání stejnopohlavnímu páru podle seniorátu

³⁰⁵ Západočeský kraj zhruba odpovídá karlovarskému kraji s 20,6 % věřících a plzeňskému kraji s 23,5 %, východomoravský víceméně zlínskému kraji s 54,6 %. (Náboženská víra [online].)

Těch, kteří u otázky, zda by požehnali stejnopohlavnímu páru, zvolili „ne,“ se týkala otázka osm. Doptávala se, z jakého důvodu by respondenti nepožehnali. Mohli si vybrat z předvyplněných formulací „Nesouhlasím se soužitím stejnopohlavních párů.“ nebo „Neexistují oficiální materiály, se kterými bych mohl/a pracovat.“ a pole „jiné“ pro odpověď vlastními slovy. Cílem bylo opět zjistit, zda se jedná o principiální nesouhlas s touto skutečností, nebo o to, že v církvi není tento obřad nijak ošetřen. Například zmíněná *Problematika* se totiž přímo žehnáním nezabývá.³⁰⁶ Bylo by samozřejmě možné se dále zajímat, jestli si chybějící oficiální materiály vysvětlují respondenti jako podporu stanoviska, že se nejedná o vhodnou praxi, nebo jim třeba chybí praktická opora, jak požehnání uchopit. Podrobné roztržidění odpovědí znázorňuje *Tabulka 4*. Obecný nesouhlas má největší zastoupení, doprovází je s o jednu odpověď nižším číslem biblická interpretace, která z Písma vyvozuje zákaz buď požehnat páru stejného pohlaví, nebo vůbec „praktikovat homosexualitu.“

Typ odpovědi:	Počet odpovědí:	Procentuální zastoupení:
Nesouhlasím se soužitím stejnopohlavních párů.	8	36,4 %
Neexistují oficiální materiály, se kterými bych mohl/a pracovat.	4	18,2 %
Nesouhlas na základě výkladu Bible.	7	31,8 %
Problém manželství pro všechny a výchova dětí.	1	4,5 %
Další.	2	9,1 %

Tabulka 6: Důvody pro neudělení požehnání stejnopohlavním párům

Devátý dotaz směřoval naopak k těm, kteří mají s žehnáním párů stejného pohlaví zkušenost. Měli v něm upřesnit kolikrát a v jakém časovém horizontu. Nikdo neuvedl horizont delší než deset let. Sedm z dotázaných žehnilo pouze jednou, z toho dva mimo vlastní sbor. Vícekrát žehnali pouze dva: jeden třikrát za posledních osm let, druhý pětkrát za posledních deset let. Znamená to tedy, že v ČCE bylo žehnáno minimálně patnáctkrát za posledních deset let. Není důvod, proč by číslo mělo být nižší, je ovšem pravděpodobné, že je vyšší. Kromě

³⁰⁶ Pouze v poslední části zmiňuje autor, že pokud je nesouhlas odpovědí na otázku, zda lze s „dobrým svědomím upřít těmto lidem právo se milovat a žít spolu [...] (o čemž jsem přesvědčen), máme je provázet modlitbou a požehnáním.“ (*Problematika*, 55.) Názor je zde formulován jako osobní postoj, navíc z něj přímo z nevyplývá, že míní právě bohoslužby s požehnáním páru stejného pohlaví.

toho, že dotazník nevyplnili všichni oslovení, může číslo snižovat také to, že byl směřován jen k těm ze zaměstnanců církve, kdo jsou momentálně v činné službě. Vzhledem k tomu, že homosexuální styk byl legalizován roku 1961 a registrované partnerství bylo uzákoněno roku 2006, mohli už mezitím někteří se zkušeností s požehnáním změnit zaměstnání (například Ondřej Stehlík, který byl hostem v online diskuzi), odejít do důchodu apod.

Žehnali pouze respondenti z kategorie farářů. V prostoru pro připomínky na konci dotazníku konstatuje jeden výpomocný kazatel: „Problém je v tom, že o požehnání od výp. kazatelů asi není zájem; žádají se ‚normální‘ kazatelé.“ Což může hrát roli. Oddávat smí pouze farář, jáhen nebo kaplan, který je zaměstnancem církve. Uzavřít registrované partnerství sice nemůže, ale těžko říct, nakolik si lidé uvědomují, že u role žehnatele páru stejného pohlaví se jedná pouze pověření ke službě slova, kterým výpomocní kazatelé také disponují. Z dalších potenciálních faktorů stojí za zmínku, že výpomocný kazatel nemá na starosti pastorační ve sboru, takže se nemusí tak snadno prostřednictvím své služby k žádosti dostat. Jáhnů působí v církvi tak málo, že z toho nelze vyvozovat obecné závěry. Pokud jsou v činné službě, mohou oddávat a dělají pastorační, takže v tomto ohledu jimi můžeme rozšířit řady farářů bez zkušenosti s žehnáním. Pro závěry ohledně kaplanů máme příliš malý vzorek.

Z hlediska rozložení po seniorátech žehnali tři faráři v brněnském, dva v západočeském a po jednom v chrudimském, poděbradském, pražském a ústeckém. Zdá se tedy, že nejbohatší zkušenost s žehnáním mají faráři brněnského seniorátu. Nevíme však s jistotou, jestli těch sedm, kteří žehnali ve sboru, mezitím nezměnilo seniorát. Každopádně stojí za pozornost, že ti dva s vícečetnou zkušeností jsou z brněnského a pražského seniorátu a z velkoměsta čili z Brna a Prahy, kde zároveň působí místní skupina Logosu. Daný pražský sbor má dle respondentem uvedených informací navíc s žehnáním dlouholetou zkušenost, což souvislost podporuje. Minimálně poukazuje zjištění na to, že ve velkých městech je propojení kruhů křesťanské menšiny a LGBTQ menšiny větší. Pokud faráři žehnali na typu sboru, který vyplnili, vedle vícečetné zkušenosti ve velkoměstě je zbývající poměr následující: pět z městského sboru (dva z toho žehnali mimo sbor) a dva z vesnického. Po přičtení velkoměstských sborů k městským má tedy jednoznačně navrch město, ovšem s ohledem na uvedený faktor, že faráři mění sbory, a kvůli malému vzorku nelze činit obecné závěry ve prospěch města.

Desátá otázka zjišťovala, v jaké životní souvislosti páry požádaly o požehnání. Dotazovaní měli zaškrtnout všechny platné možnosti. Nabízeno

bylo uzavření registrovaného partnerství, uzavření manželství v zahraničí a opět varianta „jiné.“ Ti, kteří žehnali vícekrát, bohužel neměli možnost uvést, kolikrát se která příležitost vyskytovala, pořadí výsledků dle četnosti by se tím však nejspíše nezměnilo. Jednoznačně dominuje uzavření registrovaného partnerství se sedmi odpověďmi, dále po jedné výročí vztahu a pouhé požehnání, uzavření manželství nezaškrtl nikdo.

Na jedenáctý dotaz, zda projednávali respondenti žádost ve staršovstvu, odpověděli souhlasně čtyři, tedy 44,4 %, a nesouhlasně tři, tedy 33,3 %. Dále se po jedné vyskytly nesouhlasné odpovědi s odůvodněním. V jednom případě byl respondent tou dobou mimo službu, ve druhém se jedná o dlouholetou praxi v respondentově sboru, s níž nikdo nemá problém. Otázku souhlasu staršovstva tematizovalo mimo to osm respondentů v souvislosti s dotazem, zda by požehnali stejnopohlavnímu páru a dalších devět lidí v prostoru pro připomínky. Nepanuje všeobecná shoda v tom, zda požádaný potřebuje k požehnání souhlas staršovstva. Na jeho nutnost se někteří odvolávají buď proto, že k požehnání přistupují jako ke svatbě,³⁰⁷ nebo proto, že se odvolávají na spoluodpovědnost faráře a staršovstva za bohoslužby.³⁰⁸ Někteří naopak vyvozují, že protože neodávají, není souhlas nutný. Ti, kdo souhlas zdůvodňují spoluodpovědností za bohoslužby, se rozcházejí v tom, zda stačí obecný souhlas staršovstva s tímto typem bohoslužeb, nebo je třeba jej získat pro každý konkrétní případ zvlášť. Kromě souhlasu staršovstva v souvislosti s výkladem řádů se ještě devět z celkového počtu 56 připomínek věnovalo také pastoračnímu ohledu na sbor, staršovstvo a/nebo na konkrétní dvojici žadatelů. Dvě další připomínky uvádějí, že staršovstvo odsouhlasilo, že farář může žádosti o požehnání stejnopohlavnímu páru vyhovět, jedná se celkem o tři sbory, dva dokonce uvádí na svých internetových stránkách, že párům, které uzavřely registrované partnerství, nabízí požehnání.

U samostatného vyplňování dotazníku bývá obecně pokládáno za méně přínosné pokládat otevřené otázky, protože není možné odpovědi doplnit či upřesnit dotazy tazatele.³⁰⁹ Což se potvrdilo u otevřené dvanácté otázky „Z jakých materiálů jste vycházel/a?“ Byla položena respondentům, kteří

³⁰⁷ *Uzavírání sňatků*, 2.: „Ve všech případech lze konat svatební shromáždění pouze s vědomím staršovstva sboru, v němž se má konat.“

³⁰⁸ *Řád pro kazatele*, čl. 11.: „Farář ve spolupráci se staršovstvem pečuje o duchovní život a správu farního sboru. Zejména mu přísluší kázat slovo Boží a sloužit svátostmi, připravovat a řídit pravidelná a příležitostná bohoslužebná a katechetická shromáždění, navštěvovat členy sboru a pastýřsky o ně pečovat.“

³⁰⁹ NOVOTNÁ, 146.

odpověděli, že mají zkušenost se žehnáním stejnopohlavním párům. V otázce nebylo jednoznačně specifikováno, že předmětem jsou materiály užívané pro podobu samotných bohoslužeb. Někteří respondenti tedy podle typu odpovědi nejspíše reagovali na to, odkud obecně čerpali pro své rozhodnutí páru požehnat.

Dva dotázaní výslovně uvedli, že upravili liturgii k uzavírání manželství osob různého pohlaví, jeden čerpal z materiálů ČCE a EKD (Evangelická církev v Německu). Jeden respondent pak vycházel z vlastní intuice a rozhovoru s párem, není však právě jednoznačné, zda z toho vycházel, když se rozhodoval, jestli přijme roli žehnatele, nebo při výběru podoby liturgie. Další uvádí, že pouze kázal. Zbývající odpovědi jsou velmi nekonkrétní jako „z vlastních“ či „z nejrůznějších“ nebo pravděpodobně odpovídají opět na materiály pro rozhodování požehnání zrealizovat (zmínka o materiálech ČCE k homosexualitě např.). Obecně se zdá, že faráři na základě vlastní intuice kombinují svatební formuláře s jinými svými liturgickými materiály a případně je doplňují o inspiraci ze zahraničních formulářů pro požehnání či svatby stejnopohlavních párů.

V poslední třinácté otázce měli respondenti se zkušeností doplnit, jestli také některé žádosti o požehnání odmítli, případně kolik zhruba a proč. Sedm z devíti odpovědělo, že ne, další uvedl, že žádné další žádosti nedostal, poslední napsal, že obecně odmítá žádosti o svatbu nebo požehnání stejnopohlavním párům, pokud mu nevyhovuje termín, rozchází se s nimi v pohledu na trvalý vztah nebo pokud žadatelé nesouhlasí s křesťanským obsahem obřadu. Takže minimálně osm z nich žádnou žádost neodmítlo.

Závěrem mohli všichni respondenti využít „prostor na to, co se jinde nevěšelo,“ kam už zmíněných 56 respondentů z celkového počtu 191 připsalo komentáře různého charakteru. Jednalo se o doplnění odpovědí uvedených v dotazníku, příspěvky k tématu obecnějšího rázu nebo poděkování za věnování se tomuto tématu a přání zdatu při psaní práce. Nejhojněji se v odpovědích objevovalo přiblížení respondentova přístupu k požehnání a tematizace reakce sboru a staršovstva.

Vedle již výše zohledněných připomínek například v jednom sboru křtili miminko dvou maminek, respondent předpokládá, že kdyby maminky přišly požádat o požehnání, sbor by je přijal. Celkově hodnotí tuto formu otevření tématu ve sboru velmi pozitivně: „Na tom, že nemůžeme odepřít křest dítěti kvůli tomu, jaký má rodiče, byla shoda. Čímž se sbor prakticky otevřel tomu přijmout je jako rodinu.“ Jeden respondent také doplnil, že nyní připravuje jeden pár mužů na požehnání svazku. Jiný respondent se výslovně postavil proti

zrovnoprávnění homosexuálních a heterosexuálních párů. Jeden se staví proti manželství pro všechny, protože by zahrnovalo redefinici pojmu rodičovství, který by podle něj ovšem měl „respektovat řád přírody.“ Další člověk naopak vyjádřil touhu, aby bylo standartně žehnáno párům bez ohledu na pohlaví. S podobnou intencí vyjádřil jiný: „U požehnání věřím, že Bůh žehná našim vztahům, když jsme v nich upřímně, vážně, lidsky, a že mu tolik nezáleží na tom, s kým takové vztahy máme.“ Dva respondenti by jednou takový pár rádi skutečně oddali. Jiní dva proti tomu negativně ohodnotili posouvání společnosti, jeden z nich i církve, směrem ke zrovnoprávnění stejnopohlavních svazků. Dva lidé by ocenili aspoň pro inspiraci liturgický materiál pro požehnání.

4.2.2 Zhodnocení dotazníkového šetření

Třebaže se dotazník výslovně neptal, nakolik je pro respondenty téma žehnání párům osob stejného pohlaví aktuální, vysoká míra návratnosti může aspoň částečně svědčit ve prospěch zájmu o tuto problematiku v ČCE. Ukázalo se, že zkušenost s požehnáním stejnopohlavním párům je v ČCE skutečně malá. Z respondentů se týká výhradně farářů, lze tedy předpokládat, že bude v celé ČCE u farářů minimálně nejčastější. Více se s žehnáním faráři setkávají ve městě, nejvíce ve velkoměstě. Tam je také vyšší pravděpodobnost, že požádaní žádosti vyhoví. Zdá se, že celkově je ČCE k žehnání spíše ochotná. Přesto se míra ochoty různě liší a celkový přístup k otázce žehnání je velmi rozmanitý. Těch, kdo vnímají soužití dvou lidí stejného pohlaví jako nepřipustné nebo by mu aspoň určitě nepožehnali, není procentuálně mnoho, zato je jejich nesouhlas velmi výrazný. Výsledky dotazníku tedy odpovídají tomu, že církev nebyla k této otázce dosud schopna vydat společné stanovisko a zjevně na to ani stále není připravena.

Při vyhodnocování se sledovalo, jestli u mínění respondentů hraje roli, zda jsou faráři, jáhni, kaplani nebo výpomocní kazatelé, v jakém působí seniorátu a na jakém typu sboru. Kategorie farářů sice zvyšuje šanci na to být požádán o požehnání, ale co se mínění respondentů týče, nevykazují tyto kategorie žádnou nebo téměř žádnou souvislost s míněním respondentů. Proti tomu typ sboru už v určité míře koreluje s míněním respondenta. Směrem od vesnice k velkoměstu roste ochota požehnat. K faktorům, které v tom sehrávají roli, ovšem nemáme dost informací. Je možné, že obecně větší obeznámenost s jinakostí vede ve velkých městech k více přijímajícímu přístupu k LGBTQ lidem, i když samozřejmě vždy zaleží na konkrétním jedinci a konkrétním společenství.

Ukázalo se, že jednou z nejdůležitějších proměnných je nominální proměnná seniorátu, v němž respondenti působí. Seniorát často koreluje s postojem respondenta k žehnání stejnopohlavním párům. Vzhledem k tomu, že jich mnoho zejména z řad farářů a jáhnů působí po dobu své služby církvi na několika sborech, z nichž každý se může nacházet v jiném seniorátu, není možné tuto spojitost absolutizovat. Přesto lze mluvit o jakési tendenci, pravděpodobnostní povaze daného vztahu. Nejvíce s žehnáním párům stejného pohlaví souhlasí horácký a jihočeský seniorát, dále ústecký, královehradecký a pražský, velkou podporu má také u respondentů s celocírkevní působností. Nejproblematictější je žehnání pro respondenty západočeského, východomoravského a dále moravskoslezského seniorátu.

Výsledky v tomto ohledu víceméně potvrzují závěry výzkumu Lavického, což zvyšuje průkaznost této vzájemné závislosti. U obou výzkumů také platí, že většina dotázaných je vůči žehnání vstřícná, ovšem ti, kdo s tím nesouhlasí, jsou skutečně kategoricky proti, proto není možné dojít ke konsenzu. Zdá se také, že se ČCE od roku 2017 v zastoupení různých postojů k žehnání párům stejného pohlaví příliš neproměnila. Bylo by ovšem zajímavé zkoumat, zda se navzdory obdobným názorovým tendencím mění témata, která se v souvislosti s LGBTQ lidmi řeší, a to především mínění o registrovaném partnerství a manželství pro všechny. Výzkum by bylo možné také obohatit o proměnnou věku respondentů, kterou sledoval výzkum Lavického, a porovnat výsledky.

4.3 Případové studie: podoba praxe žehnání páru stejného pohlaví v ČCE

Pro hlubší vhléd do praxe žehnání párům stejného pohlaví v ČCE bylo využito formátu případové studie zaměřené na konkrétní případy takového žehnání. Účastníci výzkumu byli osloveni na základě osobního doporučení, že mají s požehnáním zkušenost. Vzhledem k tomu, jak málo je tato praxe v ČCE rozšířená, podařilo se získat data pro tři případy, a z toho pouze pro jeden se povedlo uskutečnit komplexní sběr dat. Přes malý vzorek jsou výsledky přínosným vhlédem do problematiky a otevírají prostor pro reflexi různých aspektů žehnání stejnopohlavním párům, s nimiž se lze v praxi setkat. Výsledný text byl zaslán účastníkům výzkumu k autorizaci, všichni podepsali informovaný souhlas.³¹⁰ Případy jsou seřazeny chronologicky od nejstaršího po nejnovější.

³¹⁰ Znění informovaného souhlasu v příloze č. 2.

4.3.1 Případová studie 1: požehnání registrovaným partnerům

První případ se týká požehnání dvěma mužům ku příležitosti uzavření registrovaného partnerství, které se uskutečnilo roku 2006. Data jsou pro něj sebrána ze dvou zdrojů a mají rozmanitou podobu. Základ tvoří pořad bohoslužeb tohoto požehnání z archivu faráře ČCE, který páru požehnal. Pořad slouží jako písemná dokumentace průběhu obřadu. Další podrobnější informace k okolnostem poskytl žehnající rovněž v písemné podobě, již si sám vybral. Text rozřadil do oddílů: kázus, konkrétní případ, registrace, druhá fáze, příprava obřadu, odezva a následky v celkovém rozsahu zhruba 600 slov. E-mailová korespondence s farářem proběhla v březnu a dubnu 2023.

Informace jsou doplněny o polostrukturovaný rozhovor s partnery, kterým bylo žehnáno, jenž se zajímal o jejich náhled na přípravu, průběh a dopad obřadu. Rozhovor se uskutečnil online formou videohovoru přes platformu Google Meet v březnu 2023 v době, kdy už byly k dispozici mě jakožto tazatelce i tázaným partnerům materiály poskytnuté farářem, a trval zhruba hodinu a 15 minut. Vzhledem k osobnímu charakteru dat a účelu rozhovoru jsem za nejvhodnější formu záznamu zvolila zapisování si poznámek v průběhu. Pár byl předem seznámen s tematickým okruhem otázek, aby mohl posoudit, zda chce tento typ informací sdílet, a aby vzhledem k časovému odstupu od události měl možnost se na rozhovor připravit. S tímto okruhem otázek jsem pak flexibilně pracovala v průběhu hovoru.

Písemné informace faráře a rozhovor s párem umožnily zkoumání interpretací aktérů.³¹¹ Všichni tři aktéři reflektují velký časový odstup od události, neboť se odehrála před šestnácti lety. Nicméně jimi poskytnuté informace jsou bohaté a pro svůj účel se jeví jako dostačující. Časový odstup v pozitivním smyslu docílil toho, že text ani rozhovor nebyl zahlcen detaily, ale soustředil se na významy.

„Holistická analýza neusiluje o rozbití nashromážděných dat na jednotlivé části, ale hledá závěry posouzením dat jako celku,“³¹² proto bude případ rozebrán v chronologickém pořadí od přípravy přes průběh k dopadům. Aby i v míře většího zobecnění chybělo povědomí o tom, jakým možným způsobem se můžou faráři s takovou žádostí setkat, bude nejprve přiblíženo, proč k žádosti došlo. Do sboru ČCE přišel adolescent pokřtěný v římskokatolické církvi, po katechezi jej přijali do sboru. Později prošel složitým obdobím hledání, kdo

³¹¹ HENDL, 57.

³¹² Tamtéž, 226.

vlastně je. Jednou se ho farář otevřeně zeptal, jestli není gay, on se rozloučil, odešel, ale za pár dní se vrátil zpět, farář se nemýlil. Začal se účastnit setkání Logosu.³¹³ Tam se také seznámil se svým budoucím partnerem, který je katolík a nyní má členství i v ČCE. Oba se velmi aktivně zapojili do dění ve sboru. Postupně začali uvažovat o tom, že by stáli o požehnání v kostele. Shodou okolností došlo tou dobou k uzákonění registrovaného partnerství, a tak se rozhodli události propojit a přišli za farářem s žádostí. Oba jakožto hluboce věřící křesťané stáli o potvrzení svého vztahu před Bohem. Bylo pro ně důležité jít společně životem s Božím požehnáním na společnou cestu. Vzhledem k tomu, že se pohybovali v přijímajícím církevním prostředí a byli v něm velmi aktivní, chtěli požehnání právě v rámci tohoto společenství dát formální podobu. Podle faráře v tom zároveň hrála roli touha po potvrzení, že jejich vztah není hřích, protože zvláště pro rodinu katolického partnera bylo náročné situaci přijmout.

Velkou pomocí, jak se k požehnání postavit, byl podle faráře pro něj i pro pár tehdy nový dokument ČCE *Problematika homosexuálních vztahů*. Mohli díky němu probírat biblický náhled na homosexualitu a vývoj tohoto postoje v dějinách. Což dokazuje, že společná práce v církvi při ohledávání nového tématu může být pro jedince, pro které se téma stane aktuální, velmi užitečná. Farář přiznává, že on sám musel dorůst k tomu, aby funkci žehnatele přijal. A konstatuje: „Byla to dobrá zkušenost.“

Farář sám si uvědomuje, že za ním přišel pár s žádostí o v církvi velmi neběžnou praxi, a vztahuje ji k úvaze, že v České republice žije maximálně procento lidí z ČCE a maximálně čtyři procenta homosexuálně orientovaných čili vzájemné protnutí těchto skupin nemá příliš vysokou pravděpodobnost. Zároveň si je také ze své praxe vědom, že lidé prožívající „krizi, těžkosti, hledání sebe sama“ se někdy obrátí právě na faráře. Odtud lze tedy vyvodit, že může být zvláště pro faráře, jáhny a kaplany mající v popisu práce také pastorační důležité se s tématem seznámit. LGBTQ lidé se nerodí jen tam, kde je téma otevřeně známé a kde jsou tito lidé přijímáni. Tam, kde je LGBTQ identita akceptována jako jedna z legitimních způsobů života, může být pro tyto lidi zvláště zranitelné období hledání, kým vlastně jsou, mnohem méně náročné.

Protože v další fázi se jednalo o žádosti ve sboru a na staršovstvu, není ani pro jakéhokoli jiného člena církve obeznámení s problematikou nadbytečné. V tomto případě většina staršovstva neměla námitky. Nicméně někteří

³¹³ Podrobněji o tomto sdružení v podkapitole týkající se českého prostředí.

argumentovali, že soužití dvou lidí stejného pohlaví odporuje Božím řádům nebo že homosexuální „svatba,“ to přeci nemůže být. Se zastánci první námitky se dalo podle slov faráře aspoň diskutovat. Každopádně on si kladl za cíl, aby žádost neschválila pouze většina staršovstva, ale aby ji přijal za možnou každý. Ve prospěch žádosti tehdy hrála angažovanost dvojice ve sboru. Pár dokonce přišel na zasedání staršovstva, kde žádost předložili a řekli, že takto spolu chtějí žít před Bohem. Nakonec všichni členové staršovstva vyslovili souhlas, ačkoli si farář myslí, že to někteří z nich vnitřně úplně nepřijali. Když se těchto lidí později ptal, bylo podle jejich slov asi dobře, že to nakonec proběhlo. Vidíme tedy, že se tu objevuje pastorační rovina, která se v první fázi týkala coming outu jednoho gaye z páru, ve druhé fázi členů sboru, a zvláště staršovstva a jejich zpracování setkání se s pro ně novou skutečností.

Vzhledem k tomu, že registrované partnerství je možné uzavřít jen na čtrnácti matrikách a neexistuje varianta církevního uzavření jako v případě sňatku, zašel pár několik dní před požehnáním právně uzavřít partnerství. Protože k tomu není třeba ani svědků, nevnímali partneři vzhledem k charakteru události na rozdíl od požehnání tento okamžik jako příliš speciální.

Samotné požehnání bylo zařazené do pořadu běžných bohoslužeb. Protože by podle partnerů měla být večeře Páně součástí každých bohoslužeb, nechyběla ani při této příležitosti. Nadto s ohledem na jejich muzikálnost bylo hojně zařazeno hudebních vstupů, často ekumenického charakteru. Pro partnery se jevilo jako důležité, aby událost byla autentická a upřímná, nehrála si na něco, čím ani být nemůže. Neměla tudíž napodobovat „svatbu heteráků“ a probouzet v účastnících bohoslužeb přemýšlení například o tom, kdo z partnerů je ženich a kdo nevěsta. Dalším důvodem, proč pořad bohoslužeb příliš nevycházel z formuláře pro svatební shromáždění, bylo, že pár si nepřál být při přípravě svázán svatebními konvencemi a stereotypy. Osobně se sami jiného takového požehnání nezúčastnili, takže bohoslužby dost dobře nemohly kopírovat žádný zažitý model a byly hodně šity na míru. Při přípravě měli k dispozici pouze formuláře ze Skandinávie, kde bylo žehnání párům stejného pohlaví už tehdy poměrně zaběhnuté. Písně a čtení vybírali partneři spolu s farářem. Vzpomínají, že zahraničními formuláři se nejspíš inspirovali při výběru biblických textů.

Na začátku bohoslužeb přišli dopředu za doprovodu varhan dva faráři, jedním byl zmíněný žehnající, druhou farářka, která vysluhovala večeři Páně, za nimi šli partneři. Příchod nepojali jako svatební průvod a nechtěli ani, aby tak byl vnímán. V průběhu bohoslužeb seděli partneři na židlích před stolem Páně jako bývá zvykem při svatebním shromáždění. Jako první biblický text se zpíval Žalm

92 (Jak dobré je vzdávat Hospodinu chválu), další čtení bylo z Lk 24,13–33 o zjevení dvěma učedníkům cestou do Emauz, základ kázání tvořil text z Kaz 4,9–12 o tom, že je lépe dvěma než jednomu. Jako píseň mezi těmito čteními zazněla V tobě je radost.

Prvky vztahující se přímo k příležitosti požehnání následovaly po kázání a písni (Nade mnou se smiluj). Nejprve přišel na řadu vzájemný slib partnerů, který si partneři za farářova korigování sami připravovali. Promýšlení jeho obsahu v rámci přípravy pro ně sešlo zvláště důležitou roli. Měli příležitost si ujasnit, co si vlastně chtějí a mohou slíbit. Přáli si, aby se v něm odrážela vděčnost, odhodlání a přesvědčení, že vztah nemá účel sám v sobě, ale má z něj být rozdáváno také druhým. Zároveň si uvědomovali, že plnění slibu nezačíná až jeho vyřčením, jeho opravdovost vychází z toho, že už jej žijí.

Co se týče podoby slibu, nejprve se farář každého z partnerů zeptal, jestli přijímají toho druhého za dar od Hospodina a jestli slibují před Bohem, že budou stát při sobě, mít se rádi, navzájem si pomáhat a odpouštět si. Poté oba partneři v ich-formě poděkovali Bohu za to, že potkali toho druhého, a pronesli: „Chci s tebou kráčet životem, hledat cestu, sdílet dobré i zlé a z naší společné radosti rozdávat i ostatním. Věřím, že nám Bůh na této cestě požehná až do konce.“

Pravděpodobně proto, že se v rámci přípravy silně potýkali s tím, jak moc je relevantní pro člověka něco slíbit, zvláště tak, aby to mohla být pravda, zvolili na toto místo sloveso chtít. Metafora partnerství jako společné cesty životem je zřejmě partnerům velmi blízká, neboť několikrát zazněla i během rozhovoru. Sdílení dobrého a zlého patří k tradičním manželským slibům. Rozdávat ze své radosti se objevilo jako důležitý prvek vztahu partnerů také při rozhovoru a je rozhodně viditelný v jejich angažovanosti nejen ve sboru. Pro partnery byla událost celkově hlavně o radosti ze vztahu, radosti, kterou prožívají a chtějí se o ni podělit s druhými. Hodnotí, že příprava na požehnání byla pro ně dva, zatímco samotné bohoslužby o něco více pro druhé. Radost zde tedy měla jak osobní, tak společenský rozměr. Formulace „až dokonce“ byla záměrně zvolena takto nekonkrétně, aby zahrnovala jak úmrtí jednoho z partnerů, tak konec vztahu, kdyby už by nebylo možné jít z nějakého důvodu společně dál.

Následně partnerům farář požehnal těmito slovy: „Ať vám Bůh žehná. Boží milost ať vstupuje do vašeho partnerství. Ať vám Bůh žehná. Boží láska ať naplňuje váš vztah. Ať vám Bůh žehná. Boží moc ať vás ochraňuje.“ A zakončil krátkou modlitbou: „Prosíme tě, Bože, daruj nám pokoj. Amen.“ Hlavními tématy jsou Boží milost, láska a ochraňující moc jako forma Boží intervence ve vztahu. Zaznívá zde přímo slovo partnerství, čímž je požehnání vztahu vloženo

do souvislosti s uzavřením registrovaného partnerství, třebaže jinak například v rozhovoru dávali partneři požehnání obecněji do souvislosti s tím, že už spolu měli dlouhodobý vážný vztah a chtěli mu dát v rámci bohoslužeb v kostele formální podobu. Závěrečná prosba se vzhledem k první osobě plurálu týkala celého shromáždění, kromě obecného charakteru možná odkazovala na nesnáze účastníků, které se mohly s přijetím způsobu života partnerů pojit. A skutečně partneři velmi silně pocítili, že právě pokoj byl jedním z důsledků, které tyto bohoslužby vnesly do vztahu s některými pozvanými. I do budoucna se mezi nimi díky tomu uvolnila atmosféra, což partneři hodnotili jako velmi osvobozující. Přitom přiznávají, že se nejednalo o předem zamýšlený účel akce, ale vyplynulo to z ní. Předpokládají, že tento rozměr posílilo, že na událost dorazili skutečně jen ti z rodiny, sboru, církvi a dalších přátel, kteří tam skutečně chtěli být. Partneři sice neobdrželi v reakci na pozvánku vysloveně nepřijemně negativní odpovědi, ale někteří hosté ve vši slušnosti pozvání s ohledem na svůj pohled na soužití párů osob stejného pohlaví nepřijali.

Po požehnání se zpívala další píseň (El alma), potom nastala chvíle pro poděkování a ohlášky, přimluvné modlitby a večeri Páně, již předcházela příprava sestávající ze zpovědi následované slovem milosti, apoštolského vyznání víry, písně (Z tvé ruky, Pane můj), preface, slov ustanovení a modlitby Páně. Během vysluhování se zpívala píseň Christe, lux mundi a Bonum est confidere. Dále přišlo na řadu čtení z epištoly, blíže v dokumentu nespécifikované, a požehnání a propuštění. Na závěr se zpívala píseň Te Deum. Poté byl prostor pro gratulace doprovázené dalšími písněmi. Bohoslužby zakončila skladba na varhany a odchod za varhanního doprovodu. Požehnání dovršila oslava v restauraci.

Farář vzpomíná na pochvalné reakce od zúčastněných, zvláště od katolických rodičů jednoho z partnerů, kteří přišli poděkovat za to, že je jejich syn přijat ve společenství církve, a není tak odloučen od Boha. Co se týče negativní odezvy, obdržel několik anonymních dopisů z církve, jeden z nich dokonce požadoval, aby rezignoval. Kromě toho se k němu doneslo, že žádost v podobném duchu se prý snad projednávala na jednom konventu. O událost se zajímala i média, Blesk a Nova. Farář je odmítl, neboť stála jen o senzaci.

Partnerům se také dostalo pozitivní zpětné vazby od hostů, konkrétně několik účastníků chválilo, že požehnání bylo autentické a opravdové. Negativní odezvy se dočkali pouze z některých katolických kruhů, ke kterým se o události omylem donesla informace, tedy nikoli ze strany samotných zúčastněných.

Z dlouhodobých dopadů mluvili partneři zejména o zmíněném odbourání napětí mezi nimi a některými blízkými.

Pro faráře se dosud jedná o ojedinělou zkušenost, stejně tak partneři se dodnes žádného jiného požehnání nezúčastnili. Předpokládají, že na to může mít vliv, že ač byli dlouho aktivní v Logosu, považují se za hodně integrované mající mnoho kontaktů mimo LGBTQ komunitu, a tak nemají o tolik vyšší šanci se s tím setkat než jiní lidé. Jeden z páru, který je zároveň výpomocným kazatelem byl jednou o požehnání požádán, ale žádost odmítl, protože se na roli žehnatel necítil.

Tento případ dobře ukazuje, jak mohly vypadat bohoslužby s požehnáním páru osob stejného pohlaví a s čím bylo možné se setkat při jejich realizaci v době, kdy tato praxe v ČCE víceméně začínala. Nejvýraznějším specifikem obřadu je, že nebyl ani neměl být svatbou, ale svébytným typem bohoslužeb, kdežto v současnosti je patrná tendence jej svatebnímu shromáždění co nejvíce přiblížit. Dále nikdo z hlavních aktérů neměl s takovým typem obřadu dřívější zkušenost, což dodnes minimálně z řad farářů stále většina nemá. Přeci jen se však mohou obrátit s prosbou o sdílení na někoho z církve, kdo tuto zkušenost má. Zjevné byly obtíže se získáním souhlasu staršovstva, protože někteří členové kategoricky odmítali takový typ obřadu. S tím je možné se stále setkat, záleží primárně na konkrétním sboru a konkrétních jednotlivcích. Lze také předpokládat, že zájem médií už dnes není takový. Z okolností, které se naopak od té doby nezměnily, patří mezi nejdůležitější, že je stejnopohlavním párům právně stále otevřena pouze možnost registrovaného partnerství, nikoli manželství, což ovlivňuje i možnou podobu obřadu.

4.3.2 Případová studie 2: požehnání k výročí vztahu

Pro další dva případy obřadu požehnání jsou k dispozici podrobné písemné pořady bohoslužeb poskytnuté v březnu 2023 farářkou, která bohoslužby vedla, a informace získané prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s ní. Pořad požehnání dvou ženám měl rozsah zhruba 3 500 slov, dvěma mužům zhruba 2 500 slov. Rozhovor se uskutečnil na konci února prostřednictvím telefonátu, během něhož jsem si jakožto tazatelka dělala písemné poznámky, trval zhruba dvě hodiny. Předmětem hovoru byla farářčina několikanásobná zkušenost s požehnáním páru stejného pohlaví, jejíž podobu farářka konkrétně přiblížila a reflektovala. Otázky se týkaly realizace od jednání s párem po projednávání na staršovstvu, ale také farářčina chápání tohoto úkonu, toho, jakou podobu a proč požehnání mívá, i celkové reflexe její zkušenosti s LGBTQ lidmi. Farářka na

základě rozhovoru vybrala dva odlišné obřady, které budou po obsahu rozhovoru blíže představeny.

Díky farářčině kontaktu s Logosem, jehož místní skupina se scházela poblíž sboru, v němž působila, žehnala často katolickým párům. Logos byl zároveň místem, díky němuž se vůbec s LGBTQ problematikou seznámila. Farářka přistupuje k požehnání párům stejného pohlaví obdobně jako ke svatbě. Obvykle se předtím dvakrát sejde s párem při přípravě. Součástí požehnání pak bývá slavnostní oblečení, svědci, prstýnky, zapisuje páry do sborové knihy oddaných, samozřejmě vždy s tím, aby bylo zřejmé, o co přesně se jedná. Vychází ze svatebního formuláře, který zjednodušila, bohoslužby trvají obvykle okolo půl hodiny. Často vybírá jako čtení text z Gn 2,18 nebo 1K 13,1–13. Přiznává, že nezdůrazňuje polaritu muže a ženy ani u heterosexuálních svateb.

Zpětně hodnotí, že kontakt s LGBTQ lidmi a účast na programech s touto problematikou na různých festivalech jako Prague Pride ovlivnily její vnímání vztahů obecně. Uvědomila si také, jaké to je být nepřijatý a jak moc může požehnání pro LGBTQ lidi znamenat. Všimá si i toho, že díky setkávání s těmito lidmi se pomalu proměňuje i to, jak je vnímají lidé ve sboru. Zároveň často naráží na problém souhlasu staršovstva a domnívá se, že by situaci prospělo ukotvení žehnání párům osob stejného pohlaví v rádech ČCE.

Prvním jí zvoleným případem je požehnání dvěma věřícím ženám, které se odehrálo v roce 2017 u příležitosti jejich výročí uzavření registrovaného partnerství. O žádosti se nejprve jednalo ve sboru, který ji prostřednictvím rozhodnutí staršovstva zamítl. Po nikoli bezproblémovém projednání dalo nakonec souhlas staršovstvo jiného sboru.

Pořad bohoslužeb mnohem výrazněji než u předchozího případu vycházel z pořadu svatebního shromáždění. Kromě farářky se na bohoslužbách podíleli další lidé z katolické církve. Písňový repertoár obsahoval jak populární hudbu, tak církevní písně. Při příchodu páru a družiček zazněla You Raise Me Up od Joshe Grobana. Následoval pozdrav, introit z 1J 4,16 („Bůh je láska...“) a přivítání, v němž farářka oznámila, že partnerky uzavřely v roce 2013 registrované partnerství. Dodala, že nyní se zde všichni sešli proto, aby se radovali z trvání jejich lásky, připomněli si, jak vypadá láska, k níž nás Bůh volá, vyslechli si sliby partnerek, které si chtějí dát do společného života, požehnali jim a popřáli jim vše dobré. Představila také svědky. Poté zazněla píseň Amazing Grace. Ve vstupní modlitbě mimo jiné bylo interpretováno stvoření člověka k obrazu Božímu tak, že podoba má spočívat především v naší lásce k druhým. Jako první čtení byl zvolen hymnus lásky z 1K 13,1–13. Potom zazněla píseň

Can't Help Falling In Love od Elvise Presleyho. Základ kázání tvořil stejný text jako v prvním případě, tedy Kaz 4,9–12 s tím, že trojitá nit byla míněna jako vztah k Hospodinu. Po kázání se zpívala píseň Spoj nás v jedno, Pane.

Poté již přišel na řadu slib partnerek uvedený slovy o tom, že se jedná o svatou chvíli, protože si při ní dva lidé vyznají lásku, slíbí věrnost a myslí to spolu vážně a na celý život. Tyto tři aspekty formulovala farářka do otázek položených každé partnerce zvlášť. Dále se jich obou ještě otázala:

„Chcete si navzájem pomáhat a v lásce si navzájem odpouštět? Chcete se společně radovat ze všeho pěkného, co vám život přinese a společně nést každou těžkost života? Chcete mít neustálou naději pro váš vzájemný vztah? Chcete v trpělivosti jedna od druhé mnohé očekávat a přijímat? Budete usilovat o to, aby vás od sebe vnitřně ani vnějšně nic neodloučilo a neodcizilo, ani práce a pracovní prostředí jedné či druhé z vás, ani životní návyky, které si všichni životem neseme? Chcete se ochotně dělit o všechny dary, které jste sami ve svých životech přijaly, a to tak, aby láska, která vás spojila, nadále mezi vámi rostla, a to nejen k užítku vašemu, ale k užítku všech, kteří se s vámi budou setkávat? Jestli toto všechno si každá sama u sebe přejete a druhé z celého srdce slibujete, prosím, abyste ještě společně řekly: ANO.“

Každá z partnerek poté pronesla vlastní slib. Farářka na závěr slibu řekla, že partnerky slyšely slib té druhé, tak na něj mají také pamatovat a důvěřovat mu, a dodala: „Sám Bůh ať vám dá sílu a stálost, abyste životem naplnily to, co jste si ústy slíbily.“ Tato slova doplnila slovy vycházejícími z 1S 20,23 z cyklu o Davidu a Jónatanovi: „Slovo, které jste si daly, platí. Hospodin je navěky svědkem mezi vámi. Amen.“

Výměna prstýnků, políbení a podpis pamětního listu a do sborové knihy oddaných byl doprovázen hrou na housle. Bylo také řečeno, že partnerky mají v úmyslu používat společné příjmení, ale musí si o něj teprve zažádat. Pak zazněla píseň Bridge Over Troubled Water. Následovalo požehnání. Nejprve farářka vysvětlila, že nejedná svévolně nebo z nepoučenosti, ale díky vstřícnému stanovisku ČCE uvedeném v oficiálním dokumentu.³¹⁴ Přiblížila také několikaleté úsilí partnerek o to, aby někde přijali jejich žádost o požehnání. Dále reflektovala rozhovory s mnoha lidmi z církve, kteří nechápali, jak někomu může stát požehnání v kostele za takové úsilí, a uvažovala, jestli tedy někdy nebereme Boží požehnání jako přílišnou samozřejmost. A k úsilí partnerek dodala, že i Syrofeničanka musela na Ježíše tlačit, aby ji vyslyšel. A že se toto

³¹⁴ *Problematika homosexuálních vztahů*, která je blíže pojednána v samostatné podkapitole výše.

požehnání neděje na úkor jiných, protože podle Mt 15,21n je dost chleba pro všechny:

„Veřejný slavnostní obřad, veřejné uznání a církevní posvěcení svazku, do kterého chtějí dva lidé vstoupit na celý život, veřejně a slavnostně vyznat vzájemnou lásku, věrnost a sounáležitost, je cosi základního, podstatného a esenciálního, co nemůže být vyhrazeno jen pro různopohlavní manželství.“

Než partnerky poprosila, aby se vzaly za ruce, vysvětlovala ještě farářka, co Boží požehnání znamená. Předmětem požehnání je láska partnerek, jejich společný život a jejich společná práce pro lásku a pokoj ve světě. Požehnání zakončila Ježíšova slova: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“

Pak se společně zpívala píseň *Ubi caritas*. V přímluvných modlitbách se prosilo také za lidi procházející coming outem nebo trpící AIDS, v jejím závěru se společně modlili modlitbu Páně. Poslání bylo z 1J 4,7–12.16b, jehož část zazněla už v introitu. Po požehnání a zpěvu písně *Tvá, Pane, láska* obřad zakončily gratulace.

Tento případ dává nahlédnout do úskalí s vyhověním žádosti, s nimiž se stejnopohlavní páry mohou setkat, pokud stojí o požehnání v kostele. A to i v případě, že svůj vztah míní skutečně vážně a dávají mu právní formu jako registrované partnerství. Vidíme tady také další možnost, jak se mohou faráři ČCE setkat s žádostí o požehnání páru osob stejného pohlaví. Ženy jsou z katolického prostředí, důvodem volby ČCE pro požehnání byla ještě obtížnější situace pro LGBTQ lidi v domácí církvi. Výrazné na tomto konkrétním obřadu je, že kromě právní stránky víceméně odpovídá struktuře svatebního shromáždění, třebaže se netýká uzavření manželství. Je tedy pravděpodobné, že kdyby ženy neomezovalo právo České republiky, využily by možnost uzavřít manželství.

4.3.3 Případová studie 3: požehnání manželství uzavřenému v zahraničí

Posledním případem je požehnání farářkou ČCE dvěma mužům, které se konalo v roce 2020 u příležitosti jejich uzavření manželství v zahraničí. K uzavření manželství mohlo dojít díky tomu, že jeden z manželů je cizinec a jeho země umožňuje uzavřít manželství i párům stejného pohlaví. Manželství samozřejmě není platné na našem území, dokud se neuzákoní manželství pro všechny, přesto se jedná o relevantní důvod k udělení požehnání. Farářka vedla bohoslužbu spolu se starokatolickým jáhnem.

Za úvodní písně *Großer Gott, wir loben Dich* přišli svědci a oba muži s maminkami. Následně farářka uvedla jako důvod shromáždění, že se pár rozhodl „slavnostně a oficiálně spojit svoje životy před Pánem Bohem,“ a pozval hosty, aby se radovali spolu s nimi z jejich lásky. Po pozdravu následoval introit z Oz 2,21 („Zasnoubím si tě navěky...“) a vstupní modlitba obdobného obsahu jako v předchozím případě, stejně tak první čtení bylo z 1K 13,1–13. Poté se zpíval Ž 133 („Jaké dobro, jaké blaho tam, kde bydlí bratři svorně! [...] Tam udílí Hospodin své požehnání, život navěky.“). Jako základ kázání sloužil text z Pís 8,6–7 („Polož si mě na srdce jako pečeť...“). Po kázání se zpívala další píseň, pak přišel na řadu slib manželů se slovy o svaté chvíli jako v předchozím případě. Oba muži vyznali slib vycházející nejspíše z římskokatolického manželského slibu:

„Přijímám tě do svého života, do svého srdce, do svých myšlenek i do svých modliteb. Slibuji Ti úctu, lásku a věrnost, že Tě nikdy neopustím a že s Tebou ponesu všechno dobré i zlé až do konce mých dnů. K tomu ať mi pomáhá Bůh.“

Následovala slova opět vycházející z 1S 20,23, manželské políbení a podpisy do sborové knihy oddaných spolu se svědky. Poté farářka vysvětlila význam Božího požehnání a vyzvala společenství, aby se spojilo v prosbě o požehnání pro společný život obou mužů. Ti se drželi za ruce a požehnání udílela farářka spolu s jáhnem. Předmětem požehnání byla jejich láska a společný život, umění si odpouštět, práce pro lásku a pokoj ve světě a nacházení neutuchajícího bohatství v tom druhém. „K tomu jim ty, Bože, napomáhej silou lásky, jak jsi ji světu zjevil skrze Ježíše Krista.“ Požehnání zakončila slova o nerozlučnosti.

Potom se zpívala píseň *Laudate omnes gentes*. Přímluvnou modlitbu pronesli přítomní členové Logosu, k jednotlivým prosbám bylo možné se přidat společným „Amen.“ Přímluvy završila modlitba Páně. Zpívala se další píseň mariánská, po ní nastal čas na ohlášky. Lidé byli vysláni rovněž jako v předchozím případě čtením z 1J 4,7–12.16b. Bohoslužby zakončilo požehnání a zpěv písně *Vesel se, nebes královno*.

Tento případ prakticky dokládá, že když o požehnání manželství žádají dva lidé stejného pohlaví, není třeba pořad bohoslužeb svatebního shromáždění nijak výrazně měnit oproti svatbě muže a ženy. Dokud nebude uzákoněno manželství pro všechny, odpadá samozřejmě právní akt, jinak se ale upravuje pouze užívání mluvnických rodů a může se lišit výběr biblických textů.

4.3.4 Zhodnocení studií

Vzhledem k typu výzkumu mají zde uvedená zobecnění povahu situované generalizace.³¹⁵ Věnují se různým příležitostem pro požehnání a pokrývají poměrně dobře období od možnosti uzavření registrovaného partnerství po dnešek, konkrétně od roku 2006 do 2020. Zatímco první případ patří mezi jedny z prvních takových požehnání v církvi, poslední se uskutečnil před necelými třemi lety. Komparaci bohužel limituje asymetrie mezi daty prvního požehnání a zbývajících dvou.

Každý z obřadů má jinou podobu, první zařazuje slib a požehnání do pořadu běžných bohoslužeb s večeří Páně, druhý se velmi přibližuje svatebnímu shromáždění, třetí už jím kromě právního aktu přímo je. Bylo by zajímavé zjistit, nakolik tento postup v čase platí pro vývoj přístupu k požehnání párů osob stejného pohlaví obecně a nakolik je určený spíše užitým vzorkem. Mezi faktory ovlivňující podobu obřadu patří v první řadě příležitost, při které se požehnání koná. Pokud se jedná o uzavření manželství v zahraničí, není kromě vyřazení právního aktu důvod výrazně měnit pořad svatebního shromáždění. V případě registrovaného partnerství se to, jak se bude požehnání blížit svatbě, odvíjí spíše od přístupu partnerů a toho, kdo jim žehná. V neposlední řadě může hrát roli, v jaké fázi je řešení otázky párů stejného pohlaví ve společnosti i v konkrétním společenství, v němž se žehnání odehrává.

Při výběru biblického čtení lze vyjít z textů užívaných pro svatby párů různého pohlaví, v nichž se netematizuje specificky vztah muže a ženy. Příkladem uveďme Gn 2,18; Ex 20,14; Kaz 4,9–12; Pís 8,6–7; Oz 2,21; 1K 13,1–13 nebo třeba 1J 4,7–18. Další kategorií pro výběr jsou texty, kde je předmětem lásky jen pohlaví, které má konkrétní pár, jako Př 19,14; části z chvály ženy statečné v Př 31,10nn či pasáže odpovídající pohlaví z Pís. Může se jednat také o texty tematizující láskyplný vztah dvou lidí stejného pohlaví jako 1S 18–20; 2S 1,26; Rt 1,16–17; Mt 8,5–13 nebo Lk 24,13–33. Vedle toho existuje samozřejmě celá řada textů, které se ukáží jako vhodné pro konkrétní situaci. U výběru písní nebyl zaznamenán žádný specifický důraz související přímo s tím, že se jedná o žehnání páru stejného pohlaví. Možná lze mluvit o jedné nepřímé souvislosti, totiž o zařazení písně tematizující usmíření, milost a pokoj vybrané z důvodu rozporupného postoje účastníků k události. Tato tematika se také asi spíše než při svatbě páru různého pohlaví objeví například v modlitbě, popřípadě v požehnání. Do přímluvných modliteb se mohou

³¹⁵ NOVOTNÁ, 287.

promítnout témata týkající se LGBTQ lidí jako coming out nebo onemocnění AIDS. Protože v nových bohoslužebných pořadech pro svatební shromáždění není v souvislosti s uzavřením manželství tematizováno založení rodiny, není třeba je v tomto ohledu pro páry stejného pohlaví upravovat. Navíc už dnes těmto dvojicím není možnost založení rodiny tolik uzavřená, třebaže zatím může být právně rodičem dítěte jen jeden z nich.

Faráři se s žádostí o požehnání setkají například, pokud se ve sboru vyskytne někdo, kdo si najde partnera stejného pohlaví. Případně může přijít do sboru dvojice stejného pohlaví, která ještě neměla požehnání v kostele. Nebo se někdo takový, aniž by byl přímo členem sboru, v němž farář působí, vyskytne ve farářově blízkosti. S žádostí se lze také pravděpodobněji setkat, pokud v okolí působí sdružení LGBTQ lidí, zejména místní skupina křesťanského Logosu. Za faráři ČCE mohou přijít i věřící páry z jiných církví, ve kterých není takové požehnání možné. Přímou ve studii to byli lidé římskokatolického vyznání. Z celého výzkumu také vystupuje potřeba doporučení nebo ukotvení v řádech, jak postupovat při žádosti v souvislosti se spoluodpovědností staršovstva za chod bohoslužeb.

4.4 Diskuze: žehnání stejnopohlavním párům v liturgicko-teologickém kontextu

Protože požehnání vyjadřuje naději Boží blízkosti v lidském životě velmi silným způsobem,³¹⁶ stojí o něj vedle věřících párů různého pohlaví také věřící páry stejného pohlaví. U dvojic různého pohlaví se zpravidla jedná o požehnání při příležitosti uzavření manželství, u dvojic stejného pohlaví při příležitosti uzavření registrovaného partnerství.

Význam požehnání se v zásadě týká dvou vzájemně propojených rovin. Tou první je, co požehnání znamená pro ty, kterým je žehnáno. Jedná se o jakousi osobní rovinu, jež se vztahuje k touze páru po Boží přítomnosti ve vztahu a jejím zviditelnění formou liturgie požehnání. Jestliže lidé stojí o tento příslib Boží blízkosti nebo o ujištění o něm, nelze jim jej odepřít.³¹⁷ V tomto kontextu nelze klást žádné podmínky pro přijetí požehnání, což otevírá prostor i pro žehnání stejnopohlavním párům.³¹⁸ Vedle toho církev požehnání nevytváří, ale přináší požehnání, které je již zaslíbeno.³¹⁹ Má žehnat hojně všemu dobrému, mezi což

³¹⁶ KNOP a KRANEMANN, 28.

³¹⁷ Tamtéž, 32.

³¹⁸ Tamtéž, 34.

³¹⁹ Tamtéž, 32.

láskyplné věrné vztahy dvou lidí stejného pohlaví patří stejně jako takové vztahy dvou lidí různého pohlaví.

Druhou je potvrzující rovina společenská. Podle výsledků výzkumu nemusí být důvodem k žádosti nutně uzavření registrovaného partnerství, přesto legalizace vztahů párů stejného pohlaví na úrovni státu umožnila otevírání prostoru pro jejich legitimizaci také v církvi, a to právě i formou žehnání konkrétním dvojicím. Nejen pár, Bůh a ten, kdo žehná, vnímají tento vztah jako prostor, v němž se může uskutečňovat Boží láska ke světu, ale i blízcí včetně společenství sboru a církve potvrzují, že je tento vztah ve stvořitelském slova smyslu dobrý. Požehnání je zde přitakáním žehnajícího, popřípadě církve, že to, co je předmětem žehnání, je dobré. Mnozí tedy vnímají udělení požehnání jako přijetí určité zodpovědnosti za to, čemu žehnají. Mohou tak odmítnout žádost, protože se nechtějí zaručit za správnost toho, čemu žehnají. Rozdíl spočívá v tom, jestli dvojici odmítají, protože si nejsou jisti, zda v tomto konkrétním případě je a může být vztah místem vzájemné lásky, úcty a věrnosti, nebo proto, že u určitých typů vztahů kategoricky vylučují, že by takovým místem mohly být. Třebaže je i u žádosti o svatbu ponechána pověřené osobě a staršovstvu svoboda přijmout či odmítnout, považuje církev heterosexuální manželství principiálně za ono místo. O registrovaném partnerství takto církev oficiálně neuvažuje, a proto je logika spíše opačná. Díky vztahům konkrétních dvojic, které se takovým místem stávají, dospívají jednotlivci k tomu, že soužití dvou lidí stejného pohlaví nemusí být principiálně špatné.

Díky tomuto uvědomění, ať už jakkoli nabytému, vznikají na úrovni ordinovaných jednotlivců nebo lokálních společenství liturgie žehnání registrovanému partnerství, ačkoli na celocírkevní úrovni zatím žádné takové formuláře neexistují. Liturgie požehnání se zde stává projevem primární teologie společenství. Praxí žehnání párům stejného pohlaví se proměňuje teologie intimních vztahů zdola. Jedná se nejspíše o předstupeň oficiální legitimizace této praxe, kterým si již prošly některé zahraniční církve. Jak poukazují někteří němečtí teologové: „V co církve věří a jak tuto víru vyjadřuje v bohoslužbě, tak není jednou provždy (dáno), ale je předmětem aktivního utváření a historicky se mění.“³²⁰

Jednou z možností, jak začlenit žehnání stejnopohlavním párům do bohoslužebných knih, je vytvoření genderově neutrálních formulářů pro svatební shromáždění, což zvolila například anglikánská církev v Brazílii, kde

³²⁰ Tamtéž, 24. (Překlad vlastní.)

je již uzákoněné manželství pro všechny.³²¹ Problematické je začlenění stejnopohlavních párů do formulářů, které silně akcentují manželství jako stvořitelství, naproti tomu liturgie vycházející z patristického pohledu na křesťanské povolání jako na eschatologickou účast na životě Trojice vedoucí stvoření k jeho obnově jsou mnohem inkluzivnější.³²² U stejnopohlavních vztahů lze stejně jako u těch různého pohlaví mluvit o „schopnosti odrážet hodnoty království, dávat předzvěst nového stvoření a/nebo odrážet tajemství sebe darující trojiční lásky.“³²³ Některé formuláře také dávají tento rituál do souvislosti se křtem, což je převzato z jednoho typu liturgie svatebního shromáždění, v němž je zdůrazněn význam manželství jako smlouvy, jež vychází z křestní smlouvy.³²⁴

³²¹ BETHMONT, 150.

³²² Tamtéž, 153.

³²³ Tamtéž, 154. (Překlad vlastní.)

³²⁴ Tamtéž, 160–161.

5 Závěr

LGBTQ lidé jsou nedílnou součástí společnosti. Protože se jejich identita liší od té ve společnosti převažující, stává se jejich postavení a možnosti realizace jejich identity různou měrou tématem v každém dějinném období a kulturním prostředí. Po obdobích odsuzování a trestání těchto osob dochází zhruba od poloviny devatenáctého století k jejich postupné emancipaci. V posledních desetiletích je jedním z nejvýraznějších témat v souvislosti s LGBTQ otázka společenského postavení vztahů párů osob stejného pohlaví. Necelých šestnáct let po uzákonění registrovaného partnerství v České republice se zřetelně ukazuje, že tato instituce neposkytuje partnerům dostatečnou právní ochranu a nezahrnuje žádnou právní ochranu jejich dětí. Navíc vytvoření odlišné instituce pro tyto páry zvláště v dlouhodobém horizontu nepodpořilo jejich plnou integraci do zbytku společnosti. Jeví se proto jako nezbytné uzákonění manželství pro všechny, které by zrovnoprávnilo vztahy párů osob stejného pohlaví se vztahy osob různého pohlaví.

Tato představa ovšem vyvolává bouřlivé debaty. Reagují na to i církve, mezi jednu z mála těch vůči této otázce vstřícnějších patří také Českobratrská církev evangelická. Ta zahájila vnitrocírkevní debatu o LGBTQ diskuzí o homosexualitě na přelomu osmdesátých a devadesátých let. Později se věnovala problematice homosexuálních vztahů. Nyní se snaží na jedné straně o hledání konsenzu mezi členy, kteří považují intimní vztahy dvou lidí stejného pohlaví za legitimní, a těmi, kterým se takové soužití zdá problematické. Na druhé straně otevírá rozhovor přímo s LGBTQ lidmi. Cílem těchto snah je dospět ke stanovisku k manželství pro všechny, aniž by se na něm církev rozdělila. Lze doufat, že k tomu dojde v horizontu několika let a že to bude stanovisko vstřícné.

Přístup ke vztahům párů osob stejného pohlaví se však netýká jen souhlasu či nesouhlasu s legislativou státu, promítá se také do bohoslužebné praxe. V tomto kontextu se formuje do otázky, zda těmto párům žehnat či nikoli. Ze vstřícného stanoviska ČCE k homosexualitě a homosexuálním vztahům mnozí vyvozují, že je tato praxe možná a vhodná. Pro jiné sice není třeba až tak problematické přijímání LGBTQ lidí jakožto jednotlivců s menšinovou identitou, ale utváření celoživotních partnerství dvojicemi stejného pohlaví, a nadto potvrzení jejich legitimacy udělením církevního požehnání vnímají minimálně jako velmi sporné. Kvůli této neshodě nezastává ČCE k žehnání žádné oficiální stanovisko, čímž ponechává sborům a duchovním svobodu se rozhodnout, jak k tomu budou

přistupovat. Z výzkumu vyplývá, že většina je k této praxi vstřícná, ale že s ní zároveň málokdo má zkušenost. Nejčastěji žehnají faráři působící ve velkých městech. Zdá se, že se jedná buď o ojedinělé případy, ke kterým vedlo, že se ve sboru nebo ve farářově okolí vyskytl takový pár. Nebo s tím naopak faráři mají dlouhodobou zkušenost, k níž může dojít například díky tomu, že se místní skupina LGBTQ křesťanů setká se vstřícností místního faráře a dojde tím ke vzájemné spolupráci a zároveň seznámení faráře s potenciálními zájemci o požehnání.

Obvykle má požehnání podobu upraveného bohoslužebného pořadu pro svatební shromáždění, zásadním rozdílem je absence právního aktu. Když už je, zpravidla farář, o takovéto požehnání požádán, nebývá mnohdy jednoduché získat souhlas staršovstva. Protože tato praxe není oficiálně nijak ošetřená, ozývají se hlasy po jejím ukotvení v rádech a agendě. Je samozřejmě otázkou, jestli by i jen vytvoření formulářů pro požehnání, které by měly například zkušební status, nezpůsobilo příliš velký odpor ze strany těch, kdo nesouhlasí se soužitím stejnopohlavních párů. Přesto se tato praxe v ČCE, i když v malé míře, děje a bude dít. Proto by bylo smysluplné poskytnout například poradním odborem liturgickým při synodní radě aspoň zájemcům zahraniční liturgické materiály v češtině, které by vyhovovaly situaci v českém prostředí. V současnosti by to znamenalo připravit inkluzivně laděné formuláře, tedy co nejvíce respektující bohoslužebný pořad pro svatební shromáždění, ovšem bez právního aktu, který momentálně není církvím umožněn. Církev by měla být schopna absorbovat diverzitu Božího lidu, což by se mělo projevovat mimo jiné v umožnění rovného přístupu k požehnání vztahu těm, kteří si touží před Bohem vyznat vzájemnou úctu, lásku a věrnost.

6 Seznam literatury

Monografie:

- BEŇOVÁ, Kateřina a kol. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007.
- BORNEMAN, Ernest. *Encyklopedie sexuality*. Praha: Victoria Publishing, 1990.
- ELLISON, Marvin M. *Same-sex marriage?: A Christian Ethical Analysis*. Cleveland: The Pilgrim Press, 2004.
- FANEL, Jiří. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000.
- FRAŇKOVÁ MALINOVÁ, Gabriela, ed. *Manželství: Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě*. Praha: Knižnice studijních textů Českobratrské církve evangelické, 2010.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
- JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum, 2000.
- JORDAN, Mark D. *Blessing Same-Sex Unions: The Perils of Queer Romance and the Confusions of Christian Marriage*. Chicago: University of Chicago Press, 2005.
- KOHUT, Vojtěch. *Homosexualita a křesťanská antropologie: sborník*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998.
- Křesťané a homosexualita*. Praha: Opál, 1995.
- LAVICKÝ, Jan. *Postoje členů ČCE k aktuálním společensko-morálním otázkám*, Praha 2017, diplomová práce, Evangelická teologická fakulta, Univerzita Karlova, vedoucí práce: doc. Jindřich Halama.
- LEWINSOHN, Richard. *Světové dějiny sexuality 2*. Horizont: Praha, 1969.
- MALINOVÁ, Gabriela, ed. *Problematika homosexuálních vztahů: Knižnice studijních textů Českobratrské církve evangelické; sv. 1*. Praha: Českobratrská církev evangelická, 2006.
- PUTNA, Martin C. a kol. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Praha: Academia, 2011.
- PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: Pokusy o integraci*. Praha: Torst, 2012.
- SCANZONI, Letha. a Virginia R. MOLLENKOTT. *Is Homosexual My Neighbour?* Harper and Row, 1978.
- SCOTT, John R. W. *Homosexuální partnerství?* Praha: Návrat domů, 2000.
- SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: Emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012.
- SPENCER, Colin. *Dejiny homosexuality*. Bratislava: Slovart, 1999.

- SUSA, Zdeněk. *Dopis mladým křesťanům o tělesné lásce*. Praha: Synodní rada ČCE, 1989.
- TITLBACH, Filip. *Byli jsme tu vždycky*. Praha: N media, 2022.
3. zasedání 29. synodu ČCE, usnesení č. 32.
3. zasedání 31. synodu ČCE, usnesení č. 20.
4. zasedání 32. synodu ČCE, Bohoslužebné formuláře pro svatební shromáždění, 2010.
1. zasedání 35. synodu ČCE, usnesení č. 32.
2. zasedání 35. synodu ČCE.
3. zasedání 35. synodu ČCE, usnesení č. 16, tisk 18.
4. zasedání 35. synodu ČCE.

Články:

- BETHMONT, Rémy. Blessing Same-Sex Unions in the Church of England: The Liturgical Challenge of Same-Sex Couples' Demand for Equal Marriage Rites. *Journal of Anglican studies*. 2019, **17**(2), 148-167.
- KNOP, Julia a Benedikt KRANEMANN. Benedictional Ecclesiology: Renewal of the Church from Worship Experiences?. *Acta Universitatis Carolinae Theologica*. Praha: Karolinum, 2020, **10**(1), 23-37.
- LANDOVÁ, Tabita. Liturgia semper reformanda: Teologické a antropologické výzva pro evangelickou liturgiku. *Teologická reflexe*. 2019, **25**, 40–57.
- MAREŠ, Jiří. Tvorba případových studií pro výzkumné účely: Metodologická studie. *Pedagogika*. 2015, **65**(2), 113–142.
- MEYERS, Ruth A. “I will bless you, and you will be a Blessing”: Liturgy and Theology for Blessing Same-Sex Couples in The Episcopal Church (USA). *Studia liturgica*. 2014, **44**(1–2), 197-210.
- PIVOŇKA, Petr. Rozhovor s lesbami a gayi v církvi už začal: Dva sbory nedaleko od sebe, dvě různé situace a zkušenosti. *Český bratr: Evangelický měsíčník*. Praha: Českobratrská církev evangelická, **99**(3), 36–37.
- Prof. dr. Magnus Hirschfeld v Praze (Interview). *Nový hlas*. 1932, **I**(3), 1.
- SUSA, Zdeněk. Rozhovor o homosexualitě. *Český bratr: Časopis Českobratrské církve evangelické*. Praha, 1989, **65**(9), 150–151.
- ŠÍDLOVÁ, Jana. Možnosti využití empirických metod v (praktické) teologii. *Caritas et veritas: Časopis pro reflexi křesťanských souvislostí v sociálních a humanitních oborech*. 2017, **7**(2), 256–268.

TURECKÝ, Petr. Aby se církev posunula dál: rozhovor se Zdeňkem Turkem. *Protestant: Nezávislý evangelický měsíčník*. Praha: EMAN, 2022, XXXIII(2), 1. 3 -4.

Uzavírání sňatků z hlediska řádů ČCE a českého právního řádu, stav ke dni 8. 8. 2019.

VYMĚTAL, Mikuláš. Českobratrská církev evangelická a lidé odlišné sexuální orientace: Téma sexuálních menšin rozděluje českou ekumenu. *Český bratr: Evangelický měsíčník*. Praha: Českobratrská církev evangelická, 2022, 98(11), 40–42.

ZEMANOVÁ, Janina. Komise k přípravě rozhovoru s lidmi z LGBTQ+ komunity: Příčí se mi životní postoj, volící jednodušší cestu. *Český bratr: Evangelický měsíčník*. Praha, 2021, 97(2), 33–34.

Elektronické zdroje:

Bohoslužby: Bohoslužebné formuláře. *Interní portál Českobratrské církve evangelické* [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://ustredicce.e-cirkev.cz/dokumenty-temata/bohosluzby/>

Celocírkevní kazatelé. *Interní portál Českobratrské církve evangelické* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://ustredicce.e-cirkev.cz/ustredni-cirkevni-kancelar/agenda/celocirkevni-kazatele/?gclid=Cj0KCQjw2cWgBhDYARIsALggUhrxULC9PSRgwN_gcsC3HvmDbbEFGDrjAaaXbXUIDFuortUQxrCjlsy8aAs6_EALw_wcB

Církev má nový sbor. Problematika LGBT rozvířila debatu. *Synod Českobratrské církve evangelické* [online]. 20. 5. 2022 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://synod.e-cirkev.cz/zpravy-ze-synodu/2022/cirkev-ma-novy-sbor-problematika-lgbt-rozvirila-debatu/>

Česká LGBT+ literatura [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.odnaproti.cz/>

Digitální knihovna – texty vyšlé tiskem. *S. P. Q. P.* [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.queerpamet.cz/inpage/digitalni-knihovna-vysle-tiskem/>

DOLKART, Andrew S., Jay SHOCKLEY a Ken LUSTBADER. Stonewall Inn. *NYC LGBT Historic Sites Project: Making an invisible history visible* [online]. NYC, 2015, 2017, rev. 2021 [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: <https://www.nyclgbtsites.org/site/stonewall-inn-christopher-park/>

- E-církev.cz. *Biblické, teologické, etické a psychologické aspekty homosexuality* [YouTube video]. 10. 2. 2021. [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/live/Ipft80QrKJo?feature=share>
- E-církev.cz. *Církev a LGBT – zkušenosti ze zahraničí (on-line diskuse)* [YouTube video]. 14. 4. 2021. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/live/MsLRtPnrsHE?feature=share>
- E-církev.cz. *Jak se žije lesbám a gayům v církevním prostředí a v české společnosti (on-line diskuse)* [YouTube video]. 24. 2. 2021. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/live/esSAP9HT1jA?feature=share>
- Evangelický farář pro menšiny a sociálně vyloučené. *Českobratrská církev evangelická* [online]. [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://mensiny.e-cirkev.cz/sluzba/>
- CHALOUPKOVÁ, Barbora. Stát, nebo království (Boží): Čemu věří čeští politici a jak to ovlivňuje jejich rozhodování. *Respekt* 46/2022, 14.–20. 11. 2022 [online]. 2022, 6. 11. 2022 [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2022/45/stat-nebo-kralovstvi-bozi>
- Jak psát o Prague Pride a LGBT tématech: Návodný slovníček pojmů* [online]. [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/tiskove-zpravy/59-slovnicek-pro-komunikaci-o-lgbt/file>
- Kaplani, bohoslovci, jáhenská praxe, vikariát, koordinátorka ubytování uprchlíků ve sborech. *Interní portál Českobratrské církve evangelické* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://ustredicce.e-cirkev.cz/ustredni-cirkevni-kancelar/agenda/kaplani/>
- Kazatelé a pastorační pracovníci ČCE. *Evangnet: Nezávislý evangelický portál* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.evangnet.cz/cce/kazatele/?p=1>
- Kdo jsme?. *Českobratrská církev evangelická* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/kdo-jsme/>
- LAMBDA. *Česká LGBT+ literatura* [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.odnaproti.cz/lambda/>
- LOGOS ~ LGBTQ věřící [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <http://www.logoscr.cz/>
- Manželství pro všechny postoupilo do druhého čtení. *Jsme fér: Manželství pro všechny* [online]. [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/prvni-hlasovani_2021

- Marriage. In: *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/marriage/Marriage-rituals>
- Místní skupiny. *LOGOS ~ LGBTQ věřící* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <http://www.logoscr.cz/mistni-skupiny>
- Moje práce často směřuje mimo církve: Rozhovor s Mikulášem Vymětalem, evangelickým farářem pro menšiny Český zápas, 2019. *Českobratrská církev evangelická* [online]. 14. 12. 2021 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/aktuality/farar-pro-mensiny/moje-prace-casto-smeruje-mimo-cirkev/>
- MRÁZEK, Miloš. Pew: Pravoslavní jsou zdrženliví k ekumenismu, konzervativní v otázce svěcení žen a homosexuality, ale chtějí chránit životní prostředí. *Náboženský infoservis* [online]. 10. 12. 2017 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2017/12/pew-pravoslavni-jsou-zdrzenlivi-k-ekumenismu-konzervativni-v-otazce-sveceni-zen-a-homosexuality-ale-chteji-chranit-zivotni-prostredi/>
- Náboženská víra: Obyvatelstvo podle náboženské víry v letech 1991 až 2021. *Zveřejnění výsledků: Sčítání 2021* [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>
- Náboženská víra: Porovnání krajů. *Sčítání 2021* [online]. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>
- NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdalena ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách* [online]. Praha: FHS UK, 2020 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://web-p-ebscohost-com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzI2NTY5NzNfX0FO0?sid=0561dc3e-0db3-487d-bed5-a0f2a1e4e0f2%40redis&vid=0&format=EB&rid=1>
- O nás. *S. P. Q. P.* [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.queerpamet.cz/inpage/o-nas/>
- O projektu. *Česká LGBT+ literatura* [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.odnaproti.cz/o-projektu/>
- Ohlasy: Rozhovor o homosexualitě. *Český bratr: Časopis Českobratrské církve evangelické*. Praha, 1990, **66**(4), 34.
- PARTRIDGE, Eric. *Origins: a short etymological dictionary of modern English*. 4. rev. vyd. London; NY: Routledge, 2006.
- Řád pro kazatele [online]. [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/rk.html>

- Same-sex marriage. In: *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-02-03].
Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/same-sex-marriage>
- Senioráty ČCE. *Evangnet: Nezávislý evangelický portál* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.evangelnet.cz/cce/senioraty/>
- SHOCKLEY, Jay. Gay Liberation Front at Alternate U. *NYC LGBT Historic Sites Project: Making an invisible history visible* [online]. NYC, 2015, 2017 [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: <https://www.nyclgbtsites.org/site/gay-liberation-front-at-alternate-u/>
- SOHO revue. *Česká LGBT+ literatura* [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.odnaproti.cz/autori-soho-revue/>
- S. P. Q. P. [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.queerpamet.cz/>
- Struktura církve. *Českobratrská církev evangelická* [online]. [cit. 2023-03-26].
Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/kdo-jsme/struktura-cirkev/>
- Synodní rada. *Interní portál Českobratrské církve evangelické* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://ustredicce.e-cirkev.cz/synodni-rada/>
- ŠTAMPACH, Ivan. Českobratrská církev evangelická uspořádala diskusi o homosexualitě. *Náboženský infoservis* [online]. 15. 2. 2021 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2021/02/probehla-diskuse-o-homosexualite/>
- VOHLÍDALOVÁ, Marta. Známé neznámé registrované partnerství: statistiky RP v Česku po 14 letech. *Sociologický ústav Akademie věd ČR* [online]. 26. 6. 2020 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/aktualita/zname-nezname-registrovane-partnerstvi-statistiky-rp-v-cesku-po-14-letech>
- Vyjádření k útoku v Bratislavě. *Českobratrská církev evangelická* [online]. 14. 10. 2022 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/co-delame/prohlaseni-synodni-rady/vyjadreni-k-utoku-v-bratislave/>
- Výpomocní kazatelé. *Moravskoslezský seniorát Českobratrské církve evangelické* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://moravskoslezsky-seniorat.cz/seniorat/vypomocni-kazatele/>
- Z čeho vycházíme?. *Českobratrská církev evangelická* [online]. [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/kdo-jsme/z-ceho-vychazime/>
- Žijeme spolu v jedné církvi. *Synod Českobratrské církve evangelické* [online]. 20. 5. 2022 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://synod.e-cirkev.cz/zpravy-ze-synodu/2022/zijeme-spolu-v-jedne-cirkvi/>

7 Přílohy

7.1 Příloha č. 1: Dotazník

Žehnání stejnopohlavním párům v ČCE

Vážení faráři a farářky, jáhni a jáhenky, kaplani a kaplanky, výpomocní kazatelé a kazatelky Českobratrské církve evangelické, obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto krátkého dotazníku. Jmenuji se Eliška Vančová, jsem studentka teologie na ETF UK a ve své diplomové práci se zabývám stejnopohlavním partnerstvím v českém protestantismu pod vedením doc. Tabyty Landové.

Ráda bych práci doplnila o údaje o tom, nakolik je v ČCE rozšířená praxe žehnání stejnopohlavním párům. Budu Vám moc vděčná za vyplnění otázek, pomůžete mi tím co nej přesněji zmapovat současnou situaci. Všechny informace, které do formuláře uvedete, budou samozřejmě podléhat nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR) a etice vědecké práce. Pokud by Vás zajímal výsledek mé práce nebo jste měli nějaký dotaz, můžete se mi ozvat na mail [...] (na tuto adresu budou také anonymně zaslány Vaše odpovědi) nebo by měl být text v případě úspěšného obhájení dostupný na stránkách repozitáře závěrečných prací UK pod mým jménem.

Děkuji za Vaši ochotu a Váš čas!

*Povinné pole

1. *Jste:* * (výběr jedné z možností)

- Farář/ka – Přeskočení na otázku 3
- Jáhen/ka – Přeskočení na otázku 3
- Kaplan/ka – Přeskočení na otázku 2
- Výpomocný/ná kazatel/ka – Přeskočení na otázku 3

Sekce: **Kaplan/ka**

2. *Jakého typu?* * (výběr jedné z možností)

- vojenský/á
- vězeňský/á
- nemocniční

- Jiné:

Přeskočení na otázku 5

Sekce: **Farář/ka, jáhen/ka, výpomocný/ná kazatel/ka**

3. *Z jakého jste seniorátu?* * (výběr jedné z možností)

- pražský
- poděbradský
- jihočeský
- západočeský
- ústecký
- liberecký
- královéhradecký
- chrudimský
- poličský
- horácký
- brněnský
- východomoravský
- moravskoslezský
- ochranovský
- ve službě povšechnému sboru
- Jiné:

4. *Na jakém typu sboru jste?* * (výběr jedné z možností)

- velkoměstský (více než 100 000 obyvatel)
- městský
- vesnický
- Jiné:

Přeskočení na otázku 5

Sekce: **Zkušenost s žehnáním stejnopohlavním párům**

5. *Žehnal/a jste někdy stejnopohlavnímu páru?* * (výběr jedné z možností)

Ano. – přeskočení na otázku 9

Ne. – přeskočení na otázku 6

Sekce: **Ne.**

6. Z jakého důvodu jste nežehnal/a stejnopohlavnímu páru? * (výběr jedné z možností)

- Nebyl/a jsem o to požádán/a.
- Odmítl/a jsem žádost/i, protože nesouhlasím se soužitím stejnopohlavních párů
- Jiné:

7. Požehnal/a byste stejnopohlavnímu páru? * (výběr jedné z možností)

- Ano. – přeskočení na otázku 14
- Ne. – přeskočení na otázku 8
- Jiné:

Sekce: **Nepožehnal/a bych stejnopohlavnímu páru**

8. Z jakého důvodu byste nepožehnal/a stejnopohlavnímu páru? * (výběr jedné z možností)

- Nesouhlasím se soužitím stejnopohlavních párů.
- Neexistují oficiální materiály, se kterými bych mohl/a pracovat.
- Jiné:

Přeskočení na otázku 14

Sekce: **Ano.**

9. Uveďte prosím aspoň zhruba kolikrát a v jak dlouhém časovém horizontu. (Např.: "Pětkrát za posledních pět let.") * (otevřená otázka)

10. V jaké souvislosti páry žádaly o požehnání? * (zaškrtnutí všech platných možností)

- uzavření registrovaného partnerství
- uzavření manželství v zahraničí
- Jiné:

11. Projednával/a jste žádost o požehnání na staršovstvu? * (výběr jedné z možností)

- Ano.
- Ne.
- Jiné:

12. Z jakých materiálů jste vycházel/a? * (otevřená otázka)

Přeskočení na otázku 14

Sekce: **Děkuji za Vaši odpověď!**

Odpovědi se zaznamenají po kliknutí na tlačítko odeslat. Pokud byste byli ochotni sdílet materiál pro žehnání stejnopohlavním párům, který užíváte, budu moc vděčná za jeho zaslání na mou mailovou adresu: ...

14. Zde je případně prostor na to, co se jinde nevešlo: (otevřená otázka)

7.2 Příloha č. 2: Informovaný souhlas – vzor

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

V rámci diplomové práce magisterského studia teologie na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze realizované Bc. Eliškou Vančovou na téma stejnopohlavní partnerství v Českobratrské církvi evangelické probíhá výzkum v podobě případové studie, v jehož rámci jste byl/a požádán/a o písemné materiály / polostrukturovaný rozhovor a následnou autorizaci textu za účelem získání dat a informací ke konkrétnímu případu žehnání stejnopohlavnímu páru v ČCE. Získaná data budou po skončení výzkumu uschována v soukromém archivu řešitelky práce.

Informace o účastníkovi výzkumu:

jméno a příjmení:

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu uvedeném v tomto informovaném souhlasu a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci je výzkum realizován.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne:

Podpis:

7.3 Příloha č. 3: Proslov synodního seniora ČCE na demonstraci proti nenávisti

Vážení a milí spoluobčané,

byl jsem pozván, abych tu dnes promluvil jako představitel jedné z křesťanských církví na podporu LGBTQ+ lidí. Rád tu podporu zcela jednoznačně vyslovuji. Zároveň si uvědomuji (a mrzí mne to), že je celá řada křesťanů, a to i v mé církvi, kteří by takovou podporu vyslovit nechtěli. Říkají, že sex mezi lidmi stejného pohlaví je hřích, že je to v bibli a platilo to po celá staletí a připustit něco jiného by znamenalo ohrozit tradiční rodinu a narušit základy, na kterých stojí naše civilizace.

Mám pochopení pro to, jak těžké je změnit svůj náhled. Ale už jsme to, milí bratři a sestry, nejednou v dějinách dokázali. Po staletí byli křesťané přesvědčeni, a je to v bibli, že za smrt Ježíše mohou Židé, a přece se dovedli ze svého antisemitismu vymanit. Po staletí trvali na tom, co je také v bibli, že Slunce obíhá kolem Země, a přece nemáme dnes problém s tím, že je to naopak. Proč bychom nedokázali změnit svůj vztah ke gayům a lesbám?

Ano, není to snadné. Už v bibli vidíme, jak učedníci měli často kvůli svým předsudkům problém přijímat ty, s nimiž Ježíš navazoval blízké vztahy. Ale možná tohle se od něho měli naučit především: všechny lidi přijímat jako děti Boží. Nejsme o nic lepší, ale ani o nic horší než učedníci. Naučíme se to.

Nenechme se zmanipulovat. Na naše vztahy nikdo neútočí. Nic přece nemůže ublížit našim vztahům v manželství a v rodině – může jim ublížit jen naše vlastní neláska. Hříchem není sex, nýbrž nedůvěra, bohorovnost a tvrdost vlastního srdce.

A tak, milý křesťane, neboj se a věř – věř, že Pán Bůh žehná těm, kdo staví na pravdě a lásce. A na čem jiném má stát civilizace, ve které chceme žít?

26.10.2022, Václavské náměstí